Hind 50 kop.

K. SOOTAIM

Kõige lühem tee rikkusele

Börse operatsionid

TALLINNAS — 1911.
W. Ehrenpreis'i trükk.

Kôige lühem tee rikkusele.

Börse operatsionid.

Kokkuseadnud K. SOOTAIM.

24353

TALLINNAS — 1911.
W. Ehrenpreis'i trükk.

2

Bibliotheca
Universitatis
Tartuensis
60269
(1936 : 1857)

A = 10857

Eessõna.

Praeguſel ajal, kus kapitalismus igas harus inimeſe elus tähtſamat oſa mängib, kus kõik ſeltskonna harud peaasjalikult ainult rikkuſt tagaajawad, wõib julgeste ütelda, et börſel ſellepäraſt üleilmline tähtſus on. Börſe on omale juba ammu rahwuswaheliſe iſeloomu omandanud, teda wõib ſüdamega wõrrelda, mille korraliku tukſumiſega praeguſe aja riikide käekäik ligidaſes ühenduſes ſeiſab.

Ka tulewikus ei ſaa börſe oma tähtſuſt ialgi kaotamawaid juſt ſelle wastu: ühes kapitalide ja töõstuſe kaswa, miſega kaswab ka tema tähtſus. Sellepäraſt ſaab börſe alati oma poole ſuuri ja wähemaid rahamehi meelitama, kui ainumas rikkuſe hallikas. See arwamine, et börſe peal ainult rikkad iſikud ſpekulerida wõiwad, on täiesti wale. Börſe on kõigi tarwis, olgu ta ſuurema ehk üsna wäikeſe kapitaliga iſik. Kapitali ſuurus ei mängi börſe operatſionide juures ſelleks mingiſuguſt oſa, et need operatſionid rohkem õnnestada wõikſiwad. Muidugi mõista, et wäikſema kapitali juures ſelle ſuurenemine wähemal mõedul ſünnib, kui ſuurema kapitaliga ſpekulerimiſe korral. Niiſama ekslik on ka arwamine, et börſe tähtſus ja mõju ning tema rahaline wõim ſuurte kapitalide abil kaswab. Börſe jõudu ja wägewuſt ei kaswata mitte ſuured kapitalid, waid teda elustawad peaasjalikult nimelt wäikſemad kapitalid, kus riigi rahwas oma waranduſega turule astub. Niiſuguſed wäikſed kapitalid kokkuwõetult mängiwad töõstuſe ja kaubanduſe edu heaks kõige tähtſamat oſa.

Laialiste rahwa ringkondade seas on sarnane arwamine maad wõtnud, et rahwal börse täiesti üleliigne olla. Sarnane kahjulik arwamine wõib ainult sel tingimisel tekkida, et börse tõsisešt tähtsusešt praeguse aja seltskondlise ja riikliše korralduse juures aru ei saada, ning tema peale selle-päraft ka külma rahuga ja hooletusega waadatakse. Kuid peetagu meeles, et börse päewaraamat (bülleten), milles igasuguste wäärtpaberite hinnad üles on tähendatud, kõiki eraja ka wabatahtlikkusi lepinguid regulerib, aga sunduslikku müügi korral, ja ka kohtu-protsessides juures on börse päewaraamatul kõigis kohtu- ja walitsuseasutustes seaduslik tähtsus. Ainult need wõiwad börset mahasalata, kellel kopikutgi tagawaraks pole muretsetud; kuid sel silmapilgul, kui inimene omale kas wõi üsna wäikese summakese rahatagawara on muretsenud, tuleb temal börsega tegemist teha ja tal on wõimata teda ignorerida. Sešt raha nõuab kaswu ja kui inimene selletarwis oma raha ükskõik missuguse paberi wastu ümberwahetab, peab tema tahes ehk tahtmata börse hindadega rehkendama.

Käesolewa raamatu kokkuseadmise juures oli selle kokkuseadjal see soow juhtnööriks, et algajatele, kes börse peal spekulerida soowiwad, selles esimisel silmapilgul nii keerulises, kuid seal juures ometigi nii lihtsas asjas abiks tulla. On wäga heasti teada, et meie laiemad rahwakihid börsega sugugi tuttawad pole, sešt kirjandus selle asja üle on wäga wilets ja ühekülgne. Raamatud, mis praeguse aja börse kohta on ilmunud, on ainult tema ajaloolise ehk õigusteadlise küsimusele pühendatud. Asjata oleks neis mingisuguseid nõuandmisi ehk näpunäiteid otsida, kuidawiisi wõimalikult kasulikum börse peal paberliste wäärtustega spekulerida oleks, ehk teiste sõnadega: kuidawiisi börse operatsionide juures kasu saada, ilma et waja riskerida oleks. Wististe pole see arwamine mitte ekslik, et rahwas ammu niisuguse raamatu järele tarwidust tunneb, mis börse asja selgitaks ja selles asjas rahwale abiks tuleks.

Raamatu esimises peatükis on püütud Europa börsede ajalugu lühidalt kirjeldada ja ühes sellega ka Wenemaa

börsede praeguse aja seisukorda selgitada. Siis tutwustatakse lugejaid börse operatsionide iseloomu ja pärisoluga, börse meeleoluga ja tuuakse mõned praktikalised näitused operatsionide kohta.

Kui teie raamatu esimisi peatükkisid loete, siis ei pruugi arwamisele maad anda, et teie oma lootustes petetud olete, sest esimiste lehekülgede järele näikse, nagu oleks raamat suuremate kapitalistidele kirjutatud. Kui teie edasi loete, siis näete, et raamatus mitmed näitused ja wiisid on, kuidas ka üsna wähese summa abil samasuguse spekulerimisega wõib peale hakata, nagu seda rikkamad teewad, ilma et tarwis sugugi riskerida oleks.

Et ettewõtjad õnnelikult asja ajada wõiksiwad, selleks tuuakse mõned katsed sellel põllul juhatuseks.

Nähtawasti saab küsimus, mida praegune raamatukene selgitada püüab, kõiki seltskonna-kihtisid huwitama. Et seltskond tänini wäga wähe börse asjadest osa wõtab, siis on see börse oma süü, mille tegelased asja ikka saladuse katte all on püüdnud ajada, kus osawa asjaajamise abil kapitalisid kokku kraabitakse. Sellega aga hoitakse börsest kõik wärskemad jõuud eemale, ja seltskondlise asja edule pannakse tõke ette.

Selle raamatukese abil on püütud börse saladuslisi uksi kõigile awada ja seniajani umuksesse jäänud asutusesse wärskemat õhku sisse lasta.

Ilma seltskonna osawõtmiseta ei suuda ükski seltskondline asutus õitseda ja kõrgele järjele tõusta.

Börse operatsionidest elawamalt osawõtmisega ja ikka rohkem ja rohkem wäärtpaberite hindade kõikumisega end tutwustades saab seltskond kahtlemata Wenemaa börset elustama, ning aitab teda teiste ilmariikide omadega üheseguse kõrguse tõusta.

Tööstus ja kaubandus on seltskonna sünnitus. Osatähed (aktsiad) ja pantkirjad (obligatsionid) ning üleüldse kõik börse wäärtpaberid on tööstuse ja kaubanduse õied, ning neid peab terwe seltskond noppima, aga mitte ainult mõned ükſikud börsemehed.

Europa börsede lühikene ajaloo-line ülewaade.

Börse sigines juba wäga wanal ajal. Tema ilmu-misele andsiwad kaubanduse loomulikud huwid põhjust, kui inimestel, kes kaubandusega tegemist tegiwad, tarwidus ilmus teineteisega läbi käia. Kraami-börsed siginesiwad palju waremalt kui fond-börsed ja faktiliselt oliwad börsed juba ammu enne seda olemas, kui nende olemasolemist awalikult tunnistati.

Mõni kirjanik arwab, et börsed juba roomlastele tuttawad oliwad, kuid kahtlane on, et see arwamine õige wõiks olla, sest asutusel, mis muinasaegses Roomas „Collegium mercatorum" nime all tunti, polnud praeguse aja börsede laadiga midagi ühist. Börsede tekkimine oli igatahes ainult selle kraamiwahetamise järelduseks, mis Italias, Hollandis ja Saksamaal keskmise aastasaja lõpu poole oli, nimelt nende aastate eel, kus teadus ja kunst elule tärkas ja suuri sammusi tegema hakkas. Kaubanduse huwid nõudsiwad, et ärimehed isekeskis era kombel koosolekuid pidiwad pidama. Niisuguseid koosolekud, mis esiotsa mitmesuguseid nimesid ja enam-wähem juhtumisewiisilist laadi kandsiwad, saawad omale XVI aastasaja lõpul börse nimetuse, mis alati tegewuses olewateks ja kindlaksmääratud asutusteks muutusiwad. Esimine, awalikult makswaks tunnistatud börse ilmus Brüggi linnas aastal 1531. Sellejärele hakkasiwad nemad Inglis- ja Prantsusmaal ning Italias tekkima. Kõiki, niihästi sisemise kui rahwuswaheliste kau-

banduſe haruſid eneſes ühendades ja wäljamaa kõikidelt turgudelt teateid ſaades, aitaſiwad börſed kauba wahetamiſe edenemiſele wäga palju kaaſa ja wõitſiwad wäga ruttu kaubanduſe ilmas omale wäga tarwiliku aſutuſe ſeiſukoha.

Iſeäranis elawaks läks börſede tegewus ühes nõnda nimetatud „fond-börſede“ ilmumiſega, ſiis kui paberiſt raha-märgid ja riigi fondid ning tööſtuſe ja kaubanduſe ilmas oſaühiſuſed tekkiſiwad. Selleſt küljeſt oli Inglismaa teisteſt riikideſt kõige ees.

Eſiotſa, 1558 a. aſutati Londonisſe kaubabörſe, kuid XVII aastaſajal, kohe päraſt Ingliſe panga aſutamiſt, anti Inglismaal paberirahad wälja — riigirentei piletite näol. Warsti ſellejärele hakkaſiwad ka teiſed riigid ja panga fondid ilmuma. Et aga Inglismaa rahaline ſeiſukord tol ajal wäga wilets oli, ning tema wahekord teiste riikidega alati ſõda ähwardas, ſiis kõikus rahapaberite ja ſondide hind alati ning rahaturg oli wäga kindluſeta olekus. Sarnaste asjaolude mõjul tekkis elaw angeldamine wõi ſpekulerimine. Eſimiſt korda ilmuſiwad profeſſionalſed angeldajad, wahemehed ja maklerid. Iſikute ringkonna ſuurenemine, kes börſe tegewuſeſt oſawõtſiwad ja börſe ettewõtete laienemine tekitas tarwiduſe börſe ſeltskonda waljumalt korraldada ja iſeäraliſt hoonet börſe koosolekute tarwis ülesehitada.

Londonis ehitati ſuur hoone ülesſe, kus terwe maailma fondidega ja wäärtpaberitega määratumaid operatſioniſi toime pannakſe. Selleſt küljeſt ſeiſab Londoni börſe tänapäewani eſimiſel paigal.

Prantſusmaal tekkiſiwad kauba-börſed kõigis linnades juba keſkajal, kuid fond-börſed aſutati alles XVIII aastaſajal — ſelle asjaloo järelduſel, et walitſus paberirahad ja riigilaenu piletid wäljaandis. Lõpulikult organiſeriti ja legaliſeriti aga Pariſi fond-börſe 1724 aastal.

Sakſamaa kõige wanem börſe aſus Hamburis, kus rahaliſi- ja panga-operatſioniſi juba XVII aastaſajal tehti. Hiljem tekkiſiwad kauba-fond-börſed ka Berlinis, Frankfurtis, Leipzigis ja teistes ſuuremates linnades. Juba alguſeſt ſaadik omandaſiwad Sakſamaa börſed kindla organiſat-

sioni laadi, mis oma tähtsamates joontes kuni praeguse ajani alale on jäenud. Saksamaa börsed on kaubanduse ministeriumi ametipaikade hoole all ja töötawad nende asutuste ülewaatuse all. Kõige suurem tähtsus meie tarwis on Berlini börsel, kelle otsekohese ja täielise mõju all Peterburi börse seisab.

Selleşt ajast saadik kui wekslite ja wäärtpaberite kursi hinda kullaga määrama hakati ja kui kredit-rublade peal angeldamine wõi spekulerimine äralõpetati ning suurem osa Wenemaa riigilaenusi Pariisi rahaturule üle wiidi, wähenes osalt Berlini börse mõju Peterburi börse peale, kuid sellegipärast on ta ka praeguseł ajal ikkagi küllalt tugew ja tuntaw.

Wenemaa börsed tekkisiwad walitsuse algatusel. Nende asutamisega tegi Peter Suur alguşt, pärast seda kui ta mööda Europat reisis ja otsusele jõudis, et Peterburi börse asutamine tingimata tarwilik on. Et ka teistes suuremates Wenemaa linnades börsesid elulekutsuda, andis ta 1721 a. „reglamenti“ wälja, milles käsutatakse, et „börsede peale tulgu kokku kõik kauplejad kodanikud isekeskis kauplema ja wekslitesse puutuwaid küsimusi äraseletama, ning ka laewanduse ja kaubanduse kulude ja tulude arweid kokkuseadima; iga kaupmees ja müüja wõib ühel tunnil määratud päewal sarnases paigas neid isikuid leida, kellega temal tarwis on kokku puutuda.“ Siis oliwad börse peal kauplemise tunnid, ning ka börse sisemine korraldus kindlaks määratud.

1816 aastal anti kiwi hoone, mis Peterburi börse tarwis ehitati, Kaupmeeste-seltsile.

Pärast Peterburi börset ilmusiwad börsed ka Moskwas ja teistes linnades. Kuid need on kõik kauba-börsed; fondbörsed on ainult Peterburis, Moskwas ja Warschawis.

Börsede praegune seisukord Wenemaal.

Et tööstus wäga wiletsal järjel oli ja kaubandus wäga wisalt edenes, siis polnud Wenemaa börsedel kuni XIX aastasaja esimise pooleni peaaegu mingisugust seltskondlist tähtsust. Börse huwitas ainult kauplewat rahwaklassi ja kaupmehi, kuid kõik teised riigielanikud, kes tol ajal alles orja ahelates wiibisiwad, ei teadnudki mis börse on ja ei püüdnudki teda tundma õppida ning see oli neile ka peaegu wõimata.

Ainult kuuekümnendamadest aastatest saadik, pärast talurahwa wabastamist, murdus endine rahwa majandusline kord põhjalikult. See muutus awaldas end selgemalt, kui era kredit-asutused tekkisiwad ja rahaturg paljude rahapaberite, fondide, osatähtede, protsent-paberite ja igasuguste wäärtpaberitega rikkalikult üle külwati. Siis hakkasiwad meie börsed omale riiklist tähtsust omandama ja muutusiwad selleks faktoriks, mis rahwa majanduslises heas käekäigus peaosa mängib, ning mis otsekohe ehk wõõriti terwe rahwa huwisid puudutab. Ühes tööstuse rutulise eduga, mis end wiimase aastasaja lõpul awaldas ja nende summade kaswamisega, mis börsel weeresiwad, börse operatsionisid suurendades ja õitsewamaks muutes, tõusis, muidugi mõista, ka börse seltskondline tähtsus.

Praegu on Wenemaal 26 linnas börsed olemas: Peterburis, Moskwas, Harkowis, Rõibinskis, Nishnij-

Nowgorodis, Odessas, Kiewis, Tuulas, Kasanis, Riias, Rostowis (Doni ääres), Samaras, Saratowis, Astrachanis, Bakus, Nikolajewis, Tagonrogis, Jeltsis, Warschawis, Lodsis, Pärnus, Orjellis, Irkutskis, Tiflisis, Liibawis ja Jekaterinoslawis. Nagu eelpool nimetud, on need kõik kauba-börsed, kuna mõned nende seast ainult mõne eri ainega tegemist teewad, nagu: wiljaga, sukruga, naftaga j. n. e. Fond-börsed on ainult Peterburis, Moskwas ja Warschawis. Ehk kül ka teiste börsede peal mõnikord fondidega ja wäärtpaberitega spekuleritakse, kuid nendel operatsionidel pole iseäralist tähtsust, sest et nendega kauplemise juures enamasti ikka Peterburi börse hindasid silmas peetakse.

Kõige suurem tähtsus Wene riigis on Peterburi fond-börsel. Peterburi börse päewaraamatul (bülleten) on samasugune tähtsus kui ametlikul dokumendil: kõik temas ülestähendatud kursid ja hinnad peawad seaduse järele igal pool kohtuasutustes ja waranduse sundusliku müümise juures silmas peetud saama.

Wenemaa fond-börsede korraldus, tema liikmete ning maklerite tegewuse järelwalwus on niisama kui wäljamaalgi ainult praktikalisel teel tekkinud, ilma et selleks mingisuguseid teoretilisi eeskirjasi oleks.

Kaubanduse seaduses on ainult mõned määrused börselepingute kohta, seadlused maklerite üle, wäärtpaberite hindamise (kotirerimise), kurtashide ja maklerite sedelite üle olemas.

Peterburi fond-börse liikmeteks wõiwad kõik isikud olla, kes esimise gilde kaupmehe maksu äramaksnud ehk omale I järgu kauplemise patendi wõtnud on, ning keda börse liikmete peakoosolekul liikmeteks walitakse. Börse peal wiibida ja operatsionidest osawõtta wõiwad: 1) börse liikmed ja nende usaldusemehed ehk asjaajajad; need isikud wõiwad niihästi isikeskis kui ka kõige pankadega otsekohe opererida, kuna kõik nende lepingud nende nõudmisel maklerite raamatutesse ülestähendatakse s. o.: kotireritakse; 2) isikud, kes alati börse peal käiwad. Wiimaste sekka wõib

igaüks astuda, kellel I järgu kauplemise patent on (промысловое свидѣтельство I разряда) ning kes tarwilise maksu börse peal käimise eest ära on maksnud. Need isikud ei saa aga muul wiisil börse operatsionisid toimetada, kui maklerite abil. Otsekoheseid lepinguid, niihästi isekeskis kui teistega ei saa nemad mitte teha; wiimaks weel 3) wõiwad börse tegewuset ka wõerad osa wõtta, keda börse liikmed soowitawad, — need maksawad börse hoonesse sissemineku eest 1 rubla. Niisuguseid wõerad ei wõi börse peal mingisuguseid lepinguid teha.

Börse peal kauplemise wahetalitajateks on „börse maklerid." Lepingutel, mis nende abil tehakse on juridii liste aktide tähtsus ja maklerite poolt antud sedelitele ewõi seaduse järele keegi wastu waielda. Isikud, kes maklerite abil mõne lepingu on teinud, wõiwad nõuda, et see leping börse päewaraamatusse ülestähendatakse. Börse maklerid määratakse kõikide Wenemaa börsede peal börse komiteede poolt, ning Peterburi fond-börse peale — fond-osakonna nõukogu poolt.

Maklerite seast nimetatakse rahaministri poolt üks ülem-makler (Hof-makler), kes börse peal kohtu- ja walitsusasutustega läbikäimise juures peaosa mängib. Ülem-makleri läbi toimetatakse sunduslikku wäärtpaberite müüki kohtute ja walitsuslisste asutuste määruse järel, kuna ta ka kotirerimise komitee esimeheks on. Temal on ka päewaraamatute ametliku wäljaandmise peale ainuõigus.

Küsimusel, kuidas kõige paremini ja õigemini börse wäärtuseid kotirerida, on wäga suur tähtsus mitte üksi awalikkudele börse tegelastele, waid kõige seltskonnale ja wõib ka ütelda — terwe riigile. Selle küsimusele on ka kaunis laialdane ja suur erikirjandus pühendatud. Nagu kauaaegse äranägemise järele otsusele on jõutud, wõib kursside õieti hindamises ainult siis rohkem kindel olla, kui hinnad börse meeleoluga kokkukõlas on.

Wäärtpaberite ja igasuguste kursside kotirerimist toimetab Wenemaal „Kotirerimise Komitee," mille liikmeteks börse maklerid ja esimeheks ülem-makler on. Kotirerimine sün-

nib börſe maklerite ja börſe liikmete poolt antud ſedelite põhjal, milles börſe peal tehtud lepingute üle aru antakſe. Niihästi ſuuremad kui wähemad lepingud pannakſe ſelle juures tähele. Kõik hinnad tähendatakſe üles. Praktikaliſe mõnuſuſe päraſt tähendatakſe ka ükſikute oſtjate ja müüjate nimed üles.

Otſekohene walwuſehool kõigi börſe operatſionide, börſe maklerite ja kõigi tegelaſte järele lameb „Börſe Komitee“ peal, kes börſe walitſuſe ülem organ on. Kaubanduſe Seaduſes on börſe komiteede wõimupiirid ülestähendatud ning tema poolt tehtud otſuſte ſeadusline jõud ära määratud. Börſe komitee liikmed walitakſe üleüldiſel liikmete koosolekul, kuna komitee liikmed oma eſimehe waliwad. 1901 aastal anti ſeadluſed wälja, mille järele Peterburi fond-börſe juurde weel uus organ „Fond-Oſakonna Nõukogu“ aſutati, kelle kätte börſe komitee walwuſe-õigus üle läks. Nõukogu ja tema eſimees walitakſe niiſama nagu börſe komiteegi, ſ. o. börſe liikmeteſt, kes oma ſeaſt eſimehe waliwad.

Kauplemiſe laad börſe peal ja ſelle iſeäraldused.

Sellega on ſiis börſe keſkpunktiks, kuſt kõik tarwiliſi kaubanduſe juures tähtſaid teateid ſaadakſe, kus awalikuks tuleb, kui palju iga päew nõudjaid ning kui palju pakkujaid on. Teada on kõigi nõudjate ja kõigi pakkujate arw. Sarnaste tingimiſte juures ſaawad ka müügil olewa kraami hinnad iſeeneſeſt kindlaks määratud ja need hinnad on õiged, ſeſt et nende määramiſe juures tingimiſed ſilmas peetakſe, et turul olewat kraami ſelle järele wäljapakutakſe, kuidas nõudjate ſoow täidetud ſaaks.

Börſe on aſutus, mis kõik kaubandusliſed ettewõtted ühendab ja nende tarwis head ning korrapäraliſed tingimiſed loob.

Börſe koosolekute ajal walitſeb harilikult wäga käre kauplemine, kuid ſee kauplemine kannab hoopis iſeſuguſt laadi ja on teiſtſugune kui harilik kauplemine. Börſe peal pole kraami ega ka raha näha. Kraami andmine ja wastuwõtmine ning arweõiendamine ſünnib wäljapool börſet. Börſe peal tehakſe ainult lepinguid, kuna börſe ſeaduſed ja korraldus neid lepinguid oſtja ja müüja wahel kindlustawad.

Leping, mis börse peal tehtud, on niihästi müüjale kui ostjale sunduslik ja nad peawad ilma wähema kõrwalekaldumiseta seda täitma. Kes börse lepingu wastu eksinud on ehk oma lubamist wõi ettepanekut täielikult ja korralikult ära täitnud pole, — selle tarwis on edespidi börse kadunud, aga ühes börsega on ka usaldus, laen kaotatud, mis aga kauplejale inimesele sama hea on kui lõpulik waeseks jäemine ehk pankrot. Kes börse usaldust ära ei teeni, see on kaubanduse ilmas surnud.

Sarnane järelandmata ja wali korraldus kindlustab börse lepingute pühadust, õiguslust, karwapealsust ja korralikkust tugewamini ja kindlamini kui ükski kaelakohtuline määr.

Milles börse peal kokku on lepitud — see on õige ja mingisugust kahtlust ega waielust selle kohta ei tohi olla. On makler midagi üleskirjutanud, siis on see püha ja wastuwaidlemata. Makleri sedel tunnistatakse seaduse poolt samasuguseks wastuwaidlemataks ja sunduslikuks aktiks nagu notarialnegi akt on.

Et küll börse peal kaupa ja raha pole, kuid siiski, nagu näeme, sünnib siin kauplemine — selle sõna kõrgemas ja laiemas mõttes. See on spekulatiwline kauplemine. Kraami asemel on siin ainult nende arw ja nimetus, aga müümise-ostmise asemel — ainult sedelid, mispärast kaubanduse börse abil ainult wõidab, kuna ta sealjuures täiesti realne on. Sarnasel asjakorraldusel on börsel wõimalik otsatu paljuarwuliste ning igasuguste wäärtustega operersida.

Londoni, Pariisi, Berlini ja New-Yorki fond-börsedel, kus ka kõikide teiste wõeraste riikide paberlised wäärtused müügile on lubatud, kotireritakse igapäew terwe maailma wäärtused, kuna igapäewane läbijooks mitme miljardini tõuseb, mis, muidugi, ainult sel tingimisel wõimalik on, kui paberlised wäärtused ainult lihtsa üleskirjutamise järele käest kätte käiwad. Sarnane wahetamisewiis on ime kerge ning lihtne, nii et börse paari tunni jooksul eneseft palju rohkem läbi woolata laseb, kui mõni harilik suurkauplus terwe

aasta jooksul. Börse peal wahetatakse otsatuid kaubawirnasid kullahunnikutega ainult ühe sõna abil „teen". Üks ja seesama kraam käib mitmete käte wahelt läbi, kuni ta wiimati selleni jõuab, kes teda soowib. Selle kraami juures on mitmed kümned ja sajad isikud ühe tunni jooksul omale määratu waranduse muretsenud.

Börse on kõigi meieaegsete miljonäride ja miljarderite rikkuse häll.

Rotschildide elust.

Niisugust laadi kannab börsel kauplemine. Siin on kraami asemel — nimetus, sõna; kraami ladude, wirnade, pakkide j. n. e. asemel on kogu arw, mis numbriga ülestähendatud; sõitude, laewade, ja wooride asemel — üks sõna „teen". Kõik selle kraami läbijooks sünnib imekiirusega. Miljonid puudad, tuhanded osatähed (aktsiad), igasuguste wäärtuste kuhjad paigutatakse ühe sõna abil ühest linnast teise, ühest riigist teise. Kõige maailma wäärtused lendawad kui maru hoost tagaaetud teie waimusilmade eest mööda, teie näete mõttes määratumaid waranduse kaswama, — kõik see muinasjutuline tõeasi, mis terwe maailma oma alla paenutab, sünnib awalikult wäikeses ruumis — börse saali seinte wahel.

Sarnase müügi-ostu-wiisi mõnusus, kergus ja kiirus börse peal annab kapitalile, niihästi wäikesele kui suurele, wõimaluse järjesti ringi rännata, ja kõigi töostuse ning kaubandusliste ettewõtete külge puutuda, ta tõukab kapitalisid taga ja sunnib neid üleüldiste kasude eest tegewusesse minema. Sellepärast on börse loomulikult tõsine rikkuse häll ning rikkuse ärakuiwamata hallikas.

Kõigi Europa ja Amerika miljonäride ja miljarderite määratumad waranduſed on ainult börſe operatſionide abil omandatud.

Kes julgeks küll ſeda arwata, et tööga, wõi ka kõige ſuuremawiiſiliſe kaupluſe abil ſarnaſeid kullamägeſid kokku wõiks ajada, nagu need on, millede omanikud praeguſed Europa ja Amerika miljonärid — rahakuningad on.

Paar aastat tagaſi oliwad nende rahakuningate kapitalid umbes järgmiſed:

	Kapitali rublade arw kullas:	Aastane kaſu:
John Huld	700 miljoni	40 milj.
John Mackay	600 „	30 „
Wanderbild	350 „	30 „
Johnes	250 „	12 „
Astorid	230 „	10 „
Stuart	100 „	5 „
Bennet	80 „	4 „
Weſtminsteri hertſog . .	200 „	
Suterlandi „ . .	120 „	
Nortumberlandi „ . .	80 „	

Rotſchildide ja Mendelſonide waranduſe ſuuruſt on wõimata ülesarwata. Rotſchildid ja Mendelſonid ſünnitawad terwe Europa, terwe maailma politika: ühe wõi teiſe riigi walitſuſele laenu andes ehk mitte — oma heaksarwamiſe järel.

Kui meie end tähtſamate praeguſeaja rahawürstide elulookirjeldustega end tutwuſtame, ſiis näeme, et peaaegu kõik nemad, niihästi Amerika miljarderid (peale Astorite ja Wanderbildi), kui ka Europa ja Wenemaa miljonärid kõik oma kapitali oſawate börſe-operatſionide abil ehk, nagu ſee wiiſiks on wõetud nimetada — ſpekulerimiſe teel on kokkukogunud, kuna mõned nende ſeaſt ſelle määratuma waranduſe korjamiſe kallal kauem waewa pole näinud, kui 10—20 aastat. Näituſeid on ſelleks otſatu palju, kuid, nagu tõenduſeks, toome ſiin ainult mõne. Wõtame kätte ja wiskame wäikeſe pilgu juba üleüldiſelt tuttawate Rotſchildide peale.

Üks praeguste Rotschildide esiwanemateft, Natan Rotschild (juri 1835 a.) rääkis kord seda lugu, kuidas tema kauplemisega peale hakkas:

„Kohe päraft seda kui ma Londonis oma firma asutasin, ostsin ma silmapilk kõik hertsog Wallingtowni wekslid ära, mis sel ajal peaaegu midagi ei maksnud. Kuid ma teadsin, et Inglismaa nende eeft wäga kallift hinda maksma saab, kui ainul temal anderikkal kindralil asi õnnestab, ja tõesti, ma sain kõik raha kätte — kuni wiimase sartingini."

„Teine kord sain ma teada, et Ida-India kompani müüb 800.000 naelsterlingi eeft kulda. Mina läksin ja ostsin silmapilk kõik selle kulla ära. Minul oli teada, et Wallingtownil, kes sel ajal Portugalias sõjawägesid juhatas, kibedasti kõlisewat raha tarwis oli. Ja ma ei eksinud. Nii kui walitsus seda teada sai, et ma kulla ära ostsin, teatas ta mulle, et ta seda kulda minu käest eneselе tahab. Mina andsin kulla ära, aga nüüd ei teadnud keegi, kuidas teda Portugaliasse toimetada. Ma wõtsin selle mure oma peale ja saatsin kulla üle Prantsusmaa (kellega Inglismaa sel ajal sõdis!) See oli juhtumine, kus ma sarnaft head äri tegin, nagu kunagi ei enne ega päraft."

Ehk küll Natan Rotschildi Inglismaal harilikult kaupmeheks nimetati, kuid tema alatine ja wõidurikas tegewusepaik oli börse.

Sel ajal kui paberite hind selle järel kas tõusis wõi langes, kuidas sõjalahing lõppes — kas wõiduga wõi kaotusega — oli niisugusele keewa loomuga inimesele, nagu Natan Roschild, wõimata börse peal mitte mängida, kui aga juba ka ainult kõmujutt wõidu wõi kaotuse üle kõrwu puutus. Et ta wäga targu ja ettewaatlikult alati asja ajas, siis tõusis ta lühikese ajaga Londoni börse peal esimesele paigale, kuna ta alles 30 aasta wanune oli. Keegi teine ei wõinud eneseft ütelda nagu tema seda wõis: „Wiie aasta jooksul kaswatasin ma oma kapitali 25 korda suuremaks."

See osawus, millega ta kulda Portugaliasse toimetas awas temale tee Inglismaa kõrgemate ametnikkude ja ministrite juurde ning see asjalugu andis talle wõimaluft

kõige enam teiste võiftlejate hulgas tarwilisi teateid saada, nimelt samaseid teateid, mis raha- ja fond-turu peale oma mõju võiwad awaldada. Iga warem saadud teade andis talle võimalust määratu suuri summasid teenida, börse peal, mille tuik-soone tuksumist ta palju paremini katsuda oskas kui ükski teine. Kuid warsti leidis Rotschild, et see teadete saamise wiis küllalt hea pole, ja sellepärast asutas ta ise oma süstemi, kuidas uudiseid warjata ja neid niiwiisi saada, et nad palju warem kohale jõuawad kui teated, mida walitsus saab. Tema asutas omale terwe polgu agentisid, kellel ülesandeks oli sõjawäe sabas hiilada ja järeleluurata millega lahing lõpeb, wõeraste riikide keisrikodade juures tarwilisi sõnumisi koguda ja kõiki silmapilk Natan Rotschildile teada anda. Rotschild asutas ka tuwi-posti, mille abil ta siisemaalt kiirelt sõnumisi sai. Selle kõige peale raiskas ta suuri summasid. Tähtsamad sündmused oliwad harilikult Rotschildil waremalt teada kui walitsusel. Nii, näituseks, oli Natan Rotschild esimine, kes selleşt teada sai, et Napoleon Waterleau all lüüa sai. See Waterleau lahing tõi Rotschildile koledaid kasusi. Paljud tema laialdästest spekulatsionideşt oliwad selle peale põhjendatud, et Inglismaa tingimata lõpulikult wõitma saab. Kuid Napoleoni tagasitulek Elba saarelt häwitas korraga kõik Rotschildi kuldsed lootused ja tema asjad kippusiwad tagurpidi minema hakkama. Rotschild sai aru, et kõik tema waranduse seisukord Napoleoni saatusega seotud on ja otsustas sellepärast ise isiklikult sõjaplatsile ilmuda ja sõjakäigu järele walwada, kartes, et tema agendid ja kurjerid küllalt kiiresti ei toimeta. Ta ilmus Belgiasse ja läks siit ühes Inglise sõjawägedega edasi. Kui herzog Wallingtown end lahingu tarwis walmis seadis, nägi Rotschild, et silmapilk kätte oli jõudnud, kus üks ehk teine pool lõpulikult wõidab, sellepärast ei läbenud ta sõjawägede kannul lahingu lõppu ära oodata, waid walis omale koha wälja, kust talle mõlemad sõjawäed silma paistsiwad. Lahing algas. Rotschild püüdis läbi püssirohu suitsu wõitluse pööreid tähele panna. Kui Napoleoni wana gaardewägi, kes seniajani täiesti ärawõitmata olnud, marschal Neu

poolt täiesti lüüa ja laialipillutatud sai, siis wabastas Rotschild end kõigest selleſt hirmuſt, mis teda seniajani waewas ja kihutas tagasi Brüsseli. Oli juba widewik kui ta lahinguwälja maha jättis. Kõige tee kuni Brüsselini wiibis tema elu hädaohus. Brüsselis sai ta küll ilma suurema waewata Ostendesse, kuhu ta hommikul 19 juunil jõudis. Suure wäsimuse peale waatamata, ei tahtnud ta aga mitte puhata. Ilm oli tormine, kuid selle peale waatamata hakkas ta kalameeste seas isikut otsima, kes teda üle Lamanche wiiks. Rotschild pakkus ülewiimise eest 500 franki, ja kergitas wäheaawal summa suuremaks, kuid keegi ei julgenud merele wälja sõita. Wiimaks, kui ta juba 2000 franki pakkus, jäi üks kalamees nõusse teda üle wiima, kuid ainult sel tingimisel, et raha enne wäljasõitu tema naise kätte äramakstud saaks.

Kohe peale seda, kui Rotschild kaldalt ära Inglismaa poole purjutama hakkas, jäi torm waikseks. Mõnusa tuule käes lendas paat kui nool Inglismaa kaldale ja oli õhtuks juba kohal. Ka päraſt ülesõitu ei läbenud wäle ärimees minutitki puhata, waid kihutas silmapilk Londonisse. Järgmisel päewal wara hommikul oli ta juba börse peal (Stockexchange.) Tema näo peal wiibis sarnane jume, nagu oleks kõik tema lootused puruks ja pihuks langenud. Börse peal pääsesiwad jutud lahti, et Rotschild on wäga ruttu siſemaalt tagasi tulnud, kuna tema agendid suure kiirusega wäärtpaberisi müütawad. Börse peal olejad wõerad, kes Rotschildi tusast nägu nägiwad, wiskasiwad üksteise peale paljutähendawaid pilkusid ja jõudsiwad kõik ühel healel otsusele, et kõik nende lootused lõpulikult purustatud on ja et teinepool Lamanche'i kole pööre on sündinud. Spekulerijad käisiwad ühe juureſt teise juurde ja seletasiwad isekeskis salaja neid põhjuseid, mispäraſt Rotschild nii kiirelt oma paberisi müütab. Üleüldine hirm kaswis, kui see awalikuks tuli, mis Rotschild ühele oma sõbrale awaldas — et Blücher kõige oma 117 tuhandelise sõjawäega Ligne all täieste lüüa saanud, aga Wellingtown ei pidada ka sugugi wõidu peale lootma, seſt tema wägi on Napoleoni omaga wõreldes wäi-

kene ja nõrkade sõjariistadega. Üleüldine ärewus kaswis ja fondid langesiwad korraga wäga alla, nii et kõik arwama hakkasiwad, et Europas hiljuti jalaleseatud rahu asemel jälle kauaaegne sõda lahti läheb.

Kuid järgmisel päewal sündis ootamata täieline muutus. Igale poole tungis sõnum, et Wallingtown Napoleoni sõjawäed laiali on pillutanud. Natan Rotschild oli esimine, kes selleşt oma seltsimeestele teatas. Fondid, muidugi mõista, tõusiwad korraga otse häbemata kõrgele. Paljud kahetsesiwad Rotschildi, kes eila odawa hinna eest oma paberid ära müüs, kuid keegi ei saanud seda teada, et sel ajal kui Rotschildi awalikud agendid paberisi müüsiwad, tema oma sala agendid neid jälle wõimalikult rohkem ostsiwad. Selle järeldusseks oli see, et Rotschild ühe ainsama päewa jooksul rohkem kui miljoni kasu teenis.

Toome weel mõne reakese ühe teise Rotschildi äri-eluşt, nimelt James Rotschildist, kes Prantsusmaal opereris.

Napoleoni III walitsus kuulutas wõistluse wälja, Põhja-raudtee ehitamist selle kätte anda otsustates, kes rohkem kasulikumad tingimised ette paneb. Rotschild tormas aga teistest ette. Ühtesi wõistlejaid, kes tema soowid nurja ajada wõisiwad, ostis ta rahaga ära, teistele toppis ta osatähtesid ja seadis osawasti asja nii, et wiimati wõistlusele keegi peale tema ei ilmunud. Raudtee ehitamine anti, muidugi mõista, siis tema hooleks. Anti 300.000 osatähte wälja, igaüks 500 franki, üleüldsa 150.000.000 franki peale. Suurema osa nendest osatähtedest jättis Rotschild enesele ning müügile saatis ta ainult wäikese osakese, ja ka sellegi mitte korraga waid jaokaupa. Müügil olewad osatähed osteti lühikese aja jooksul kõik ära. Neid nõuti ühtlugu ja järjesti, kuid müügil puudusiwad nad peaaegu täiesti. Selle järeldusel tõusis osatähtede hind lühikese aja jooksul 850 frangini. Selle hinnaga hakkas Rotschild osatähtesid oma käest äramüüma, kus ta iga ühe pealt 350 franki teenis „tasuks riskerimise eest", nagu wanaaegsed politika-majanduslased ütelda armastasiwad. Et aga pakkumine kaswis, siis, muidugi, langes ka hind, ja üsna kii-

resti langes ta kuni 550 fr. Rotschild hakkas jälle uuesti osatähti ostma 550 frangi eest ja sundis sel wiisil jälle kunstliselt hindasid kerkima; oli osatähtede hind jälle tublisti kerkinud, siis hakkas ta uuesti neid teist korda müüma, j. n. e. Niiwiisi, ükskord turgu rõhudes ja siis jälle temale wabadust andes, ükskord hinda kõrgendades, siis jälle alandades, alama hinnaga ülesostes ja kallimaga müües — wõitis Rotschild lühikese aja jooksul umbes 75 miljoni, ilma et ta seal juures kopikutki raisanud oleks. Kahtlemata oli see üks kõige toredamatest operatsionidest, mida ta kunagi tegi, kuid see wiis, mida ta selle juures tarwitas, on liig toores ja wäiklane. Et sarnase wiisi tarwitamise juures asi õnnestaks, selleks on alatist kaunis suurt rahatagawara tarwis, mida Rotschildil ka oli.

Niiwiisi sünnitawad miljonid miljonisi.

Paron James Rotschild suri aastal 1868, 90-ne aastase wanakesena, kes oma pärandajatele peale 1.000.000.000 frangi, s. o. peale 400.000.000 rubla järele jättis.

Selsamal kombel täitsiwad ka teised Rotschildid oma kukruid rohkem täis, muu seas ka, näituseks, Lionel Rotschild, kes Inglismaal 1874 a. suri.

Kui palju parun Lionel Rotschild oma pärandajatele warandust järele jättis on teadmata, kuid igatahes tõuseb see summa mitme saja miljonini. Teada on ainult, et Lionel Rotschild oma elu ajal 160 miljoni rubla ümber laenusid tegi ja 20 aasta jooksul Wenemaa walitsuse rahaasjanduse agendiks oli; suurem osa Wene riigi laenusid käisiwad tema käest läbi. Teada on ka, et tema firmal kunagi kullast puudust ei tulnud.

Ükskord andis ta Inglise walitsusele 40.000.0000 rbl. eest kuld rahasid, et Suetzi kanali osatähtesid ära osta.

Rotschildide kolmas põlw pärandas peale 1000 miljoni rubla. Selleks ajaks on nüüd juba peale 60 käreda äriaasta mööda läinud, mille jooksul wäga palju osawaid ja õnnelikkusid operatsionisid on tehtud. Küsimise peale, kui palju Rotschildidel praegu warandust on, wõib ainult ütelda, et see mitme tuhande miljoni rublani tõuseb.

Ka Natan Maier tõendas, et tema wiie aasta jooksul oma kapitalid 25 korda suuremaks kaswatanud. Waterleau lahing andis temale wõimaluse miljoniši teenida. Teatakse tõendada, et parun James Rotschild Põhja-raudtee osatähtede abil üle 100 miljoni frangi wõitis.

Sarnaseid määratumaid kullamägesid on ainult börse peal wõimalik kokku ajada.

Ilma börseta pole rikkust.

Börse operatsionidest ja väärtpaberitega kauplemisest osawõtmine on köikidel võimalik. Börse tähtsus rahwaste ja üksiku inimese elus. Börse on köigi Ühtu-Europa rahwaste rikkuse looja. Meie waesuse peapõhjus on see, et meie börsega tuttawad pole.

Lühikesed näitused eelpool on siin sel otstarbel toodud, et nende waral tõendada ja näidata, et suured warandused ainult õnnestawate börse operatsionide abil kokku aetakse. Poleks börset olema, siis poleks ka Rotschildisid, Morganisid, Mendelsonisid j. t. Köik nende elu on börse operatsionidega läbi põimitud. Kuid sellepärast ei pruugi aga weel arwama hakata, et börse peal opereerimine ainult Rotschildidele võimalik on. Hoopis selle wastu: börse operatsionidest, igas kaubanduse harus, on igalühel inimesel võimalik osa võtta, kes aga soowib, et ta elus mitte puudust ei kannataks. Börse on ainsamaks abinõuks rikkusele. Kui meie börse operatsionidest köneleme, siis mõtleme meie ainult operatsionide peale, mida protsent- ja diwidend-paberitega tehakse ja peame Peterburi fondbörset silmas, sest et wäljamaa börsed meile, muidugi mõista, kättesaadawad pole.

Börse peal paberliste väärtustega opereerida, see tähendab — börse peal protsent- ehk diwidend-paberisi osta ja neid selleşama börse peal kasuga uuesti ära müüa.

Selleks pole omal mitte nii suurt kapitali tarwis, et kõiki ostetawaid paberisi nende hinna wäärtuses kinni maksta, waid, nagu seda allpool näeme, on sellest küllalt kui paberite ostu hinnast 15—20% pankirile kindlustuseraha maksetakse.

Börse neelab ja wiskab wälja eneseşt määratu palju wäärtuseid. Iga päew kontsentrerib temas kõik nõudmine ja pakkumine. Tähendab, börse peal wõite teie iga silmapilk ükskõik missuguseid tarwilisi wõi soowitawaid paberisi osta ja müüa. Et korraga soowitawat kogu wäärtuseid osta ehk ära müüa korda ei lähe, siis wõiks see ainult selkorral juhtuda, kui ostetaw ehk pakutaw kogu liig suur on, ehk kui paberid niisuguseid on, mida üleüldse börse peal ei küsita ega nõuta ning mis wäga harwa rahaturule ilmuwad. Sarnaseid paberisi on aga wäga wähe ja börse tegelased teawad neid kõiki peast ära. Niisugune kontsentratsion annab wõimaluşt paberisi igal soowitawal silmapilgul müüa ehk osta, kergendab paberitega spekulerimist ja häwitab riskerimise peaaegu täiesti. Seşt mis on suuremalt osalt selle põhjuseks, et kauplused oma asjaga sisşekukuwad ja pankroti jääwad? Ainult see, et tarwilisel silmapilgul tarwilist kaupa korda ei lähe kätte saada ning see, et soowitawal määral kaubast lahti ei saada.

Siin aga seda sugugi ettetulla ei wõi. Kui näete, et teie paberite wäärtus langema hakkab ja teie riskeriba ei taha — andke silmapilk oma pankirile käsk neid äramüüa ja silmapilk on nad müüdud. Teie kaotus saab selkorral üsna wäikene olema. Selsamal ajal on teil alati wõimalus neist eneşele alati kaşu saada kui nende kurş tõuseb. Leiate teie kaşu rahuloldawa olema, siis müüte paberid kohe ära. Börse peal ei wõi paberitega ialgi seda ettetulla, mis teistsuguse kraamiga turul juhtub — et ostjateşt puudus oleks.

Operatsionid protsent-paberitega ei nõua mingitsuguşt aega ja ei takista teid mitte sugugi teie hariliseş töös wõi teenistuses. Teie kõik tegewus seisab ainult selles, et pankirile lühikeşe käşu annate niisuguseid wõi seesuguseid paberisi osta wõi müüa ja selles, et börse päewaraamatu seisu-

korda ajaleheſt järelewaatate. Kirjawahetus pankiriga nõuab ainult minuti aega.

Selletarwis, et protſent=paberitega opereerida, pole mingiſuguſt eriettewalmiſtuſt ega mingiſuguſt eriteaduſt, iſeäraliſi kuluſid ning mureſid tarwis. Tarwiliſt teaduſt ſelles annab praktika ning ettewõtete aruandeb. Ainſamateks kuludeks on protſendid, mis laenu eeſt panga kaſuks jääb ja wäikene taſu wahetalituſe eeſt.

Peab ſeda tähele panema, et pankir teie paberiſi muu hinnaga ära müüa ei wõi, kui hinnaga, mis börſe päewaraamatuſſe ülestähendatud on, ta peab kotirerimiſt ſilmaspidama.

Selleſt näeme, et ükſki kauplus mingiſuguſt ettewõtet nii kindlustada ei ſuuda, kui börſe. Pole raske äranäha, et ſarnaste tingimiſte juures igaüks börſe peal opereerida wõib ja mõiſtab, wahe on ainult ſelles, et kellel rohkem püſiwuſt ja oſawuſt, ſee ka rohkem wõidab ja rutemini edaſi jõuab.

Ülemalpool toodud ridaſid lugedes tekib wiſt küll lugejale kahtlemata küſimus keele peale: miſpäraſt tehakſe alama rahwakihi ſeas nii wähe börſega tegemiſt, kui ſelle juures kaſud nii käpaga katſutawad on ja kui börſe peal ſpekulerimine igaühel wõimalik on?

Nagu meile Läänemaade eeskuju tõendab, peitub ſelle imeliku asjaloo põhjus ühelt poolt ſelles, et Wenemaa fondbörſe laialiſe rahwa tarwis kinni on, teiſelt poolt on aga ſeltskond iſe ſarnaſes asjas liig pime ja harilikult ei ſuudeta rikkuſeſt muul näol aru ſaada, kui et kellel raha taskus kõliſeb, ſee on ka rikas. Selleſt aru ei ſaada, et kui ainult inimeſe rikkuſt tema käes olewa raha järele mõetma hakatakſe, ſiis ſee rikkus muud midagi kui ſeltskonna nuhtluſeks oleks, ſeſt kui üks inimene oma kätte raha hunnikuſſe kokku ajab, rohkem kulda oma käes peab kui ta iſe äratarwitada ſuudab, ſiis jäeks ſeltskond ſelle läbi waeſemaks, jäeks raha puuduſesſe. Suurte rahameeste peale aga pilguga waadata, nagu kiſukſiwad nemad ſeltskonna käeſt waranduſe ja elamiſewõimaluſe oma kätte ja et kellegi rikkakſsaamiſe järelduſeks

ikka see on, et seltskond selleläbi jälle mõne kraadi waesemaks on jäänud — see oleks ülekohus ja wale arwamine. Mõned ihnuskoid, kes oma waranduse kopikute wiisil korjanud ja seda kusagile aida seinadesse puuritud aukudesse wõi põranda alla peidutawad wõi maha matawad, on ainult uiisuguseд, kes seltskonda rahast waesemaks teewad, kuid nendest ei maksa siin rääkidagi. Õige rahamees, kapitalist, kes, wõib olla, ka mitmekordne miljonär on, ei pea kunagi raha oma käes, ehk tal küll alati wõimalus seda saada on. Tema raha töötab seltskonnas, peab seltskonda ülewal. Tema käes on ka wõimalus abinõusi otsida, mil wiisil oma warandust seltskonna seas kasulikumalt töötada lasta, et kapitali tegewuse-piirisid laiendada. Mida rohkem tema ettewõtted õnnestawad, mida rohkem on saadaw kasu, seda enam saab tema wõimalust oma ettewõtteid laiendada. Sellega siis ei aja kapitalistid mitte raha taga, waid ainult rahasaamise wõimalust wõi rahalist wõimu. Seda wõimu on igal ühel wõimalik kätte saada, kes aga tahab ja peale hakkab. Ja hallikas, kust seda wõimu omale wõetakse, on — börse.

Meie naabrid — sakslased, prantslased, inglased on selleşt küljest meiteşt kaugele ette jõudnud ja börse tähtsuseşt aru saanud.

Saksamaal, Prantsusmaal, Inglismaal, Amerikas ja teistes haritud riikides on börse kõigile awatud, kes tema tegewuseşt osawõtta soowib. Sellepäraşt, iseeneseşt mõista, tuntakse seal ka börse asja wastu suurt huwituşt igas rahwakihis.

Seal pole mitte ainult kapitalistidel, mitte ainult wähematel burşhuidel, waid ka liht käsitöölistel ja ka teenijatelgi oma pankirid, kelle läbi nad börse peal opereriwad. Need suuremalt osalt wäikeseд kapitalid toidawad määratu palju tööstus-kaubanduslisi ettewõtteid, millede osatähed börse peal liiguwad.

Muidugi mõista, et kõik ettewõtted, kes oma osatähtede müügist tarwilist kapitali saawad, õitsewad ja jõudsasti edenewad. Järelduseks on see, et osatähtede hinnad

tõusewad — ja nende omanikud saawad kahekordse kasu: osatähtede kursi tõusust ja diwidendist, mida ettewõte osanikkudele wälja annab. Kui seltskond börse operatsionidest elawalt osa wõtab, siis saawad selleşt kõik kasu: kõige pealt seltskond ise, siis riigi töõstus-kaubandusline elu ja ka börse.

Kui kõik riik börset toetaks, kui kõik rahwas tema wõimsat tuksumist kuulaks, siis saaks börse riigi südameks, mis korralikult, õieti ja ühetasa riigiorganismuse igasse soonde tarwilisel määral kulda pumpaks.

Wäljamaa börsede wõimus on määratu, ja tema heategew tähtsus wõrdlemata suur.

Börse on turg, kus igaüks oma wäheşe raha eeşt omale kasuliku paberi wõib osta, mis hea diwidendi annab ja mida soowitawal korral suurema kasuga ära wõib müüa ning mille abil lühikeşe aja jooksul omale suure kapitali wõib muretşeda.

Et börse niisuguşt kasulikku osa mängib, siis kisub ta kõik waranduşed, mida rahwas korjab ja wäljatöötab, eneşesse kokku, tõukab kõik kapitalid liikuma, neid korralikult üle riigi laialijaotades. Ta kisub nendeşt paikadeşt kapitalid ära, kus neid üleliiga ja kihutab neid riiginurkadesse, kus nende puuduşt tuntakse. Riigis, kus börse wõimsalt ja laialdaşelt töötab, ei lame üksi kopikas surnult ja ilma kasutoomata. Kõik kopikud, markid, frangid ja centimid mida ta eneşesse imeb, töötab ta ümber, muudab neişt wõimsa jõu, mida seltskonna kasude eeşt hoolitşema wäljasaadetakse.

Missuguşed järelduşed meie tegewuşel meie naabrirahwaste juures on, şeda näeme, kui oma tähelepanemişt selle peale juhime, et mis meil toreduşeks ja jõukuşeks nimetatakse, selle peale şeal kui wähema puuduşe peale waadatakse. Meil on linn, aga şeal keşkmine küla, kuna ka şee külagi oma jõukuşe, paremate elutingimiste ja kultura pooleşt meie linnakesteşt palju ees on. Igal külamehel, põllumehel on wõimalik kultura wilja maitşeda, kõigile on teadus ja haridus kätteşaadaw, kõik on intelligendid, majandusline şeişukord on kõikidel hea. Kuşagil ei leia teie şeda rõhutud

meeleolu, seda lootuseta pilku, mis Wenemaa elanikkudele nii omane on.

Milleſt see kõik tuleb? Ainult börſe operatſionideſt elaw oſawõtmine on ſelle põhjuſeks. Wenemaa ſeltskond on teisteſt ainult ſellepäraſt maha jäänud, et ta börſe wastu külm on olnud. Laialiſe Wenemaa 150 miljoniliſe rahwa taskutes wedelewad ilma mingiſuguſe kaſuta määratu ſuured kapitalid. Nad lamewad ſeal täitſa ſurnult. Paremal juhtumiſel lõikawad nende kapitalide omanikud kopikuliſi kupongiſi, aga halwemal juhtumiſel — pillawad oma iſadelt ja iſaiſadelt pärandatud waranduſed reſtoranides ehk klubide roheliſte laudade taga kaartiſid mängides läbi ehk wiiwad neid Monte-Carlosſe wõi teisteſſe ſarnaſteſſe paikadeſſe, kus nad ta oma terwiſega tükkis maha jätawad.

Aga kodumaal kiratſeb põllutööſtus, wabrikud ja töökojad ei leia tööd, igal pool on wiletſus ja waeſus.

Kus raha ſugugi tarwis pole, ſeal lamab ta kuhjadena, aga kus teda hädaſti tarwis nagu õhk, weſi ja walgus — ſeal puudub ta.

Wenemaa börſe ei ole kahjuks weel jõudnud ſeda poolehoidmiſt ära teenida, nagu wäljamaa omad, ning ſellepäraſt ei ſuuda ta oma ſuurt ja auwäärt ülesannet nii täita, nagu ſee ſoowitaw oleks.

Ka ſuuremadki kapitaliſtid on Wenemaa börſe wastu tuimad ja huwitawad end temaga wähe. Laiemate rahwaringkondade ſeas aga kujutatakſe börſet hoopis wale wärwis eneſele ette. Siin loetakſe börſet umbes mõne mängumaja ſarnaſeks aſutuſeks, börſe operatſioniſid nimetatakſe mänguks, ning tuntakſe börſe wastu ſellepäraſt ſalahirmu.

Niiſuguſt wastutulemiſt börſele wõib ainult ſellega ſeletada, et teda wähe ehk ſugugi ei tunta.

Rahwas aga, ilma et ta iſe ſeda märkaks, on alati börſe mõju all ja mõjub ka iſe oma teadmata börſe peale. Muul wiiſil ſee olla ei wõigi, ſeſt kas wõiks ſarnaſt inimeſt leiduda, kes kinnitab, et tema ſugugi ſelle wastu huwituſt ei tunne, mis hinnaga turul ſöögiaineid ja muid elutarwiduſi müüakſe? Kuidas wõin mina turgu ignoreriba, kui ma

sinna, wõib olla, poole osa oma igapäewasest teenistusest pean wäljaandma. Turu hindade külges, selle järele waadates, kas nad madalad wõi kõrged on, ripub minu hea käekäik. On hinnad odawad — olen ma rahul, tõusewad hinnad — wõin ma hädasse jäeda. Turg ei wõi meile kunagi wõeraks jäeda. Tema on paik, kus wäärtuseid wahetatakse. Mina wiin sinna oma raha, aga põllumees, aednik, lihunik, käsitööline j. n. e. — oma tööseadused, mida mina tarwitan.

Kaupmees wõtab minu raha ja annab selle eest produktid, mis mul waja on — ja see on kõik. Nende produktide hinnad, ehk teiste sõnadega: turu meeleolu ei sünnita mitte kaupleja, waid mina ise — tarwitaja, ning ka produktide wäljatöötajad: lihunik, aednik, tööline j. n. e. On kraami palju ja ostjaid wähe — siis langewad hinnad, kauplemine on tuim ja turu meeleolu waikne. Sellewastu: on ostjaid palju, siis õitseb kauplemine, hinnad tõusewad ja meeleolu on ärew.

Ostja ei sünnita mitte üksnes turu meeleolu, waid ka kraami headuse. Nõuab ostja head kraami, aga halba ei wõta, siis on kaupmees sunnitud ainult head kraami pidama — ja turu läheb paremaks. Sant ostja loob ka sandi turu. Turg on ostja wõimu all, sest tema loob nõudmise. Ostja annab turule tooni ning produktide muretseja ja turg peawad selle tooni järele tantsima. Ostja wõi tarwitaja etendab komandaja osa, aga turg — täidesaatwat, teenistuse osa. Turu hea käekäik ja tema seisukord on selle järele, kuidas nõudmine ja pakkumine on.

Fond-börse pole muud midagi kui kest raha-turg, kus samasuguste nõudmise ja pakkumise seaduste järele kauplemine õitseb. Wahe on ainult selles, et siin mitte tööstuse ja põllusaadustega ei kaubelda, waid rahakraamiga: walute (raha), trattid, wekslid, fondid, osatähed, (aktsiad) ja pantkirjad (obligatsionid) — niihästi kroonu kui ka era omad.

Et ilma rahata keegi elada ei wõi, siis ei leidu ka inimest, kes ka wõõriti wõi passiwiliselt börse peale oma mõju ei awaldaks ning ise tema mõju all poleks.

Meie kõik tarwitame börse kraami — raha, hoiame endil protsent-paberid jne. Ja mitte ainult protsent-paberite hinnad, waid ka raha hinnad kõiguwad alatasa, ehk meile küll näib, nagu oleks raha alaline kindel mõet wäärtuste hindamiseks olema. Nagu iga kraam, nii ka raha läheb kallimaks, kui teda wähe ja kraamisid palju, ning odawamaks, kui lugu wastuokši, s. o. raha palju aga kraami wähe on. Kui meie, näituseks, ütleme, et aasta wiljarikas olnud, siis on, muidugi mõista, leiwa hinnad kukkunud, ja see tähendab — raha on kallimaks läinud: 1 rubla eest wõime kaks puuda osta, aga näljaaastal saame selle sama rubla eest ainult ühe puuda.

Meie taskus olewate rublade hind kõigub alatasa mitte ainult ülemaltoodud sisemistel põhjustel, waid selleks mängib ka Weneriigi seisukord rahwuswahelisel turul weel suuremat osa.

Kõigi kraamide hinna määrab turg.

Kõigi wäärtuste — wäärtpaberite ja raha hinnad määrab fond raha-turg, — s. o. börse.

Tähendab: meie warandus kõigub ja on igal silmapilgul selle järele suurem wõi wähem, kuidas börse peal neid rahasid ja wäärtpaberisi hinnatakse, mis meie omandus on, ja meie rikkuse ehk waesuse mõedupuuks on börse päewaraamatusse tänasel päewal ülestähendatud hinnad.

Et meie ise, kas otsekohe ehk pankiri läbi, börse peal ei opereri, see tähendab ainult, et meie seljas ja meie arwel teised seal opereriwad, kes rohkem asjast aru saawad ja selle sisse oskawad tungida.

Kui meie ühed ehk teised rahalised wäärtused oleme omandanud, siis mängime meie börse peal oma osa, ehk küll ainult passiwlist osa. Kaotused ja wõidud ei ripu seekord mitte meist enestest ära. Siin pole meil mingisugust wõimalust selle eest hoolt kanda, et mitte kaotada ja paberite hinna tõusmise korral omale kasu saada.

Et paberite kurside igawesteſt köikumisteſt kaſu ſaada, ja börſet enda eeſt töötama ſundida, ſelleks on tarwis aktiwliſes oſas wälja astuda, on tarwis eneſel börſe peal opererima hakata. On ainult tarwis julgelt ja kindlalt peale hakata, ſiis on ka wõit kindel.

Inimeſe eluaeg on lühikene, igalühel on teadmata, kas ta ſuudab weel homme oma ja ſeltskonna kaſuks midagi ära teha. Sellepäraſt on waja ikka lühemaid teeſid oma ſihi poole püüdmiſe juures tarwitada. Kes rahameheks tahab hakata ja rutem oma püüete wilja näha, — hakaku raha-turul, börſe peal tööle.

Börse operatsionide praktika.

Mõned praktikalised näitused, kuidas väärtpaberitega kaubeldes kindlasti võita võib.

Elu läheb päew-päewalt kallimaks. Igal uuel aastal tekiwad uued tarwidused juurde ning on ka uusi hallikaid waja otsida, et neid tarwidusi täita.

Teie otsite neid hallikaid, kuid asjata: suuremalt jaolt ei leia teie neid kuidagi üles. See otsimise waew on aga täitsa asjata. On ju ometigi inimesi olnud ja olemas, kes neid hallikaid juba leidnud on, ja teil jäeb järele nende jälgesid mööda käia. Wõtame Lääneşt ja inimesteşt eeskuju, kes kunsti üles on leidnud, kuidas raha saab. Juhime oma pilgu Rotschildide, Morganite, Mendelsonide, Stiglitzite, Kokorewite j. t. peale ja seadime neid enestele eeskujuks. Mitte milleştki lõiwad nad mõne aasta jooksul määratu suured warandused ja ainult börse operatsionide abil. Kui nende tegewus hiilgawaid tagajärgesid kandis, miks ei peaks ta siis teile õnnestama? Igatahes oliwad nemad samasuguşed wiiemeelega inimeşed nagu kõik.

Toon siin mõned näitused, kuidas keegi isik börse operatsionidega peale algas.

5. weebruaril 1909. aastal ostis see isik üheşt Peterburi pangamajaşt 500 Riigi Mõisnikkude Põllupanga wõiduloosi piletit à 240 rbl., mille tarwis (nagu allpool näidatud) panka on call arwele 36 rbl. iga pileti eeşt sisse on maksta, ş. o.

$$36 \times 500 = 18.000 \text{ rubla.}$$

Selleſama aasta märtſikuu 16-mal päewal (waata börſe päewaraam.) tõuſis nende hind kuni 275 rbl. tükk. Oſtja wõitis ſellega 35 rubla iga pileti pealt, aga üleüldſe:

35 × 500 = 17.500 rubla.

Endiſeid piletiſi ei müünud ta mitte ära, kuid wõis ſelle raha eeſt, mida ta wõitnud oli, weel 500 tükki, 274 kuni 276 r. tükk, juurde oſta.

Paberite hind kerkis ühtlugu edaſi ja 15. kuni 17. aprillil müüs piletite omanik kõik 1000 tükki kurſiga 315 kuni 319, keskelt läbi 318, ära ja ſai nende eeſt üleüldſe: eſimeſte 500 eeſt (78×500) = 39.000 rbl. aga ülejäenud 500 eeſt (43×500) = 21.500 rbl., kokku 60.500 rubla — ja ſee on 2½ kuu jookſul.

18.000 rubla teeniſiwad 2½ kuu jookſul 60.500 rbl.

Selles operatſionis ei olnud ſugugi tarwis karta, et ſiin kaotada wõiks, kuna teda iga harilik inimene toimetada oleks mõiſtnud. Seſt kõigile on teada, et wäljalooſimiſe eel kõikide wõidulooſi piletite hinnad tõuſewad. Et ſel korral II wõidulaen looſimiſe korda ootas, ſiis on ka ſelge, et ka III wõidulaen ühes teiſega tõusma hakkab, aga 1. märtſiſt tõuſeb ta juba iſeeneſeſt, ſeſt et ta 1 mail tiraſhi läheb. Niiwiiſi ſiis ſelgub, et kolmandama laenu kurſs ühtſoodu 2—3 kuud tõusma ſaab. Kui ülemaltähendatud piletid juba 10—15—20 rbl. kõrgemale kerkiſiwad, ſiis wõis juba nende omanik mureta olla. Kui nad wähe langema olekſiwad hakanud, oleks neid igal ſilmapilgul äramüüa wõinud ja kautuſt poleks kopikutki olnud. Kui need aga juba 300-ni tõuſiwad, ſiis oli wõit kindel.

Seeſama iſik ſõnub weel oma operatſionide kohta järgmiſt:

„Mina mängin harilikult mitmeſuguste paberitega korraga, kuna ma ka odawamaid paberiſi ei põlga. 14. märtſil 1909. a. hakkaſin ma „Dwigateli" oſatähteſid oſtma, mis ſel ajal 40 rubla pealt 30 peale langeſiwad. Neid igapäew 100 tükki korraga oſtes jõudſin ma kümne päewa jookſul 1.000 tükki oſta, — kurſiga: 31, 32, 35½, 37,

38, 40, 41, ja 14. aprillist saadik, kui nad juba 53 jõudsiwad, hakkasin ma neid wäheaawal müüma. 600 tükki müüsin 52—51 rbl. aga ülejäenud 50—48 rbl. eest maha. On call arwe kindlustuseks oli mul tuhande osatähe eest à 8 rbl. = 8.000 rubla pangamajasse sisse pandud.

200 tükki ostetud à 31 rbl., müüdud à 52 — wahe: 21 × 200	4.200 r.
200 tükki ostetud à 32 rbl., müüdud à 52 — wahe: 20 × 200	4.000 „
100 tükki ostetud à 35½ rbl., müüdud á 50 — wahe: 14½ × 100	1.450 „
200 tükki ostetud á 36 rbl., müüdud à 51 — wahe: 15 × 200	3.000 „
100 tükki ostetud à 38 rbl., müüdud à 50 — wahe: 12 × 100	1.200 „
100 tükki ostetud à 37 rbl., müüdud à 49 — wahe: 12 × 100	1.200 „
100 tükki ostetud à 40 rbl., müüdud á 48 — wahe: 8 × 100	800 „
Kokku	15.850 r.

30 päewa jooksul teenisiwad minu 8.000 rubla 15 tuhat rubla. Ning sarnane operatsion ei nõua mingisugust Rotschildi mõistust. „Dwigateli" osatähed kõiguwad alati 20—50 wahel, aga keskmine hind on neil enamasti 40 rbl. Siis on muidugi selge, et kui nende hind kerkima hakkab, siis ta wähemalt oma keskmise määrani ikkagi jõuab, nagu see alati on olnud. Annate käsu — igapäew 100 tükki osta, seni kui ostuhinna paraja leiate olema. Riskerida pole sugugi ega millegagi. Alla 30 paberid langeda ei wõi. Ehk kui nad ka alla 40 oleks uueste hakanud wajuma, siis jõuaks neid ammu enne seda ära müüa, kui nad nii alla langewad, et lõpulikult kaotusesse wõiks jäeda. Kui sel juhtumisel poole osa peal kaotatakse, siis poole peal ikkagi wõidaks ja kulud tulewad tuludega tasa.

Niisuguseid näitusi näewad börsemehed igapäew oma praktikas. Muidugi mõista, et suurema kapitali juures ka

wõit ſuurem on: „raha teeb raha," räägib wanaſõna, kuid ſiiski ei pruugi ſellepäraſt weel arwama hakata, et wäikeſe rahaga üleüldſe peale ei maksa hakatagi. Kes kord proowi teeb, ſee ei kahetſe igatahes mitte, — muidugi, kui ta asja hoolikalt ajab ja kohe eſiotſa liig palju riskerima ei hakka. Mingiſuguſt eriteaduſt ſiin tarwis ei ole. Katſed, praktika, ettewaatus, etteaimamine — ſee on kõik tarwilik teadus.

Paberitega opererima hakates õpite teie ſeda ſaladusliſt fondide, oſatähtede ja pantkirjade ilma tundma. Teie ſaate nende iſeloomuga ehk, kuidas ütelda wõiks — nende kapriſiidega tuttawaks. Ilma wähema wigata wõite teie ette ütelda, kuidawiiſi ühe ehk teiſe paberi wäärtus kõikuma ſaab, nagu wilunud ilmateadlane ilma ette aimab ehk täheteadlane tähtede liikumiſt ettekuulutab.

Spekulerimine on ſeeſama, mis ſport wõi jaht. Iga uue käiguga awanewad teile ikka uued ja uued teed ning uued kauplemiſewiiſid; ikka rohkem ja rohkem ſaate teie iga paberi ajalooga, ettewõtete ſeiſukorraga ja asjadega, nende praeguſe olekuga ja tulewiku lootustega tuttawaks. Teie harjute ajajooksul iga kaſulikku ſilmapilku tarwitama, õpite neid ſilmapilkuſid wäliſte ja ſiſemiſte politiliſte tingimiſte, ikalduſe ja wiljarikkuſe, raudtee- ja tollimaksude muutmiſe, wäljamaa tellimiſte ja ſiſemiſte tarwituſte, wolikogu kõnede ja walitſuſe poolt maksmapandawate määruſte järele ettenägema.

Sõda ſünnitab kangelaſi, aga praktika tubliſid asjatundjaid oma asjus. Tarwis pole aga kunagi käredaks minna. Spekulerimiſe asjus on waja alati külmawereliſelt talitada ja wõimalikult rohkem kannatuſt. Kaotuſt wõib ainult ſiis kaotuſeks nimetada, kui teie täieſti wäljapeaſemata ſeiſukorda olete ſattunud ja kõik oma tagawara raisku olete laſknud minna ning kui teil uuesti otſaſt peale hakkamine täieſti wõimata on.

Kui teie üks ehk kaks korda ehk ütleme, ka rohkemgi kordaſid kaotama peakſite ning ſeal juures ikkagi wiſalt ja järeleandmata edaſi töötate, ſiis on ſee eſialgne kaotus teile

weel kaſuks: ſeſt „häda ajab härja kaewu“ ja aitab inimeſe ka kõigeſuuremaſt kimbatuſeſt wälja, hädaga õpite teie konkſuſid tundma, mis muidu kahe ſilma wahele oleks jäenud; need konkſud, wõib olla, ſaawad aga edespidi teid wee peal hoidma ning wiimati teie kaldale peaſemiſeks kaaſa aitama.

Laenu saamine väärtpaberitega opererimise juures.

On call arwe.

Kuidas aga peale hakata? Mil wiisil asjaga alguse teha?

Inimesel, kellel börse wõeras on, tekiwad kolm küsimust, millest tema jagu ei taha saada, — need on:

1) kuidawiisi on wõimalik Peterburi börse peal töötada, kui maal ehk prowintsilinnas elatakse?

2) kust kohalt börse operatsionide tarwis raha wõtta?

3) mil wiisil talitada ja mida silmas pidada, et opererimise objekti — s. o. paberi — wäljawaliku juures mitte wiga teha?

Kõige pealt peab tähele panema, et börse mitte igaühele wallalise publikumi seast awatud pole. Börse peale peasewad ainult börse liikmed, keda börse niisuguste isikute seast wäljawalib, kes kaubanduse ilmas tuntud on ja isikud, kes oma ameti juures tihtilugu börsega kokkupuutuwad ning kellel temaga läbikäia tuleb, nimelt: pankirid, töösts-kaubandusliste ettewõtete esitajad, kelle paberisi börse peal kotireritakse jne.

Tähendab, börse peale sattuda pole teil mitte wõimalik. Ja seda pole ka teil sugugi tarwis. Harilikult toimetab rahwas börse operatsionisid oma pankiride läbi.

Klient annab oma pankirile käsu teatawat paberit osta ehk müüa, aga pankiri kohus on seda käsku karwapealt täita.

Seesama pankir annab teile ka abinõud börse operatsionide tarwis. Teie awate tema pangamajas eri jookswa arwe on call, mida teie nendesamade protsentpaberitega kindlustate, mis teie ostate. See wäga lihtne, kuid siiski seal juures wäga suurepäraline panga operatsion seisab selles, et teie pankirile ühe summa hoiu peale annate (mille eest pangamajad ka % % maksawad), mille alammäär harilikult 200—300 rubla on, ja pankir awab teie nime peale oma pangamajas nõnda nimetatud on call arwe ning annab teile 7—8 korda rohkem, kui teie poolt sissemaksetud summa on, laenu wõi krediti. Olete teie 200 rbl. sissemaksnud, siis ostab pankir teie soowi peale 1400—1600 rbl. eest % % paberisi, missuguseid teie käsite. Raha asemel wõib ka wäärtpaberisi sissemaksta, kuid need wõetakse oma kursi hinna all wastu ning 15—20% arwatakse nende endi kindlustamiseks maha — kindlustuseks nende kursi langemise korraks. Paberisi, mida pankir teie käsu peale ostnud, ei saa teie küll oma kätte, waid nad jäewad pankiri kätte teie laenu pandiks, ehk kuidas pankirid nimetawad — teie eri jookswa „on call“ arwe depoosse. Kuid selle peale waatamata on need paberid siiski teie omad. Teie olete nende täieline peremees: saate nende pealt % ehk diwidendi ja talitate nendega oma heaksarwamise järele. Igal ajal wõite pankirile käsu anda neid ära müüa ja selleläbi wabaks saanud laenu peale uusi osta, kuna selle juures saadud kasu ehk kahju teie omandus on. Sellepärast ei pruugi aga weel arwata, et teie tingimata paberisi ühtepuhku müüma ja jälle ostma peate ning pankiri käest laenu tarwitama peate. Sugugi mitte. Teil ei pruugi sugugi paberit osta, kui näete, et paras aeg selleks kätte jõudnud pole ja wõite ostetud paberisi sugugi mitte müüa ning wäheaawal nende täielist hinda wäljamaksta, kas juurdemaksuga ehk selle kasuga, mis nende endi kursi tõusmisest saate — kui teil tahtmine on neid jäädawaks omanduseks muretseda, kui kasutoowaid paberisi.

Selle ſumma pealt, mis pankir teile ostetud paberite eeſt wäljaandis — ſee ſumma mahaarwatud, mida teie ſisſemakſite — peate teie protſentiſid maksma, mis harilikult 7% kuni 9% aastas on.

Iga kolme kuu tagant, ja ka teie arwe kinnipanemiſe korral, ſaadab pankir teile ärakirja teie arweſt, kontokorrenti, mille pahema külje peal (Debet) teie ostetud paberite nimetus ja makstud hind ning pankiri kaſuks minew protſentide arw üles on tähendatud, aga paremal küljel (Kredit) on teie poolt ſisſemakſetud ſumma ja ſee, misſuguſed paberid ning kui ſuure ſumma peale teie arwel on ära müüdud, ja ka protſendid teie kaſuks ülestähendatud. Ärakirjale on nende paberite nimekiri juurdeliſatud, mis teie depoos alal on.

Seda kontokorrenti wõrdlete teie oma eneſe ülestähendustega ja kui leiate, et ta õige on, ſiis kinnitate tema õiguſt pangamajale, on temas aga teie arwamiſe järele mõni wiga olemas, ſiis pärite pankiri käeſt ſelle üle aru.

Kui teil aga tarwis on, ſiis wõite ka igal ſilmapilgul oma arwe ſeiſukorra üle järelepärida.

On teie paberite hind tõusnud ja teie ſelleläbi kaſu olete ſaanud, ſiis wõite ſelle kaſuraha oma arwe pealt wälja wõtta. See on teie puhas teenistus. Wõite aga ſelle kaſuraha ka oma arwe peale jätta. Selkorral kaswab teie laenu ſuurus, ning teie wõite jälle niipalju paberiſi juurde osta kui palju 7 wõi 8 kordne ſaadud kaſu wälja teeb.

Wõtame ühe näituſe. Ütleme, et teie 200 rubla pangamajaſſe ſisſemakſite, ſiis ſaate teie 200×8=1600 rubla laenu, mille eeſt teie 10 „Sormowo“ oſatähte oſtate à 90 rbl. — teeb 900 rbl. Tagawaraks jääb teile weel 700 rubla laenu järele.

Kunagi ei pruugi kõike laenu korraga tegewuſesſe panna. Igal minutil wõib juhtuda, et korraga tingimiſed ilmuwad, kus teie head äri wõite teha. On teie laen aga tegewuſes, ſiis ei ſaa teie nii kähku kui tarwis head juhtumiſt tarwitada. Teiſelt poolt peab aga ka ſeda ſilmas pidama, et kui teie korraga kõike laenu tegewuſesſe ei pane,

ſiis on teie ſeiſukord kindlustatud: teie arwe ei ſaa kinnipandud. Asjalugu ſeiſab ſelles, et ſelkorral, kui teie depoos olewad paberid ſedawõrd langewad, et teie poolt ſisſemakstud ſumma langemiſe oſa ära ei taſu ning kui teie ſelkorral liſa kindlustuſemakſu pankirile ära ei jõua maksta, ſiis teil oma paberiteſt ja ka eſialgſelt ſisſemakstud ſummaſt tahes ehk tahtmata ilma tuleb jäeda.

Nädala päraſt tõuſewad teie paberid kuni 100 rublani, mille läbi teie 100 rubla kaſu olete ſaanud. Selle 100 rubla wõite kas kätte ſaada ehk oma arwele jätta ja weel 800 rubla eeſt paberiſi osta.

Ostate ſiis 15 tükki Nikopol-Mariupoli oſatähteſid á 60 rbl., mis 5 rubla wõrra tõuſiwad ja „Sormowo" tõuſis ſelle aja ſees weel 2 r. Teie olete ſelleläbi weel 85 rbl. teeninud ning nüüd wõite teile laenu ſaada: 85×8=680+700 tagawara, teeb kokku 1380 rbl.

Nagu kuulete, on Lõuna-Jda raudtee-ſelts otſustanud juunikuul oma oſanikkudele diwidendi wälja anda — 5 r. 50 k. oſatähe pealt. Tarwis kaſulikku ſilmapilku mitte mööda lasta ja kohe Lõuna-Jda raudtee oſatähteſid osta. Panete kõik 1380 r. oma laenu tagawara platſi ja ostate 10 oſatähte à 105 rbl. üleüldſe 1050 rubla eeſt. „Sormowo" eſimiſel tõusmiſel müüte need kõik 105 rubla eeſt maha ja ſelle raha eeſt ſaadawa laenuga ostate weel 10 tükki Lõuna-Jda raudtee oſatähteſid 107 rbl. tükk; müüte Nikopol-Mariupoli omad 3 rbl. tõusmiſe juures ära ja wabaks ſaanud laenuga 68×15=1020 ostate weel 5 tükki Lõuna-Jda raudtee oſatähteſid à 110 ſ. o. 550 rubla eeſt. Lõuna-Jda raudtee omad tõuſewad eelolewa diwidendi mõjul ühtlugu. Teie ſaate nende pealt diwidendi kätte, hoiate weel mõne aja neid omale alal ja müüte wiimati nad kõik korraga à 115 rbl. ära. Mis on ſelle operatſioni järeldus?

5 mail 200 rubla on call arwele ſisſemakstes oſtſite 10 „Sormowo" oſatähte à 90 ja müüſite 15 juunil à 105 ära — kaſu 150 rbl.

10 mail oſtſite Nikopol-Mariupoli oſatähteſid 15 tükki à 60 ja müüſite 20 juunil à 68 — kaſu 120 rbl.

Oſtſite Lõuna-Jda raudtee oſat.:

10 juunil 10 t. à 105
15 „ 10 „ „ 107
20 „ 5 „ „ 110

15 juulil ſaite diwidendi 25 oſatähe pealt 5 r. 50 k. = 137 r. 50 k. ja 20 juulil müüſite kõik 25 tükki á 115 ära, kuna ſeal juures teeniſite:

eſimeſe kogu pealt 100 r.
teiſe „ „ 80 r.
ja kolman. „ „ 25 r.

Kokku 205 r.

Nüüd on teil arwe peal juba:

200 rbl. oma ſisſemakstud raha
150 „ kaſu „Sarmowo'teſt"
120 „ „ Nikopol-Mariupoli'teſt
205 „ „ Lõuna-Jda raudtee omadeſt
137 r. 50 k. diwidendi L.-Jda raudtee omadeſt
teeb kokku — 812 rbl. 50 kop.

Et teie ühe kuu jookſul 2500 rbl. laenu tarwitaſite, ſiis tuleb teil umbes 16 rbl. % % ſelleſt kaſu ſummaſt mahaarwata ja niiſama ka 50 paberi oſtmiſe ja müümiſe eeſt pankirile wahetalituſe raha, umbes — 20—25 rbl. maksta. Puhaſt kaſu jäeb teile ſellega ſiis ligi 600 rubla järele, kuna ſelle tarwis ainult 200 rubla 2 kuu jookſul töötaſiwad.

Wõtame nüüd niiſuguſe juhtumiſe, kus paberid langewad.

Ütleme, et teie ſelleſama ſummaga, 200 rublaga, peale hakkaſite.

Teie makſite 200 rubla ſisſe ja oſtſite 10 tükki Lõuna-Jda raudtee oſatähteſid, üleüldſe 1100 rubla eeſt. Teie laen on 18 % kindlustatud. Paberid langeſiwad 5 rubla wõrra ja ei maksa mitte enam 1100 rubla, nagu teie pankir nende eeſt makſis, waid kõigeſt 1050 rubla. Selle puuduwa raha wõtab pankir nüüd teie 200 rublaſt. Diguſt ütelda

wähenes teie wõlg 50 rubla, kuid selle wõla kindlustuseks on nüüd ainult 14% s. o. 1% alla normi (norm loetakse 15%). Pankiril on õigus weel 10 rubla lisa kindlustusemaksu teie käest nõuda. Nüüd peate sedawõrd ühtlugu lisamaksu sissemaksma, kui palju teie paberid langewad. Langeb iga osatäht üks rubla, siis peate 10 rubla pankirile maksma ja kui teie seda ei tee, siis on pankiril õigus teie paberisi äramüüa, kuna kahju teie kanda tuleb ja teie kindlustuse maksust mahaarwatakse. Langewad teie paberid kuni 95—94 rublani, siis ei jäe teie 200 rublast enam midagi järele ja teie paberid müüakse ära.

Aga mis nüüd edasi? Aga mitte midagi. Teie olete oma 200 rublast lahti saanud, teie arwe on kinni ja sellega on asi korras. Soowite, siis andke uuesti raha sisse ja teile awatakse uuesti arwe.

Kas teie kõige oma 200 rublaga riskerisite, kui oma arwe awada ja paberid osta lasite? Sugugi mitte. See oli teie oma wõimuses ja oma tahtmise järele. Kui teie riskerida ei tahtnud, siis oleks teie silmapilk, kohe kui teie langemist märkasite, paberid ära müüma pidanud. Siis olekssite ainult 50 rubla kaotanud. Kui teil aga tahtmine oli ootama jäeda, millal paberid uuesti tõusewad, siis oleks teie pidanud selle eest hoolt kandma, et lisa kindlustusemaks tarwilisel määral ja warakult ära õiendud oleks.

Sarnane kindel paber, nagu Lõuna-Ida raudtee oma, ei wõi kunagi alla teatud määra langeda ja kui teie mitme aasta börse teateid (börse päewaraamatut) järelewaatate, siis näete, et nad ialgi alla 95 langenud pole, kuna nad aga 184-ni tõusnud on. Seltsi asjad ei lähe sugugi halwemini kui waremalt ja see annab küllalt põhjust ära oodata, millal hinnad uuesti kerkiwad.

Paberi hinda on nähtawasti kunstlikult madalamale kruwitud.

Mil wiisil kunstlikult paberite hindade madalamale kruwimist toimetatakse, selleşt kõneleme allpool.

Esimine tõusmine ühe rubla wõrra päraşt langemist tähendab juba, et hindade tõusmise peale kindel wõib olla.

Tähendab, et hindade alla kruwijad seda kätte on saanud, mida nad püüdnud on ning nüüd paberile jälle waba käigu on annud.

Ja wõib olla, et ühe nädala jooksul teie oma 200 rubla tagasi saate ja Lõuna-Ida raudteede osatähtesid müües mõnikümmend rubla ka puhast kasu omale tasku panekšite.

Niisugune on jookswa on call arwe tarwitamine ja tema iseäraldus.

Selle tõttu, et pealinnast wäljaspool elawal ehk prowintsial isikul wõimalus puudub pankiriga tihemalt läbikäia, peab tema oma paberisi igatahes mitte wähem kui 20% sissemaksuga kindlustama. Siis wõiwad mõlemad — pankir ja klient — rahul olla, et paberite rutuliše langemise korral neid mitte weel hädaoht ei waritse. Kui aga paberite eest wähem % % sissemakstud on, siis tuleks ühtlugu lisamaksu saata ja alati selleks walmis olla, et pankiri nõudmised täidetud saaksiwad. Selleks antakse harilikult wäga lühikene tähtaeg — mitte üle 3 päewa. Niisuguse lühikese aja jooksul pole aga igakord wõimalik kusagilt maanurgast raha parajaks ajaks kohale saata, seest post ja telegraf pole igal pool ja alati mitte külje all.

Siis on kliendi kohus seda ehk teist paberit wäljawalida, millega ta opereriba soowib, ja pankirile nende hinnapiirid — s. o. alama ja ülema hinna, millega ta neid müüa ja osta lubab — teadustama wõi ettekirjutama, kui igakord ükšikuid käskusid anda ei soowita.

Wõtame näituseb.

Teie kirjutate:

„Palun osta 10 Lõuna-Ida raudtee osatähte, mitte üle 115, ja nende tõusu juures 5 r. wõrra, äramüüa, nende langemise korral aga wõimalikult rutem ära müüa, langemist mitte alla 3 lubades."

Ehk:

„Ostke 25 Brjanski osat. ja hoidke neid minu teadustuseni."

Ehk:

„Ostke 50 Nikopol-Mariupoli osat. mitte üle 50—52 ja müüge ära mitte alla 60."

Niiwiisi on pankirile kindel käsk wõi eeskiri äraantud, ja mis üle selle, siis peab klient ainult pankiri usaldama ja tema hoolsuse sisse uskuma. Iseeneseşt mõista, et pankir ja laialt tuntud pangamaja selle läbi palju wõidab, kui tema kliendid osawasti opereriwad, şest see asjalugu laiendab tema klientide arwu, annab temale kuulsust ja teeb tema waranduslise järje tugewamaks.

See olgu eşiotşa kõik, mis neil, kes mitte Peterburis ei elutse, eşiotşa silmas tuleb pidada. Muus asjus jäeb ta kõigiti neisse şamadesse tingimistesse, mis pealinna elanikki, kas wast see wäljaarwatud, et ta suurema osa oma muredest pankiri kaela ajab, kuna pealinna elanik, kes ise oma paberite ligi alati wiibib, iga wähema kõikumise juures ärewust tunneb ja wäga palju ning asjata pankiri tülitab.

Niisuguse on call arwe, börse operatsionide tarwis, wõib igas pangas awada.

Sellega on siis selle küsimuse peale — kuidas börse operatsionide tarwis raha saada, — wastus antud.

Palju keerulisem on aga nüüd küsimine, kuida wiisi ja missugust pankiri omale walida.

Pankiri wäljawalik.

Pangamajad on harilikult ainult suuremates linnades olemas, kuid need pangad, mis prowintsilinnades on, ei kõlba börse operatsionide tarwis mitte sugugi. Nemad on şamasuguste tingimiste juures, nagu teie iseşi, şest nad on sunnitud mõne Peterburi pangamaja poole pöörama, neid börse operatsionide juures omale abiks olla palubes.

Muidugi mõista, et teil sellepärast palju parem on otsekohe Peterburist üht pangamaja wäljawalida ja siis sellega ilma wahetalitajateta oma asja ajada ja läbirääkimisi pidada.

Teile on ainult see tähtis, et teie käsk ajawiitmata

täidetud saaks, et teie paberid tänasel päewal ostetud ehk müüdud saaksiwad. Ja see on ainult siis wõimalik, kui teil Peterburis oma pankir on. Hommikul annate teie telegrammi ja see sattub pankiri kätte enne börse koosolekut ehk parajasti koosoleku ajal. Teie käsk saab tingimata silmapilk täidetud.

Teie teete muidugi hästi, kui telegrafi kwiitungi igaks juhtumiseks omale alal hoiate — wõib olla, et seda edaspidi tarwis on, tõenduseks, et teie käsu andnud olete.

See kiirus ja otsekohene läbikäimine on üks esimesest tarwilisemateşt tingimisteşt börse operatsionide juures, selleks, et asi jõudsasti edeneks.

Lugejale näib ehk wast, et kõige kasulikum on wist ikka suuremat ja tähtsamat panka wäljawalida, kuid ometigi pole asi sugugi nii. Ainult suured kapitalistid leiawad suurte pankade poolt tähelepanemist, kuid ka nendesiki ei taheta heameelega hoolida.

Pankadel on wõimata iga kliendi nõudmisi täita ja nende järele karwapealt talitada. Et pank kollegialne asutus on, siis peab igakord, kus üleüldisteşt panga põhjuskirjadeşt mõni kõrwalekaldumine tekib, pangawalitsuse iseäralist luba tarwis olema. Pangad on suured asutused, kus klientidele mitmesuguseid nõudmisi ja seadlusi ettekirjutatakse, aga mis klient pangale ettekirjutab, seda pole pangal alati wõimalik tähelepanna, ning pangas, kus ainult määratu suurte operatsionidega tegemist tehakse, kaob wäikene ükšik klient teiste suuremate sekka ära. Pangal on üsna wõimata, ükšiku kliendi soowidele wastu tulla, kuigi ta wast ka seda teha tahaks.

Sellepärast peab teie walik ainult wähemate Peterburi pangamajade peale jäema. Wäiksemas pangamajas on teil kergem ja lihtsam laenu saada, seal leiate endale lahket wastutulemist ja teie huwide eest hoolitsemist, saate kõik tarwilised seletused. Kõik isikud, kellel börsega tegemist on olnud, on sellele otsusele jõudnud, et pangamajade tarwitamine börse operatsionide juures kõige kohasem ja parem on.

Pangamajad annawad palju paremate tingimistega

rahapaberite wastu laenu kui pangad, ning ei nõua üleliiga suurt ja asjatat kindlustust. Neil kordadel, kui niisuguseid paberisi laenu peale ostetakse, mis wäga wähe langeda ehk üleüldse kõikuda wõiwad, annawad pangamajad ka 9-kordse sissemaksusumma laenuks, kuid niisuguseid paberid pole kasulikud osta, sest et nende pealt midagi wõita ei wõi. Sellepärast ei pruugi aga arwama hakata, et pangamajad selleläbi rohkeste riskeriwad ja kergesti sissekukkuda wõiwad. Sarnane arwamine oleks põhjendamata. Hea pangamaja mõistab ennast alati igasuguste juhtumiste wastu kindlustada, mis kursside järskuse kukkumisega wõiwad kaasas käia.

Parem on alati sarnast pangamaja walida, mida mitte mõni ühisus, waid üks isik -- omanik — juhib.

Temaga seltsis wõite teie oma tingimised wäljatöötada, neid niiwiisi muuta, kuidas soowitaw ja kuidas asjaolud nõuawad. Siin leiate sõbralikku ja lahket wastutulemist, tähelepanelikku olekut teie wastu, teie tunnete end waba ja iseseiswa olema.

Pankiri wäljawalimise juures peab weel seda tähelepanema, et kaks sorti pankirisid olemas on: uuema ja wanema kooli pankirid.

Wana kooli pankirid on rahawahetajatest, kes samuti nagu wanalgi ajal oma pultide taga istuwad ja klientisid ootawad. Tuleb klient ja palub — siis tehakse küll mis tarwis, kuid kõik see käib nagu schabloni järele ning klient ei wõi sugugi kindel olla, et tema käest töö eest liig palju ei nõuta. On aga kliendil midagi sarnast abi tarwis, mida ta ise arwata ei tea, siis ei liiguta niisugune pankir sõrmegi, mitte sammugi ei tehta selleks, et kliendile mõnesuguseid asjakohaseid näpunäiteid teha, kuidas kõige kasulikumalt käesolewal silmapilgul kapitali wõiks tarwitada.

Uuema kooli pankirid, keda küll wõrdlemisi wähem on, waatawad aga asja peale teisiti. Nemad juhiwad asja wäljamaa eeskujul. Need pole enam mitte ainult pankirid, waid pankirid-seltskonnategelased. Peale omakasu peawad nemad ka seltskonna kasusid silmas, kes seltskonnale tema hea käekäigu poole teed näitawad. Nemad ei oota mitte

oma kontoris klientisid, waid püüawad seal aidata, kus abi waja on. Abitarwitajate soowib täidetakse kiiresti, karwapealt ja kõigesuurema hoolsusega ning seatakse asi niiwiisi, et kes korra niisuguse pankiri juurde on sattunud, siis see enam juba teist otsima ei hakka ja heameelega teda ka oma tuttawatele soowitab. Et niisuguseid uuema aja pankirid ise rahaasjanduse wastu huwitust tunnewad, siis on nad alati walmis oma klientidele asjalist nõu igal ajal andma. Et publikumi rahalise-majanduse ühe või teise haruga tutwustada, siis jagawad nad ka wäga tarwilist kirjandust selle üle ilma rahata wälja. Oma head käekäiku ei raja nad mitte suurte protsentide ja kalli wahetalituse tasu peale, waid klientide arwu suurenemise peale.

Leiate niisuguse pankiri, siis on pool tööd tehtud. Muidugi mõista, et niisugust pangamaja wäljawalida tuleks, kellel laialdane tutwuskond on ja kes suurelt asju ajab.

Oma rahaasjasid harjunud, tublidesse kätesse andes, wõite teie rahul olla. On seda ka ettetulnud, et pankirid ise mõnikord, kui kuidagi parajal ajal hädaohtu ette ära näewad, oma klientisid suurešt langemiseš peastawad. Näituseks, mõni aasta tagasi müüs keegi Peterburi pankir oma klientide Wene-kullatööstuse seltsi osatähed ilma klientide lubata ära, kui ta kogemata kuulda oli saanud, et nim. seltsi asjad halwasti minema hakata. Oma klientidele teatas ta seda ja lubas sellele, kes soowib, paberid uuesti silmapilk tagasi osta. Paari päewa pärast langesiwad aga osatähed üsna alla: 150 rubla pealt 8 rubla peale! Kui palju waranduš ei peastnud see pankir oma klientidel!

Misſuguste wäärtpaberitega ilma riskerimata opererida?

I. Wõiduloosi piletid.

Mis asjad need riigi wõidulaenu wõi wõiduloosi piletid õieti on?

Püüame seda küsimust sedawõrd selgitada, et nende ostjad ja omanikud nende iseäraldustega tarwilisel määral tuttawaks saaksiwad.

1864 aastal anti riigi esimise, 5% sisemise, wõiduloosidega laenu 1.000.000 piletit wälja, mille nominal hind igaühel 100 rubla oli määratud. See piletite kogu jagunes 20.000 seriasse — iga seerias 50 piletit: igas ühes № 1 kuni 50-ni.

Et esimine wõidulaen seltskonna poolt elawat osawõtmist leidis, siis anti 1866 aastal teine samasugune laen wälja, aga 1869 a. — kolmas, mis „Riigi Mõisnikkude Põllupanga 5% wõiduloosidega laenuks“ kutsuti.

Wiimase wõidulaenu piletisi oli arwu pooleşt niisama palju nagu II laenu piletisi seekord oli, — sest et need selleks ajaks weel kustutamise alla ei jõudnud minna, — ja sellepärast ilmus neid ainult 16.000 seeriat, s. o. 800.000 piletit, mille kurss 200 rbl. ning nominal wäärtus 100 rubla oli.

Nende laenude järele maksab riik nominal wäärtuseşt (100 r.) 5%, misşuguseşt kasust aga 5%kroonumaksu, kapi-

talide ja kasude pealt, mahaarwata tuleb, — s. o. 4 rbl. 75 kop. aastas iga pileti pealt.

Need protsendid saab piletiomanik kätte, kui ta kupongid, mis määratud tähtajal äralõigatakse, panka wiib; kupongid on sama hea kui raha.

Kupongid lõigatakse piletite küljest:

I laenul 2 januaril ja 1 juulil
II „ 1 märtsil ja 1 septembril
III „ 1 mail ja 1 nowembril

Kõik kolm laenu on ühel ja selsamal põhjal, ühe ja selleseama kustutamise plaaniga wäljaantud.

Selle plaani järele antakse igal aastal laenupiletite peale 600.000 rbl. wõitusid, mida aasta jooksul üleüldse 300 on:

		1 wõiduloos à	200.000
		1 „ „	75.000
		1 „ „	40 000
		1 „ „	25.000
3	wõiduloosi à	10.996 . . .	30.000
5	„ „	8.000 . . .	40.000
8	„ „	5.000 . . .	40.000
20	„ „	1.000 . . .	20.000
260	„ „	500 . . .	130.000

Kokku 300 wõiduloosi, 600.000 rbl.

Kõigi kolme laenu peale kokku on siis 900 wõiduloosi, 1.800.000 rbl. peale aastas.

Wäljalooſimine sünnib üks kord aastas, Peterburi riigipangas, kõigi seisusteesitajate juuresolekul, Peterburi linnawolikogu ja Peterburi börse saadikute määramise järele awalikult, loterii-ratta abil.

I laenu wäljalooſimine 2 januaril,
II „ „ 1 märtsil,
III „ „ 1 mail.

Wõiduloosside wäljaandmist toimetatakse iga kolme kuu tagant — ka riigipangas, Peterburis; loosside kättsaamise

tarwis on waja wõitjat piletit ettenäidata, ja selle peale lüüakse pitsat. Päraſt looſimiſt ei kaota pilet mitte oma wäärtuſt, ehk ta peale küll, wõib olla, wõit langes: ta ſaab ka järgnewateſt looſimisteſt oſawõtma, ſeni kuni ta wiimati kustutuſe alla läheb.

Kustutamiſele minek pole muud midagi, kui et riik ostab pileti wälja. Kustutamiſe alla läinud I laenu piletite eeſt makſab riigipank kuni 2 januarini 1910 a. — 135 rub.; II ja III laenu pileti eeſt makſab ta kuni 1 märtſini 1911 a. ſama palju. Siis makſab ta edespidi nende kõikide eeſt 5 aasta jookſul 140 rub. tükiſt, 6 aasta jookſul — 145 rub. ja 4 wiimaſe aasta jookſul — 150 rub. Piletid, mis kustutamiſe alla läinud, häwitatakſe ära. Kustutamiſe alla minemiſe wastu peab piletiſi kinnitama. Kui kinnitatud pilet kustutamiſe alla ſattub, ſiis ſaab tema omanik ſelle aſemele uue pileti ilma mingiſuguſe juurdemakſuta ehk wõtab riigipangaſt määratud makſu ja puuduwa oſa — kuni kurſini — ſaab ta ſelleſt aſutuſeſt, kus pilet kinnitatud ſai.

Kustutamiſe looſimine (тиражъ погашенія) on igal laenul 2 korda aastas:

I laenul 2 januaril ja 1 juulil,
II „ 1 märtſil ja 1 ſeptembril,
III „ 1 mail ja 1 nowembril.

Ex libl. univ. Tart.

Kustutamiſe alla minewate piletite arw kaswab iga järgnewa looſimiſe wõi tiraſhi korral ikka ſuuremaks ja ſellepäraſt läheb kustutamine ikka kiiremalt ja kiiremalt, ſelle järele, mida ligemale laenude tähtaja lõpp jõuab — kui nad lõpuliku kustutamiſe alla lähewad. Wõidulaenude lõpulik kustutamine ſaab olema:

I laenul 2 januaril 1925 a.
II „ 1 märtſil 1926 a.
III „ 1 mail 1926 a.

Niiwiiſi on praeguſe ajani juba rohkem kui pool oſa iga laenu piletiteſt kustutamiſe alla läinud.

1 januariks 1911 jäi järele:

I laenu 460. 300 piletit
II „ 507. 300 „
III „ 507. 300 „

See pool osa piletite arwust saab 15—16 aasta jooksul lõpulikult kustutatud, kuna esimise poole osa kustutamine 45—44 aastat nõudis.

Et piletite arw ühteshoodu ikka suurema kiirusega wähheks jäeb, kuna aga wõitude arw ikka endine on, siis kaswab, muidugi mõista, lootus wõidu peale iga järgnewa looshimise korral suuremaks — ja sellepärast saawad piletite hinnad wäga kiiresti wahetpidamata tõusma. Kes agaram on, wõib nende abil lühikese aja jooksul heasti teenida, ilma et ta seal juures sugugi riskeriks.

Kui teie, näituseks, 1909 aasta detsembrikuul I wõiduloosi piletisi 10 tükki ostsite à 440 rubla, kuna nende eest on call arwele ülepea 650 rbl. sissemakstte, siis wõisite neid 1910 a. maikuul à 480 rub. ära müüa ja iga pileti pealt 40 rubla teenides peale 300 rubla puhast kasu tasku panna.

Kuni Wene-Jaapani sõjani langesiwad paberiwäärtused märksa ning muuseas kõikusiwad ka wõiduloosi piletite hinnad wäga. Nende kursi tõus kujuneb järgmiselt:

Esimise paari aastakümne jooksul kerkis nende hind 100 rbl. wõrra, siis järgmise kümne aasta jooksul jälle 100 r., wiimati järgmise wiie aasta jooksul jällegi 100 r. Ja nende hind oleks ikka samaste ajtmete wiisil tõusnud — s.o. järgmise $2^1/_2$ aasta jooksul jälle 100 r., siis $1^1/_4$ a. jooksul 100 r. j.n.e., — kui mitte Wene-Jaapani sõda ja sisemised mässud seda tõusu takistanud poleks. Nüüd, kus riigi seisukord juba wähe parem on, hakkas piletite wäärtus jälle suurte sammudega ülespoole minema. Teistwiisi see olla ei wõigi. Kui leiba iga aasta wähemaks jäeb, aga rahwa arw tõuseb, siis tõuseb ka leiwa hind. Siin on seesama lugu. Iga aasta läheb 25—30 tuhat piletit igast laenust kustutamise alla ja pangad on sunnitud nende piletite asemele — sest et need enamasti kõik kinnitatud on

— rahwa käest teisi otsima ja ülesostma. See ostmine muutub aga iga päewaga raskemaks, sest kust neid wõtta, kui keegi neid ära ei taha anda. Harilikult ostab rahwas wõiduloosi piletisi mitte sellepärast, et nendega opererida, waid selleks, et seda omale pidada, ning suuremalt osalt kihutab teda ostmisele lootus wõidu peale taga. Piletit ostetakse „õnne peale".

Esimise wõidulaenu piletisi pole praegu enam sugugi wõimalik osta ning ka II ja III pole igakord nõutawal määral saada. Mispärast II ja III laenu piletisi weel saadawal on, tuleb ainult selleşt, et neid mõni tuhat rohkem on ja et nad küllalt ühetasaselt laialise publikumi seas laiali pole lagunenud.

Ja kui palju ei lähe neid piletisi ka igasuguste õnnetuste, nagu: tulekahjude, ärakaotamiste, warguste j.n.e. läbi kaduma. Siiamaani on I laenu 204 wõitu, II l. 219 ja III l. 154 wõitu wäljawõtmata! Wõib siis juba arwata kui palju neid kaotsi on läinud, sest iga pileti peale juba wõit ei lange.

Piletite arw on juba nii piiratud, et Peterburi fondbörse peal harwa korda läheb korraga 100 piletit osta. Asjatundjad börsemehed tõendawad, et see aeg ligi on, kus I laenu hind 1000 rub. tõuseb ning II ja III laenu piletid ainult wähe odawamad saawad olema. Mõistlik on mees, kes nüüd kohe wõimalikult rohkem omale piletisi walmis ostab. Kahjuks on nende hind aga ka nüüd juba nii kõrge, et igalühel wõimalik seda korraga wäljamaksta pole: 9 januaril oli:

I laenu	kurss	480.,
II „	„	382.,
III „	„	337.

Millal wõiduloosi piletisi osta?

On üleüldiselt teada, et wõiduloosi piletite hinnad wäljaloosimise eel suure hüppe — kuni 40—50 rbl. — ülespoole teewad ja päraft loosimist langewad. Sellepärast

peab oſtmiſe juures ſeaduſt ſilmas pidama: wõidu-looſi piletiſi alati warakult walmis osta ſ. o. wõimalikult eſimiſtel kuudel päraſt wälja-looſimiſt, aasta keskel ja juba tingimata üks ehk kaks kuud enne wõitude wäljalooſi-miſt, kuid mitte hiljem, wastaſel korral tuleks pileti eeſt liig palju maksta.

Kes pileti warakult walmis ostab, kas ka ſel otstar-bel, et teda ka looſimiſe ajal omale pidada, ſee ei kaota midagi: ta wõib teda ka päraſt looſimiſt kallimalt ära müüa kui iſe ostis, ning ſee wahe katab kinnitamiſe kulud kinni ja oſawale mehele jäeb weel ſummakene ülegi.

Wõtame näituſe:

4 now. 1908 a. ostis keegi III wõiduloosi pileti, kurſiga 228 ja 1 mail 1909 a. ootas ta oma pileti peale wõitu langema, kuid et ſeda polnud, ſiis müüs ta pileti 2 mail 270 rubla eeſt ära ja ſai ſellega ſiis 42 rbl. rohkem kui iſe makſis, peale ſelle ſai ta weel kupongi eeſt 2 r. 37 k. ſ. o. kokku — 44 r. 37 k. Selleſt ſummaſt tuli tal pileti kinnitamiſe eeſt aga kõigeſt 3 rbl. wäljaanda. Oleks ta aga pileti wäljalooſimiſe eel oſtnud, ſiis oleks ta tema eeſt 323 rubla maksma pidanud. Kui ta nüüd pileti 2 mail ära-müünud oleks, ſiis oleks ta kupongi hinda 2 r. 37 k. kätte-ſaades ja 3 rbl. kinnitamiſe eeſt wäljaandes — 53 rbl. 63 kop. kahju ſaanud.

Wõiduloosi piletite järelmakſuga oſtmine.

Kes ſoowib, wõib ka igaſt Peterburi pangamajaſt wõidu-laenu pileriſi täieliſeks omanduſeks osta, ilma et ſelle juures kõike piletihinda korraga tarwis wäljamaksta oleks. Mis-ſuguste tingimistega pangamajad niiſuguſel järelmakſu wiiſil piletiſi müüwad, on üleüldiſelt wõimata äramäärata, ſelle-päraſt, et need tingimiſed mitmes pangamajas mitmeſuguſed on. Tublimad pangamajad nõuawad enamasti ikka, et pileti tellimiſe korral 10% ümber pileti hinnaſt kohe ſiſſe-

maksta tuleb, kuid leidub ka sarnaseid asutusi, kus wähemaga lepitakse.

Päraſt seda kui pangamaja ostu käsiraha kätte on saanud, saadetakse tellijale wiibimata tunnistus, milles tellijale müüdud pileti number ja seeria üles on tähendatud. Tellijal pole wõimalik pangamajale pileti numbrit ja seeriat ettedikterida, ega ka pangamaja käest pileti wäljawaliku tarwis saadawal olewate piletite nimekirja nõuda, sest et sarnaſt piletite ladu pole, kuſt soowitawat piletit wõimalik oleks wäljawalida. Piletid ostetakse börse peal müüjate käest ainult juhtumise wiisil.

Selleſt silmapilguſt saadik, kui tellija tunnistuse kätte on saanud, on tema selle pileti omanik, mille number tunnistuses üles on tähendatud ja kõik wõidud, mis selle pileti pealc langewad, antakse omanikule kätte, ilma et wõidetud summaſt kõige wähematki osa pangamaja kasuks jäeks. Pangamaja nõuab järelmaksuga ostjatelt pileti eest seda hinda, nagu pileti börse hind (müüjate hind) käsiraha kättesaamise päewal olnud, käesolewa aja kupongi hind ja 5 rbl. kommisjoniraha juurdeliſatud. Selleſt pileti hinnaſt arwatakse käsiraha maha ning ülejäenud osa kirjutatakse pileti-ostja laenu arwesse, mille eest ta ostetud pileti pandiks on jätnud.

Selle wõla wõi laenu tasub piletiostja jaokaupa ära, iga kuus teatud maksu, nagu pangamaja lubab, ära makstes.

Kupongid lõigatakse pangamaja poolt harilikult ikka ära ja nende wäärtus arwatakse wõlaſt maha.

Et protsentisid (8—9%) pangamaja poolt ainult wõla pealt wõetakse, siis on, muidugi mõista, kasulikum piletit wõimalikult rutemini wäljamaksta.

Kui mõnikord wõimalik ei peaks olema maksusid korralikult äramaksta, siis wõib pangamaja harilikult 15 päewa kannatada, kuid kui 15 päewa päraſt tähtajalised maksud õiendatud pole, siis müüb pangamaja pileti ära ning annab selle osa, mis pangamaja pileti eest rohkem sai kui järeljäenud wõlg oli, piletiomanikule.

Esimise maksuga päraſt pileti tellimiſt ei tohi mitte

wiiwitada, seſt kui see teatud päewal äramakstud pole, siis müüb pangamaja harilikult pileti ära.

Kui pileti eest tema hind wälja on maksetud, siis saadetakse pilet, mis tunnistuses ülestähendatud, ostjale kodu kätte, kui see tunnistus pangamajale on tagasisaadetud.

Järelmaksuga ostetawa pileti kinnitab pangamaja ostja kulul ära, ja kui see kustutamisele peaks minema, siis peab pangamaja tema asemele teise pileti andma.

Pileti ostu käsiraha wõib kas postiga, telegrafiga ehk panga läbi — nii kuidas keegi soowib — ära saata, kuna seal juures selgesti äraseletada tuleb, mis otstarbel raha saadetakse. Tähtajalise maksu juures tuleb tingimata tunnistuse number ülestähendada.

Wõiduloosi piletite kinnitamine.

Et kustutamise alla sattuwate piletite hind palju madalam on kui nende hind kursi järele, siis on tarwis piletit selleks ärakinnitada, et see wahe pileti kustutamise alla langemise korral mitte kaotsi ei lähe. Et pileti hind ühtlugu kõigub, siis kõigub niisamuti ka pileti kinnitamisemaksu suurus. Kinnitamisemaksu suurus on ka weel teiste tingimistega ühenduses, nagu: kustutamise alla minewate piletite arwuga j. m. ning sellepärast on wõimata kinnitusemaksu suurust äramäärata. On tarwis 1—1½ kuud enne wälja-loosimist selle üle pangamajast järelepärida, kui palju kinnitamine ühes posti- ja tempelmaksudega maksma läheb. Kui piletit kinnitada lasta tahetakse, siis on waja pangamajale oma adress ja seda teatada, missugust laenu (kas I, II wõi III) kinnitada soowitakse ning ka seeria number. Pileti number ei mängi osa, seſt piletid lähewad terwe seeriatena kustutamise alla. Ühes sellega tuleb, muidugi teada, ka kinnitusemaks ärasaata.

Mõni pangamaja kinnitab piletisi ka weel wälja-loosimise päewalgi — enne lõunat.

Need piletid, mis on call arwel pangamajas on,

kinnitab pangamaja harilikult kliendi arwel ära, ilma et selleks kliendi luba tarwis oleks.

II. Muud wäärtpaberid.

Era wäärtpaberid langewad kahte peaosasse, need on:
1) protsent=paberid — pantkirjad (obligatsionid)
2) diwidend=paberid — osatähed (aktsiad ja paiid).

Obligatsionid pole muud midagi kui mitmesuguste ettewõtete wekslid ehk pantkirjad, mille järele nominal wäärtuse iga saja rubla pealt teatud iga=aastane protsent maksetakse — harilikult 4, 4½ ja 5%. Nagu iga wõlatäht, niisama ka pantkiri peab määratud tähtajal wäljaostetud wõi kustutatud saama, nende wäljaandmise plaani järele. Pantkirja omanikul ei lähe ettewõtte käekäik sugugi korda, seni kui see temale % õigel ajal ära maksab, ning täiesti ükskõik on temale ka see, kas ettewõtte asjad edenewad wõi tagurpidi lähewad, sest rohkem määratud protsendi ta ikkagi ei saa. Pantkirja kustutamise korral saab talle aga selle nominal wäärtuse järele wäljamatsetud.

Et pantkirjadest saadaw kasu alati ühesugune on, siis pole nende hind ka alati muutuw wõi kõikuw. Kui aga mõnikord ka kõikuwust märgata on, siis enamasti ikka allapoole.

Sellepärast on pantkirjad börsel opererimiseks täiesti surnud paberid ja kõlbmata. Nemad wõiwad ainult neid huwitada, kes kopikuliisi kupongisi lõigata armastawad.

Hoopis teine lugu on aga ettewõtete osatähtedega. Osanik, s. o. osatähe omanik, pole mitte ettewõtte wõlausaldaja, waid tema toetaja, tema kaasomanik. Sellepärast peab teda ettewõtte käekäik ka wäga huwitama. Nagu ettewõtte kaasomanik, kuid mitte nagu wõlausaldaja, huwitab teda ka, iseeneseest mõista, küsimus, kui palju ettewõtteşt loodetaw kasu wõi diwidend olema saab. Diwidend antakse sel ajal wälja, kuidas üleüldine osanikkude koosolek otsustab— operatsioni=aasta lõpul ja sellejärele, kuidas ettewõtte asjad edenenud on.

Et paberi wäärtus temast saadawa kasuga ühenduses

on, ning kasu jälle selleſt äraripub, kuidas ettewõtte asjad õnnestawad, siis, muidugi, on paberi kurss sel põhjusel wäga tihti kaunis tuntawalt kõikuw, kuid seal juures jäeb ta ikka alati teatud minimumi ja maximumi piiridesse. Osatäht on siis oma loomu pooleſt elaw paber. Tema sünnib ja elab, — rõõmustab ja kannatab ühes ettewõttega, ta on ettewõtte hingeks.

Nende omaduste mõjul on siis ka osatäheb ainsamad paberid, mis börsel elawust sünnitawad.

Kes wäärtpaberitega opererima soowib hakata, see waligu soowitawaid paberisi ainult selleſt gruppeſt.

Osatähteſid on wäga palju ja sellepäraſt wäljawalik suur.

Wäärtpaberi wäljawaliku juures, millega opererima soowitakse hakata, peab kõigepealt walitud paberit hindama, s. o. järelekaaluma, kas tema börse hind tema tõsiseſt wäärtuseſt mitte kõrgem pole.

Wäärtpaberisi tuleb temaſt saadawa kasu järele hinnata. Kapitali kasu alammääraks peab 5% wõtma, seſt et Wenemaal kapitali pealt, mis ilma tähtajata kaswu peale panka on mahutatud, 5% antakse. Wäljamaal, kus raha rohkem, antakse 3% aastas.

Kui paberi börse hind käesolewal ajal madalam on kui paberiſt saadaw kasu, siis wõib seda paberit julgesti oma käes pidada: tema tulewik on hea. Kindel on, et ta lühikese aja jookſul oma normal wäärtuseni ehk weel kõrgemalegi tõuseb. On aga paberi hind wiimaſe wõimaluseni kõrgele kruwitud, siis peab tema oſtmisega juba ettewaatlik olema. Kui niisuguſt paberit osta soowitakse, siis peab järele uurima, mis põhjusel hind nii kõrge on. Harilikult püüab niisugune paber omale ka ikka normal börse hinda omandada, s. o. — allapoole langeda.

Kui paberi nominal wäärtus küll 100 rubla, aga temaſt saadaw kasu 7 r. 50 k. aastas on, siis on tema normal hind 150 rbl.: seſt 5% 150 rublaſt teeb 7 r. 50 k. Kui aga paber kõigeſt 2—3 rbl. diwidendi annab,

siis pole tema wäärtus üle 40—60 rbl., selle peale waatamata, kui suur ta nominal wäärtus on.

Wõtame näituseks Tallinna Eesti teatri osatähed. Osatähtesid müüakse nominal wäärtuse hinnaga 25 rbl. tükk, seni ajani kui diwidend pole ilmunud. Hakkab aga teater kasu sisse tooma, siis muutub tingimata ka osatähtede wäärtus — tema normal hinna järele. Langeb ühe osatähe peale aastas 5 rbl. diwidendi, siis tõuseks osatähe wäärtus 25 rublast palju kõrgemale — kuni 100 rbl., on aga diwidend alla 1 r. 20 k., siis langeks osatähe wäärtus alla 25 rbl.

Baku nafta seltsi osatähtede nominal hind on 100 rbl., kuid et diwidend keskmiselt peale 30 rbl. on, siis on nende kurss mõnikord 290 ümber. Nähtawasti on siin paberi hind tublisti allakruwitud, sest et ta niisuguse kasu toob nagu 650 rbl. hariliku 5% juures. Sarnane paber sarnase hinnaga ostes juba langemist ei karda, kuna aga tõusmine igal silmapilgul wõimalik on.

„Sormowo" wabrikute osatähtede pealt saadi 1907 aastal 7 rbl. diwidendi ja 1908 ja 1909 aastal — mitte kopikutki. Kurss oli aga temal 40 mail 1909 a. 102 r. Sellega oli siis paberi hind üleliiga kõrgel. Tema wäärtus on tema iluse minewiku ja tulewiku lootuste mõjul alal. Selle paberi allalangemine on juba kardetaw aga tõusmine wähe lootust andew, selle peale waatamata, et paber iseeneseest kaunis hea on ja alati nõudmist leiab.

Tähendab, et paberi kurss mitte ükski temast saadawa kasu küljes ei ripu, waid niisama — ja mõnikord weel rohkemgi — awaldawad tema peale ka ettewõtte seisukord ja see, kuidas ja kelle käes paber rahwa seas laiali on, oma mõju.

Nagu teada on „Sormowo" wabrikud heas seisukorras, ning sellepärast peetakse nende osatähtedest publikumi seas lugu. Kui wabrikud rohkem tellimisi saawad, siis tõuseb ka nende kurss.

Kui ettewõte tubli on ja mitte diwidendi ei anna, siis on selleks ainult ajutine juhtumine põhjuseks — ja nemad äratawad ikkagi huwitust. Niisuguseid paberisi, mis

tükil ajal sugugi diwidendi pole andnud, leiame börse peal küllalt liikuma. Niisugused, näituseks, on Putilowi wabriku osatähed, peaaegu kõigi laewaseltside omad ning mõnede raudteede osatähed. Põhjuseks, et nende hind ei lange, on ainult nende ettewõtete tublidus ehk tugewad toetajad, kes oma käes palju osatähtesid peawad.

Ka niisugused paberid on spekulerimiseks kõlbulised, selle peale waatamata, et nad diwidendi ei anna.

Peale paberi hindamise tema diwidendi järele on ka kasulik alati selle üle teateid muretseda, missuguses seisukorras ükski ettewõte on, tema minewikus ja käesolewal ajal: kas ta töö ja töösaadusteft lahtisaamise pooleft kindlustatud on, kas ta hinnalisi tellimisi saanud on, kas ta, wõib olla, wõlgasid äramaksnud wõi uusi juurde teinud on, kuidawiisi ja missugustes ringkondades tema osatähed liigwad, mis tal tulewikus loota on j. n. e. Nende teadete saamise juures tulewad osalt ettewõtete aruanded abiks, osalt kuulujutud ja seltskonna arwamine, seft halb kuulsus langeb alati kiirelt laiali. Peab alati ajalehtede weergudelt järelewaatama, kas mõne ettewõtte kohta midagi ei sõnuta ja kui midagi on, siis ei tohi kasulikku silmapilku mitte tarwitamata jätta.

Siis on tarwis weel otsusele jõuda, kui palju ühel ehk teiselpaberil liikumise wõimalust on.

Kui paber tihti kõigub, siis tähendab see, et paber ärimehi huwitab, kui ta aga huwituft äratab, siis tähendab sec seda, et teda alati nõuetakse ning et tema hind sellepärast igal ajal tõusta wõib. Tema kursi allalangemine pole hädaohtlik. Kursi kõikumine kannab sarnaste paberite juures ainult ajutiſt, juhtumisewiisiliſt laadi: hinna langemise põhjuseks on ainult see, et korraga suur kogu müügile on sattunud, kuna seal juures tarwilisel määral oftjaid pole, ehk ühe sõnaga — börse waikne meeleolu.

Wäga hea oleks, kui igaüks omale niisuguseb tabelid kokkuseadaks, kuft paberite hindade kõikumine selgelt silma paistaks. Selletarwis tuleks ajalehtedeft igakord börse-teated wäljalõigata ja terwe aasta läbi alal hoida. Nendeft

teadeteſt on tarwis keſkmine paberi hinnaſeis iga kuu jookſul wõtta ja tabelisſe ülestähendada. Selwiiſil kokkuſeatud tabel annaks wõimaluſt teatawal määral loodetawa kaſu wõi kahju ſuuruſt teada ſaada, ſeſt alati on wõimalik, et paber niiſama alla wõib langeda, kui ta waremaltki langenud on, ning tõusmiſe korral oma endiſe kõrgema hinna tipuni wõib jõuda.

Parem on ikka niiſuguſeid paberiſi wäljawalida, mis mitte wäga ſuuresti ei kõigu ja rohkem tõusta kui langeda armastawad.

Wiimati jääb weel üle paberi hinda niiwiiſi walida, et oſtja tasku ſellele wastu ſuudaks panna. Kellel rahaline wõimalus wäikſem on, ſee waligu omale odawama paberi wälja, ſeſt wähema rahaga wõib odawamaid paberiſi rohkem kui kallimaid osta, kuid teenida wõib ühe odawa pealt ſama palju kui ühe kalligi paberi pealt. Kaſud, mis wäärtpaberitega opereerimiſe juures ſaadakſe, pole wäärtpaberite hinna ſuuruſega ſugugi ühenduſes. Kaſu on ainult ſelle järele, kui ſuur wahe ühe ja ſelleſama paberi alama ja ülema hinna wahel on. Kallimad paberid on aga ſellepooleſt teisteſt ees, et nad ſuurema diwidendi annawad kui odawamad paberid.

Kuid ſee on ainult ſellele tähtis, kes paberid oma käes alal hoiab, aga iſiku tarwis, kes paberiſi ostab ja müüb, ſeal juures häid ſilmapilkſuſid kaſulikult tarwitades, pole diwidendil ſuuremat tähtſuſt: neile on ainult tarwis paberit wõimalikult odawama hinnaga osta. Mida alam paberite hind, ſeda rohkem wõib neid osta ning ſellega oma opereerimiſt laiendada. 300 rbl. on call arwele ſisſemakstes wõib ühe ehk kaks ſuuremat panga oſatähte osta, kuid „Dwigateli“ oſatähteſid juba peale 20.

Kujutage nüüd eneſele ette, et need oſatähed 5 rbl. tõuſiwad. Siis on aruſaadaw et „Dwigateli“ oſatähtede pealt palju rohkem teeniks kui paari ſuuremahinnaliſe paberi pealt — kuna kulud ſeal juures üheſuguſed oleksiwad.

Käesolewa raamatu lõpul leiawad lugejad tabeli, kus tähtſamate paberite kurſid — wiimaste 19 aastate wiimaſel

päewal — üles on tähendatud. Seal paistab silma Wene kullatööstuse seltsi osatähtede hinna kõikumine: 1904 aastal langesiwad nad kuni 6 rbl. tükk. Mõni aasta enne seda hakkasiwad seltsi asjad tagurpidi minema. 1904 aastal 12 juunil sai selts administratsioni alla. Iga kaubanduslise ettewõtte administratsioni ülesanne seisab aga selles, kuidas wõimalikult kergemalt ja kasulikumate tingimistega wõlausaldajatega lõpuarwet teha. Sellepärast, et wõlausaldajate peale halba mõju awaldada, peidab administratsion kõik ettewõtte headused ja wäärtused ära ning seadib tema halwemad küljed ja puudused wõimalikult paistwamale: raamatute järele suurendatakse wälja minekuid ja wähendatakse sissetulekuid wiimase wõimaluseni, tööstust wähendatakse jne. Muul kombel ei anna wõlausaldajad järele.

Sellepärast seisis Wene kullatööstuse seltsi osatähe hind kuni 1909 aastani 8—15 rubla wahel. Hakkas aga seltsi administratsion wõlataasumisega juba lõpule jõudma, siis tõusiwad osatähtede hinnad ühe aasta jooksul kuni 73.

Pärast wõlgadetasumist alustab selts jälle iseseiswalt oma tegewust ja selleks on temal täieline wõimalus käes. Tal on Urali mägedes, Lääne-Siberis, Baikali taga ja Primorski maakonnas, Amuri ääres ja mujal oma kullakaewanduseb, pealegi on tema osatähtesid 2230 tükki Lenski kullatööstuse ühisuse käes, kelle oma osatähed kuulsuses on, ja weel 79 paiid 2 miljoni rubla eest laialt tuntud Arguni kullatööstuse ühisuses. Peale selle rendib ta Siberis mitu kullakaewandust. Lenski kullatööstuse selts, kelle kõigesuuremaks osanikuks Wene kullatööstuse selts on, sai 1907—8 aastal 2 miljoni rubla ümber puhast kasu. Nüüd on aga tema tegewus weel palju laialdasemaks saanud ja kasud palju suuremaks tõusnud. Tema paiid on Londoni börsel kuulsuses, kus neid wäga elawalt nõutakse ja peale kursi weel 50% prämiat maksetakse.

Kaunis suur osa mitmemiljoniliseст kasust, mis Lenski kullatööstuse selts oma osanikkudele wäljajagab, saab tema kõigesuuremale osanikule — Wene kullatööstuse seltsile. Sellepärast on wõimalik, et seltsi osatähed warsti

kuni 300—350 rublani tõusewad. 1911. a. oli nende kurss juba peale 160 rbl.

Niiwiisi siis: paberit operatsionide tarwis wäljawalides peame meie:

1. teda tema kasu wõi diwidendi järele hindama,

2. selgusele jõudma, missuguses seisukorras see ettewõte praegusel ajal on ning missugune tema minewik on olnud — mille osatähte meie wäljawalida tahame,

3. teada saama, missuguste isikute käes paber suuremalt osalt liigub,

4. otsusele jõudma, missugust lootust pakub ettewõtte tulewik,

5. paberi hinnatõusu wõimalust ette äranägema, ja

6. sarnasehinnalist paberit walima, nagu meie tasku seda lubab.

Nende seadluste silmaspidamisest on selleks küllalt, et mitte uisa-päisa toimetada ja haledasti sissekukkuda. Iseäranis ettewaatlik oldagu esimiste katsete juures, kui algaja weel asjaga harjunud pole. Kui esimesed katsed õnnestawad, siis äratab see lusti ja tahtmist tegewust jatkata. Wastasel korral aga, kui liig lohakalt ja hooletumalt asja aetakse, kukutakse ikka suuremalt osalt sisse, ning siis jäädakse kartlikuks ja tahtmine kaob hoopis ära.

Tuleks weel seda nimetada, et ka üleüldis-laadilisi tingimisi mitte silmapaari wahele ei wõi jätta, nagu: lootus hea wiljasaagi peale, riigi politiline seisukord jne. Paberisi on tarwis alati waikse börse peal osta ja — ärewa peal müüa. On tähelepandud, et laupäewadel ja suurte pühade eel börse meeleolu wõrdlemisi waiksem on. Sellepärast katsutagu ka neil päewadel osta ja mitte müüa.

Edaspidiseks juhtnööriks jäeb ainult praktika ja katsete kordaminek.

Kui teie selle mõtte juures peatama jäete, et mõnede paberite kurss päewade, kuude ja aastatega jooksul wäga

kitsates piirides kõigub, siis saate aru, et kõik börse operatsionide kunst ainult selles seisab, et kursi head seisu parajal silmapilgul mitte kasuta tarwitamast ei tohi jätta, ning et õigel ajal seda ehk teist pabirit ostetakse ja müüakse, seal juures kas wõi üsna wähe kasu saades. Et ettewaatliku tegewuse järelduseks hea teenistus on — see on kindel.

Kui teil ehk sarnane mõte peas tärkab, et mõne paberi hind järsku nullini langeks ja sellega kõik teie tagawara korraga äraneelatud saaks, siis peab selle peale oma tähelepanemist juhtima, et ka siin ettewaatuse abinõu ei puudu: Jalgi pole tarwis suuri summasid ühe ja selleſama ettewõtte osatähtede omandamises kulutada. Waja on alati mitme tublimate ja kindlamate ettewõtete osatähtesid osta. Mitmed ettewõtted ühel ja selsamal päewal korraga juba kokku ei lange. Kui ühe ehk paari ettewõtte asjad räbalasti hakkawad minema ja nende osatähed langewad, siis ei too see teile niisuguse süstemi juures kuigi suurt kahju, teie wõite sarnaste ettewõtete õnnetusi täiesti ignoreriba ja oma tähelepanemist teiste paberite peale juhtida.

Kes end kõigi paberitega, mis börsel liikumas, tutwustada soowib, see kirjutagu oma pankiri läbi, ehk otsekohe Peterburi Fond-Börse Ülem-Makleri käest paberite nimekiri wälja, mille eest 75 kop. postiga saata tuleb (s. o. Wenekeeles: „Указатель всѣхъ бумагъ, обращающихся на С.-Петербургской Фондовой Биржѣ").

Börse meeleolu.

Hindade tõusmine ja langemine.

Et börse operatsionid õnnestaksiwad, selleks on tarwis ka börse meeleolu ette äranäha, peab mõistma enesele äraselgitada, *mis* teie paberite kursi peale heasti ja *mis*, sellewastu, halwasti mõjuda wõib.

Mida rohkem inimene arusaada suudab, missugune börse meeleolu olema saab, seda enam saab õnn temale osaks wõitjaks jäeda. Kellel sarnane hea etteaimamine, sarnane haistmine on — selle osa on miljonisi wõita.

See etteaimamise wõi haistmise wõim pole aga mitte mõni iseäraline loodusе and, mis ainult mõne inimesele on antud, waid see and on igal ühel, kes oma ün bruskonna peale tõsise pilguga waatab ja seltskonna elu tundma on õppinud. Börset ei nimetata mitte asjata seltskonna barometriks. Iseäranis peenelt ja tundeliselt awaldab tema enese iga seltskondlise ja riigi elu kõigewähemaid muutusi. Sellepärast on siis ka igal inimesel, kes kõiki põhjuseid ja tingimisi suudab ära näha, mis seltskonnaelu peale oma mõju awaldawad, wõimalik eksimata börse meeleolu ette ära aimata. Need tingimised, mille alla end seltskonna elu ja korraldus paenutawad, on küll ainult kaudsed börse meeleolu sünnitajad, kuid nende kaudsete tingimiste mõjul tekiwad ka otsekohesed meeleolu sünnitajad, ja need on: nõudmine ja pakkumine. On nõudmine suurem kui pakkumine, siis muutub meeleolu

waljuks, ärewaks, ja sellewastu — kui pakkumine nõudmisest üle käib, siis jäeb meeleolu lohakaks, waikseks.

Meeleolu on wali, kui rohkem ostetakse kui müüakse, ja waikne, kui asi wastuoksi on. Esimisel juhtumisel kerkiwad hinnad, teisel — langewad. Nõudmine kõige kraami järele ja selle hulgas ka paberliste wäärtuste järele — suureneb, kui riigi elu korralikult edeneb: kui sõja hädaohtu oodata ega näljaaega karta pole, kui seaduseandmine paremaks muutub, kui igasugused seltskonna edu takistused kõrwaletoimetatakse, ja kui üleüldse kõik riiklised ning seltskondlised organid korralikult funktsioneriwad, kui rahwas mitte maksude all koormatud pole ja riik sisemiste mässude all ei kannata. Sellepärast on börse üheks kõigeparemaks seltskonna wõi riigi käekäigu selgitajaks.

Ilmuwad kõige wäiksemad pilwekesed politilisele silmapiirile — ja seltskond jäeb rahutumaks, ootab. Ostja on pakku jooksnud. Silmapilk awaldab seda börse — kursside langemise läbi. Juhtub kusagil, kas Prantsusmaal ehk mujal mõni streik wõi seisak — ja kohe on korralik elu rikutud, ning kõik börsed tõendawad seda. Hea wiljasaak, korda läinud Nishnij-Nowgoridi laat — ja börse meeleolu on kohe wali. Streigid ja õnnetused kaewanduse-tööstuses mõjuwad rõhuwalt mäetööstuse-ettewõtete paberite hinna peale. Riigi kulude ja tulude eelarwe kinnitamine, walitsuse esitajate wõi kõrgemate ametnikkude wahetamine ja progressiwline ning wabameelne seaduseandmine — kõik on ühel ehk teisel wiisil riigi sisemise heakäiguga ja korraldusega ühenduses. Sisemise politika wabameelne, progressiwline wool awaldab end börse peal paberite hindade tõusmisega. Reaktsion surub aga rahwa wiletsusesse, sunnib teda kõiki tema paremaid püüdeid poolikule jätma, maal walitseb unine ja rõhutud meeleolu, iga silmapilk on rahutusi oodata — ja börse meeleolu on rõhutud, waikne.

Wõtame mõne näituse tõenduseks. Wedu- (transport-) ettewõtete, nagu: raudteeseltside, laewaseltside j. n. e. — osatähed langewad ehk tõusewad selle järele, kuidas weetawa kraami kogu on. Need põhjused, mille mõjul kraami wedu

edeneb, — nagu hea wiljasaak, kaupluse hea edu, hea loodusе-rikkuste (nafta, kiwisöe, mettallide j. n. e.) saak, sunniwad ärimehi wedu-ettewõtete osatähtesid ostma, sest neil ilmub lootus head diwidendi saada.

Seda mööda, kuidas wiljarikkus ehk mõni ettewõte head lootust tärgatab, tõusewad ka selle gruppe osatähtede hinnad ning jõuawad oma kõrgema tipuni, siis kui operatsioni ajajärk selle ettewõtte tarwis õnnelikult lõpeb.

Paneme nüüd niisuguse küsimuse endile ette, et mis sünniks siis nafta gruppe osatähtedega, kui kõik naftatööstused ühinekssiwad, sündikadi asutakssiwad? Iseeneseşt mõista, et naftatööstus selleläbi oma kasusi suurendaks ning sellega suureneks ka diwidend osatähtede peale. Rahwas hakkaks osatähtesid ostma ja nende hind tõuseks märksa.

Üleüldse on selleks, et börse meeleolu hea oleks, tarwis, et kõik ümbrus häid lootuseid äratab ja nii ütelda: ilus paistaks. Mida optimistlisemad waated on, seda suuremad ja laiemad on ka tehtawad operatsionid, seda paremini õnnestawad nemad.

Börse meeleolu tekkitamise põhjuseid on küll otsatu palju, kuid tähtsamateks põhjusteks jäewad ikkagi järgmised:

1. Rahaturu seisukord. On raha palju, siis edeneb töostusline elu täie hooga. Wabrikutel ja tehastel on täieline wõimalus tööd jatkata, sest et neil niihästi tellimisteşt kui ka materjalist puudust ei tule, rahwal on wõimalus igasuguseid produktisid osta ja tarwilisel määral tarwitada. Pole aga raha — on nähtus wastupidine.

2. Lootus wiljasaagi peale. See põhjus on iseäranis Wenemaale tähtis ja omane, sest et Wenemaa peaasjalikult põllutööstuse maa on ja wili ainsamaks tähtsamaks Wene riigi hea käekäigu ja ülespidamise hallikaks on. On wiljasaak rohke, siis on ka rahwa elu rahuloldaw ning igal pool paranewad asjad, on aga saak wilets, siis jäeb kõik edu seisma.

3. Tööliste küsimuse seisukord. See on üks tähtsamateşt üleilmlisteşt põhjusteşt töostuseilmas, mis raha turu peale oma wõimsat mõju awaldab.

4. Riigi ſiſemine politika. Walitſeb riigis hea kord ja rahu, ſiis on asjad head. Wastupidiſe nähtuſe juures aga, kus rahwa ſeas walitſuſe wastu rahulolematus walitſeb ning igal ajal käärimiſt on oodata, — on asjad halwad.

5. Riigi wälimine politika ja wahekord teiste riikidega.

6. Riigi ſeiſukoht rahwuswaheliſel turul.

7. Raha odawamaks minemine. Kui pangad jookswatel arwetel olewate ja hoiu peale antud ſummade pealt wähem 0/0 maksma hakkawad, ſiis hakkab rahwas harilikult ikka oma kapitaliſid wäärtpaberitesſe panema, hakkab börſega rohkem tegemiſt tegema.

Wiimati tuleks weel ſeda nimetada, et ſee, kes börſe meeleolu tahab etteaimata, peab paberliste wäärtuste hindamiſt käesolewal ajal ſilmaspidama. Kui paberid all ſeiſawad ning kui nende kurſs palju madalamal ſeiſab kui ſee nende diwidendi järele olema peaks, ſiis on kindel, et warsti hinnad tõuſewad. Kui aga, ſellewastu, paberid wiimaſe wõimaluſeni kõrgele on kruwitud, nii et hind diwidendiga ſugugi kokkukõlas pole, ſiis on wäga kahtlane, et nad edespidi weel tõuſewad. Langemine on aga wõimalikum.

Kõigi nende põhjuste mõjul on börſe ſunnitud alati kõikuma. Ärew meeleolu waheldab end tihtilugu waikſega. Ühed paberid lähewad wastumäge, teiſed langewad. Ühe börſe koosoleku aja jooksul jõuab ühe ja ſelleſama paberi hind mitu korda ülespoole kerkida ning mitu korda langeda.

Ja ſee igawene kõikumine ſünnitab börſe ſpekulerimiſe. Kaſu annab niihästi tõusmine kui langemine. Langemiſe pealt wõiwad küll ainult wõimſad börſemehed teenida, aga laialdaſel rahwal pole ſee wõimalik. Paberite langemiſe abil ſpekulerimine on ainult ſuurtel kapitalistidel wõimalik. Selkombel läheb neil korda wäärtpaberiſi rahwa käeſt wälja pigistada, ſel otstarbel, et päraſtpoole ſiis nende pealt tublisti teenida. Mõnikord ſunniwad nad paberiſi ſel otstarbel langema, et mõne konkurendi oſatähteſid börſe pealt eemale tõrjuda ning paeasjalikult tähtajaliste lepingute ehk nõnda nimetatud börſe mängu juures. Kuid wiimati wõida-

wad ka hindade allakruwijad ikkagi tõusu pealt, ning sellepärast on kasusaamise põhjuseks ikka ainult hindade tõusmine. Kahtlemata tõde on see, et kõik praeguse aja miljonärid ja miljarderid oma rikkuse paberite tõusu abil kokku on ajanud. See on ka arusaadaw. Ükskõik missuguse wäärtuse hinna langemisel on alati oma piiri wõi määr. Kui näituseks Lõuna-Ida raudteede seltsi asjad heasti edenewad, 600—700 tuhat rubla aastas puhast kasu saadakse ja osanikkudele 5—7% diwidendi antakse, s. o. läbisegamini, — siis wõiks küll juhtuda, et osatähed 10—15 rbl. wõrra langeksiwad, kuid nullini langeda pole neil kuidagi wõimalik. Osatähtede wäärtuse tõusmisel aga piirisid pole olemas, ehk wähemalt, tõusu wõimalus on paberitel igatahes laialdasem kui langemisel, sest iga ettewõte saab normal tingimiste juures ikka tugewamaks ja kindlamaks. Ühes sellega aga kaswab ja muutub kindlamaks ka tema hing — osatäht. Ja wõimata on ette äranäha, kui suureks ta kaswada wõib. Tuleb, muidugi, ka nende suremise kordasi ette, kuid näitused tõendawad meile, et need sedawõrd haruldased on, et sellepärast hirmutundmine täiesti ilmaaegne on.

Publikum, kes börsetegelaste ringkondadest kaugel seisab, ei suuda enesele ettekujutada, kui suured kasud spekulerijate tarwis hindade tõusuga ühes käiwad.

Kõik, kes börsega wähegi tegemist tegiwad, mälestawad seda tõusu ajajärku Peterburi börsel, mis 1892 kuni 1895 aastani wältas ja mis sellega ühes käis kui kulla walute maksma pandi ja 5% Riigi wõlatähed 4% Riigirendiks ümbermuudeti.

1891 a. lõpul oliwad börsel järgmised hinnad:

Wene panga osatähed	250	r.
Rahwuswaheliise panga osatähed	280	„
Brjanski wabrikute „	101	„
Putilowi „ „	44	„

j. n. e.

1895 a. augusti kuu lõpul seisiwad needsamad paberid järgmises hinnas:

Wene panga osatäheb	555	r.
Rahwuswaheliše panga osatäheb	800	„
Brjanski wabrikute „	570	„
Putilowi „ „	200	„

j. n. e.

Keegi ärimees seletab, et tema Brjanski omasid ka 98 r. eest ostnud, ning neid 100 t. selle hinna eest muretsenud, s. o. 9800 r. eest. mille eest ta on call arwele 1000 r. sissemakšis. Selle peale waatamata, et nende hind kaunis lühikese aja jooksul tublisti tõusis, ei müünud ta osatähtesid ära, waid pani tähele, et nad tingimata ühtlugu tõusma saawad. Niiwiisi pidas ta paberisi kuni 1895 a. augustikuuni omale, kui juba selgesti äranäha wõis, et hinnad liig kõrgele olìwad kerkinud. Ta hakkas neid müütama, kuna ta nende eest 550 r. tükist sai. Sellega sai ta siis oma 1000 rub. asemele $3^1/_2$ aasta jooksul 45000 rbl.

Need 45 tuhat rubla ei lamenud aga temal ka asjatapangamajas. Ta ostis ühtlugu neidsamu Brjanski osatähtesid juurde. Üks kuu päräst esimise kogu ostmist tõusis osatähtede hind 10 rbl. Sellega oli wõimalik jälle uut kogu, 25 tükki, juurde osta. Juunikuus tõusis hind weel 30 rub. wõrra, — jällegi 50 tükki juurdeostetud. Januarikuul 1893 a. tõusis hind 60 rbl., — weel uus kogu, 100 t. juurdeostetud. 1893 aasta lõpul oli osatähtede hind 300 rbl. jõudnud. Kõige aasta jooksul laskis spekulerija 200 tükki juurde osta. Üleüldse oli tema 375 tükki ostnud, mida ta kõik 550—540 rbl. tükk ära müüs ja mille eest ta üleüldse 122.000 rbl. sai. Kõiki kulusi mahaarwates jäi talle 90.000 rub. puhast kasu järele. Sellega teenis spekuleerija siis 1.000 rublaga $3^1/_2$ aasta jooksul 90.000 rubla.

Seesuguseid juhtumisi oli sellel kuldsel ajal wäga palju. Igaüks, kellel kannatust jatkus hindade tõusu tippu äraoodata, kaswatas oma kapitali mitmekümne kordseks.

Üleüldse ei pruugi selle juures sugugi hirmu tunda, kui teie paberid langewad. See pole sugugi tähtis ja on paratamata nähtus. Kui asjad üleüldse head on, siis ei tähenda need ajutised kõikumised midagi, sest neid kõikumisi tekitawad

ainult mõned ajutised ja tähtsuseta põhjused. Kursi langemise peale ei pruugi iseäralist tähelepanemist warem juhtida, kui see langemine juba liig pikale wenib. Wiimasel korral tuleb juba sammusi astuda, sest niisuguse langemise põhjuseks, mis kauemaks ajaks kestma jäeb, on kas see, et ettewõtte asjad halwasti on hakanud käima, ehk on jälle üleüldised tingimised halwaks muutunud. Siis pole, muidugi mõista, enam midagi oodata, waid kohe tarwis peasta, mis weel wõimalik peasta on.

Paberite hindade kunstliselt langema sundimine.

Peale niisuguste juhtumiste, kus paberite hindade langemine nii paratamata nähtus on, kus seda langemist teatawad põhjused tekitawad, on ka tihtilugu juhtumisi, kus suuremad kapitalistid paberite hindasid kunstliselt langema sunniwad. Sarnast kunstlisel wiisil hindade allakruwimist pandakse wäga tihti ja suuremalt osalt ikka wõiduloosi piletite juures toime.

Et wõiduloosi piletisi ühtlugu ikka wähemaks jäeb ning börse peal tarwilist osa müügil ei leidu, kuna pangamajad ja piletite kinnitajad nende piletite asemele, mis kustutamise alla läksiwad, uued peawad muretsema. Et rahwas, suurem osa piletite omanikkusid, seda ei tea, siis tarwitawad pankirid ja börsemehed nende teadmatust oma kasuks. Nad hakkawad piletisi rahwa käest wäljapressima. See wäljapressimine läheb neil siis korda, kui nad piletite hindasid alamale kruwiwad. Kui teie on call arwel omale wõiduloosi piletisi ostsite, siis on iseeneseşt mõista, et teie neid mitte siis ei müü, kui nende hind tõuseb. Leiate aga ühel heal päewal, et nende hind langema hakkab, siis annate teie oma pankirile kohe käsu piletisi äramüüa, ilma et teil sugugi seda pähe tuleks, et teid wigurite abil lõksu on püütud, sest et teile börse kulissidetagune kawal mehanika tundmata on. Asi on aga järgmine:

Et rahwaſt — ja kõige enam piletite on call arwel pidajaid — ärahirmutada, ſiis ſunniwad börſemehed ja pankirid, kellel kibedasti piletiſi waja on, kunſtliſelt hindaſid langema. See pole ſeni ſugugi raske kui rahwas nende wiguritega wähe tuttaw on. On aga ainult tarwis, et mitu pankiri ühel heal päewal kokkuräägiwad ja wäljakuulutawad, et piletiſi palju müügil on, ja ſeal juures neid oſtmaſt tõrguwad — ning aſi on korras.. Wõib olla, et neil ſeal juures mitte üht piletitki müügil pole, aga ſee ei tähenda midagi. Kui korraga ootamata mõni ſuur piletite ülesoſtja peaks ilmuma, ſiis olekſiwad pankirid iſe ſunnitud „oma meeste“ läbi nende eneste poolt müügile antud piletiſi uuesti äraoſtma ja ſelkorral oleks nende plaan nurja aetud, kuid järgmiſel päewal kordakſiwad nad ſedaſama, kuni nende ſoow wiimati täide on läinud.

Et pakkumine ſuurem on kui harilik nõudmine, ſiis langeb, muidugi mõista, ka hind: kraami on palju aga oſtjaid pole peaaegu ſugugi. Tehakſe ainult kaks-kolm ſilmakirjaliſt lepingut allalangenud hinnaga — ja börſe päewaraamatuſt on hinna langemiſt märgata.

Teie olete muidugi äritatud. Homme näete börſe teadeteſt, et langemine weel ſuuremaks on muutunud: pankirid on oma wiguritempu kordanud. Pole ſiis ka ime kui teie oma piletiſi müüma tõttate.

Ning ſeda pankirid juſt ootaſiwadki. Teie wiskaſite piletid neile odawa hinnaga kätte ja peate warsti iſe uuesti nende eeſt kalliſt hinda maksma, nimelt niiſuguſt, nagu nad teile ettekirjutawad.

Hirm kaswab iga päewaga ikka ſuuremaks, piletid ſajawad wahetpidamata börſele ja hinnad langewad üht-ſoodu ikka alamale ja alamale.

Kuid pange tähele — läheb ainult mõni päew, nädal ehk kõigerohkem kuu aega mööda ja piletite hinnad hakkawad uuesti tõusma. Piletid on jälle otſas ja teie meel paha, et lõkſupüütud ſaite.

Praeguſel ajal, kus rahwas täieliſes teadmatuſes ſellel põllul wiibib, wõiwad börſemehed oma tempudega weel

wäga kergesti walmis saada. Kui aga rahwas omale asja tõsise seisukorra üle pilti ettekujutada oskab ja wäheſe hinna langemise juures pileti tugewamine oma käes peab, siis ei suudeta sel teel midagi ära teha. Omas rumaluses topib aga rahwas määratumad waranduſed kapitalistide taskusse. Kui piletite omanikud piletid — nende langemise korral — sügawamale taskuſoppi wajutakſiwad, siis jäeks börſemeestel ainus tee üle, kuidas neid tarwiliſel määral nõutada, ja see on — nende eeſt kallimat hinda maksta.

Kui publikum hindade langemise korral mitte üht piletitki ära ei müüks, waid, juſt ſellewastu, neid nõuaks, siis olekſiwad börſemehed sunnitud tunnistama, et neil piletiſi müügil pole.

Selle peale peakſiwad kõik, kes wõiduloosi piletitega opereriwad, oma tähelepanemiſt juhtima, seda meeles pidades, et piletite omanikud, kelledeſt suurem osa neid õnne peale ostab, hinna langemiſt ei karda ja piletit käeſt ära ei anna. Kes pileti käeſt ära anda wõib, see olete ainult teie ise ja sellega olete teie ka nende langemises süüdlane.

Tähendab, et kui teie on call arwel wõiduloosi piletiſi olete oſtnud, siis peate rahulikult nende tõusu ära ootama ja selle peale, et nad wahete-wahel langewad, sugugi oma tähelepanemiſt pöörama, seſt langemiſed tekiwad alati ainult juhtumiſewiiſilistel ja tähtſuseta põhjustel, nagu: waikse börſe tõttu, selle tõttu, et börſe koosoleku lõpul suurem kogu müügile ilmus, siis kui oſtjad juba ära on läinud j. n e. Järskuſe suure langemiſe korral pange aga kõwemini oma taskud kinni.

Oige silmapilgu tarwitamine ja lootus tulewiku peale.

Kõige tähtsamaks tingimiseks börsel spekulerimise juures on see, et börse meeleolu ette aimata peab mõistma ja oma lootustes tulewiku peale mitte ennast petma.

Mis alati meelespidada tuleb, see olgu:

1. Ostke paberisi siis, kui nad madalal seisawad ja müüge neid kui nad kõrgemale tõusewad.

2. Pärast kauaaegset waikuseaega tuleb kauaaegne elawus.

Üksikuid juhtumisi ja nende järjekorda on wõimata ettekuulutada, mille peale oma spekulerimise plaani rajada, kuid üleüldiste nähtuste laadi wõib alati ette ära aimata, ilma et seal juures prohwet pruugiks olla.

Kõigil on ju teada, et ialgi midagi ilma põhjuseta ei sünni, ja et järgnewad juhtumised ning nähtused eelmisteft ära olenewad.

Minewiku nähtuseid üksteise kõrwu seadides ja analiserides ning käesolewa aja sümtomidega wõrreldes saame meie wõimaluse kätte ka tulewiku üle otsust teha.

Wõtame näituseks, selle suurepäraliſe hindade tõusmise ajajärgu, mis 1891 aastal algas ja 1895 aastaga, kus wäärtpaberite hinnad oma wiimase tipuni jõudsiwad, lõppes.

Selle ajajärgu jooksul, kus nii ütelda, päris kuldne wihm wahetpidamata sadas, jõudsiwad paljud omale määratu suured waranduſed omandada.

Selle hiilgawa ajajärgu aluſe pani krahw Witte majanduſepolitika, kus Wenemaa riigilaen ennenägemata kõrguſele tõsteti ning ſellepäraſt rahaturul wäga palju waba raha weeres. Waba raha, kui teda palju on ja omale era ettewõtetes paika ei leia, armastab harilikult end wäärtpaberitesſe mahutada, mispäraſt ka wiimaſed ſelle mõjul, et neid palju nõuetakſe, tingimata oma hinnas tõuſewad ja oma omanikkuſid rikaſtawad.

Kuid krahw Witte rahapolitikat hinnati liig järelemõtlemata ja tehti ſelle kohta liig wara kiitew otſus: ſelle puudulikud küljed jäeti ſilmapaari wahele. Ja need puudulikud küljed oliwad aga ſedawõrd tähtſad, et nad ſelle politika alt pinna ſootumaks ära purustaſiwad. Asjalugu ſeiſis ſelles, et laialdaſe rahwa majandus täiesti tähelepanemata jäeti ja rahwas jäi oma endiſesſe, wäljapeaſemata ja wiletſaſſe ſeiſukorda.

Rahwas, kes ametnikkude hoolekandmiſe all ägas, makſudeſt koormatud ja hariduſepuuduſt tundes, ei ſuutnud oma jõuduſid kokku wõtta ja elu elama hakata, nagu inimeſele kohane on.

Miljardid, mis waeste riigielanikkude wiimasteſt kopikuteſt kokkukraabiti, läkſiwad ſelle peale, et tont teab kuhu raudteeſid ja losſiſid ehitada, mida, ilma et nad kõigewähematki kaſu olekſiwad toonud, wõeras riik heaks arwas omale wõtta, läkſiwad ükskõik mis peale, kuid mitte ſelle peale, et rahwa käekäiku parandada, et tema kulturaliſi nõudeid täita. Rahwas pidi waikima, ajakirjandus ei tohtinud mitte ainſama ſõnagagi ſeda nimetada, et rahwas millegagi rahul pole. Rahwas wõis ainult hoigada, kuid tema hoigamiſt ei kuulanud keegi.

Niiſugune oli umbes rahwa käekäigu pilt ſel ajajärgul.

Wõimata on, et riigi tööſtuſe-elu ſarnaſtel tingimiſtel õitſeks. Tööd tahtſiwad kõik ſaada, kuid ainult mõned ettewõtted wõiſiwad ſeda anda.

Tööſtuſe-ettewõttel puudus laialdane turg. Laialdaſed rahwa maſſed jäiwad endiſt wiiſi ſantideks, ei ſuutnud

nende tehaste ja wabrikute produktisi nõuda ja tarwitada, mis siin ja seal elule tärkasiwad ning walitsuse poolt antud abinõude waral kunstlisel wiisil elul püüti hoida. Kapitalida loomulik sissewool puudus ja ettewõtted ei suutnud oma ülesande kõrgusele tõusta.

Järelduseks oli see, et tööstuse saaduseid enam ilmus kui nendest wõimalik lahti saada oli, tekkis tööseisak, pankroti jäemine ja suuremate ettewõtete langemine.

Selle järelduseks oli reaktsion — paberid hakkasiwad langema, mõnikord järsku, mõnikord pikkamisi kuni normal hinnani ja weel alamalegi.

Siis järgnesiwad mõned rahulikud tegewuseaastad, mis omakorda uuesti ootamata õnnetuma sõjaga ja sellele järgnewate sisemiste ning wälimiste rahutustega lõppesiwad.

Kõiki neid õnnetusi reageris börse jellega, et wäärtused tublisti langesiwad.

Kõige kindlamad ja solid paberid langesiwad wäga tuntawalt: 4% Riigirent langes peaaegu 30% oma harilikust wäärtusest alamale.

Kuid läks paar-kolm aastat mööda ja tublisti oma alused põrutatud riik andis tunnistust, et ta teiste Europa riikide eeskujul ajaloo radasid mööda sammuda tahab. Harilikult edenewad rahwad sõja ja sisemiste rahutuste ning põrutuste aegadel päris hiigla sammudega: rahwa iseteadwus tõuseb, kõik tahtmise jõud wõetakse kokku, pannakse nuenduši toime.

Samasugune oli lugu ka Wenemaal, 2—3 aastat päraft sõda polnud enam sõja läbi tekitatud puudusteft ja sisemiste rewolutsioni häwituseköft muud järele jäenud kui kurb mälestus. Kaks õnnelikku wiljarikaft aastat aitasiwad rahwaft, ka kõige waesemaidki, hädaohuft wälja, mille sisse teda õnnetused tõukasiwad.

Ja börse — see barometer, mis riigi politika-majandusliſt ilma alati suure tundelikkusega kuulutab, näitab hindade tõusu.

Sel silmapilgul, kui üleüldised tingimised ka karwawõrragi paremaks muutunud on, on kohe seda rahaliste

wäärtuste tõusust ära näha. Raha on seltskondlise elu tähtsam nerw, ta on jõud, mis igas paigas end awaldab, mis igal pool abiks suudab tulla. Kui raha ja kapitalid liikwele lähewad, paika otsiwad, kuhu end mahutada, kui riigi süda — börse korralikult tuksuma hakkab, siis tähendab see, et ärkamine alganud on ja haiguse nõrkus mööda on läinud. Esimesed, kes seda ärkamise wilja maitsewad, on rahapaberite omanikud.

Inimese elus on harilikult nii, et haigus puudade aawal kehasse tungib aga solotnikute aawal temast wälja ronib, kuid rahwaste elu ja terwise juures on asi hoopis wastuoksi, sest et meil siin mitte nõdra kehaga tegemist pole, waid rahwa wõimsa waimuga. Waim on alati noor. Tema ei tarwita rohtusid ega arstiabi — temale on ainult wabadust ainult takistamata eduwõimalust tarwis.

Waeset ja wiletsast Prantsusmaast tõusis pärast rewolutsioni mõne kümne aasta jooksul õitsew riik elule, kes poole maailmat oma alla paenutas ning Saksa rüüstamise peale (1870 a.) wastas 15 aasta pärast sarnase suurepärase maailma wäljanäitusega, nagu üksi surelik seni ajani uneski ei wõinud näha. Ka noor Türgimaa on jõudnud juba oma rahwa wõimu äranäidata. Jaapan on 30 aasta jooksul kõigile tundmata wäikesest maakesest wägewaks ilmariigiks sirgunud, kes peaaegu Waikse okeani walitseja wõib olla, ning kelle ees end Wene hiiglane maha oli sunnitud heitma.

Seda teeb wabadus, seda wägewust sünnitawad uuenduse wabaduse waimus. Niiwiisi kaswab riigi wägewus ja wõim, mille eest terwe waba rahwas hoolt kannab, aga mitte mõned üksikud.

Wäljamaa börsedel on Wenemaa asjaolud wäga hästi teada ja sellepärast ilmus seal weel warem kui Wenemaal paberite järele elaw nõudmine. Niisama, muidugi mõista, sündis siis ka Peterburi börsel.

Selle järelduseks oli jällegi uus „kuldne wihm," mis wäärtpaberite pidajaid kastis — 1908 a. algades ja 1910 a. keskkohal lõppedes, kus uuesti reaksion algas, mis sellepärast

tulemata ei wõinud jäeda, et wäärtuseid ülemäära hinnati ja tulewiku lootustega end liig palju peteti. Maikuu, juuli-kuu, augustiku ja oktobrikuu reaktsionid tirisiwad hinnad alla, kuni normal piirideni ja sünnitasiwad börse peal karske ja terwe seisukorra.

Mis pakub börse meile aga edaspidi? Kas saab kuldse wihma ajajärk edasi kestma?

Et börse rahwa majanduslise elu peegeldaja on, siis wõime wastuse nende küsimuste peale ainult siis leida, kui meie rahwa praeguse tõsise majanduslise seisukorra peale oma tähelepanemise juhime, seda analiserime ja endile ära-seletame missugune tulewiku silmaring meile awaneb, kui meie käesolewa aja astmetelt seda järelewaatame. Pole raske märgata, et praegusel ajal, mitte nii nagu 1891—5 a., börse seisukorra aluseks mitte kuntsilisel wiisil töõstuse eden-damine ei seisa, waid et temal loomulik kindel alus on, mille peal rahwa hea käekäik tingimata areneb, ning selle-pärast töõstus ja kaubandus kindlasti edenema saab. Praegune riigi elu, uuel algatusel, läheb edasi ilma takistamata, rahwas ehitab omale parema tulewiku wundamenti, selles lootuses, et see aeg mitte tulemata ei jäe, kus tema oma hariduse, kunsti, riigikorralduse, kapitali ja määratumate looduserikkuste õige tarwitamise pooleşt teisteşt Europa haritud riikideşt maha ei jäe.

Ja kui palju pole laialdasel Wenemaal igasuguseid looduserikkuseid! Rahwamassede käekäigu paranemişt tõen-dawad:

1. Töõstuse produktide tarwitamise arwustik — ise-äranis niisuguste produktide tarwitamise üle, mis külarahwa, põllutööliste poolt nõudmişt leiawad, nagu: raud töõstuse-riistad, põllu-majanduses tarwitatawad masinad jne.
2. Wäljamaa kapitalide sissewool.
3. Töõstuse edu linnades.
4. Wäiksemate kredit-asutuste tekkimine ja ühis-tegewusline wool.
5. Raudteewõrgu laienemine ja tihenemine.
6. Kulturaline wool piirimaadel.

7. Kraamiwahetamiſe organiſerimine Wene- ja wälja-maa turgude wahel, kaubanduſe ametipaikade wahetalituſel.

On weel palju muid tõenduſi ſelleks, et Wene riigi majandusline terwis paranemas on ja kui teda mõni hoop ei taba, ſiis wõiks loota, et Wenemaad peagi tema rahwa käekäigu pooleſt teiste maadega kõrwu wõiks ſeadida.

Lugeja, kui ta ehk täiswerd eeſtlane on, ſaab ehk ſugu kärſituks, kui ta märkab, et ſiin ainult Wene rahwa eduſt pajatatakſe ning eeſtlaſteſt ſõnagi ei lauſuta. Olgu ſellepäraſt tähendatud, et ſiin Wene rahwa all kõiki Wene riigi kodanikkuſeid on mõiſtetud, nende rahwuſe peale waatamata ning ſellega ühes ka eeſtlaſi. Börſe ei tunne ükſikuid riigi rahwuſid, waid temal on terwe riigi hea käekäik tähtis ning tema ülesanne on kõigi riigi rahwuste majanduſliſi nõudeid täita. Eeſtlaſte ja lätlaſte kohta wõib auga ütelda, et nad teiſteſt laialdaſe Wene riigi kodanikkudeſt mitmeſt küljeſt palju ette on jõudnud, niihäſti oma kulturaliſeſt kui majanduſliſeſt küljeſt. Nõemuga loeb arwatawaſti iga eeſtlane ajalehtede weergudelt, miſſuguſeid hiigla ſammuſi ſee wõrdlemiſi nii wäikene rahwas ühiſtegewuſes astub. Igal pool, igas nurgas tekiwad kui ſeened hoiu-, laenu-, kaubatarwitajate-, piima- ja muud ühiſuſed elule. Ja ſellega ei awalda wäikene Eeſti rahwas, kui üks oſa Wenemaa kodanikkudeſt, kellel oma kultura pooleſt riigis kõige eſimiſel paigal au on ſeiſta, Wenemaa börſe peale mitte wäikeſt mõju. Kui 4—5 aasta jookſul juba nii kaugele on jõutud kui meie praegu oleme, ſiis wõime loota, et meie mõne aasta päraſt uhkuſega teiſte kultura rahwaſtega wõiſtlema wõime hakata. Iga ühe kohuſeks olgu ühinemiſe tähtſuſeſt aru ſaada ja end ſeltskonna külge liita, kes juba ühel meelel teeſid mõiſtab leida, mida mööda ſammudes kõige lähem nendele aaſadele oleks peaſeda, kus puuduſe tundmiſt leida pole.

Et ka kõik laialdaſe Wenemaa rahwad oma uneſt kord üles ärkawad — ſeal pole mingiſuguſt kahtluſt. Kui ſee aga nii on, ſiis wõib eneſele ette kujutada, kui ſuured waranduſed Wenemaa rahwad omale omandakſiwad, kui

kõik need määratumad waranduſed, mis nende laialdaſe kodumaa põues ſeni warjul on, päewawalgele tuuakſe.

Hiljuti ſõitis Wenemaal keegi Amerika tähtis rahamees ringi, et Wenemaad tundma õppida. Ta otſis nimelt ſelle küſimuſe peale wastuſt, et kas oleks wõimalik Amerika kapitaliſid Wenemaal kaſulikult tarwitada ja missuguſel määral. Ning ſee aſjatundja andis Wenemaa kohta järgmiſe otſuſe. Ühe tähtſama Wene rahamehe küſimiſe peale — kuidas ameriklane Wenemaad hindab? — wastas ameriklane ka küſimiſega: „kuidas teda hinnata: kas Amerika wõi Wene wiiſil?"

„Amerika wiiſil" — kostis wenelane.

„Kui Wenemaad Amerikaſſe ümberpaigutada, ſiis annaksin ma tema eeſt miljard miljardi dollarit ja wõiksin ütelda, et hea äri oleksin teinud" — oli ameriklaſe wastus.

„Aga kui Wenemaad Wenemaale jätta?"

„Siis annaksin ſada miljardi" — oli wastus.

See lugu kujutab piltlikult, missugune põld ſee on, kus ärkaw rahwas ükskord tööle hakkab, kui juba praeguſel ajal, kus rahwas rumaluſes aeleb, tema eeſt 100 miljardi dollarit (1 dollar = 1 rbl 94⅓ kop.) pakutakſe, kuna Wene riigi terwe eelarwe palju üle 1 miljardi dollari wõi 2 miljardi rubla pole.

Julgesti wõib loota, et ſee aeg kaugel pole, kus rahwas oma kodumaa rikkuſt ekſploateerida ja turule toimetada mõistab.

Igatahes wõib järeldada, et börſe meeleolu keskelt läbi 1911 a. wali ſaab olema. 1910 a. juulikuuſt kuni 1911 a. alguni, päraſt ſeda kui 1909 a. jookſul ja 1910 a. eſimeſel poolel tormiline hindade tõus oli, langeſiwad hinnad 1910 a. lõpupoole märkſa — ja ſee annab põhjuſt loota, et järgnewal, 1911 aastal tõuſu on oodata.

Wõib ka tõſi olla, et hullustuſe tuhin börſel mööda on läinud: et enam ſarnaſeid järskuſeid hindade ülespoole hüppeid, kus mõned iſikud ühe päewa jookſul omale waranduſe wõitſiwad, edespidi enam olla ei wõi, kuid ſellega ühes pole ka ſarnaſeid koledaid langemiſi oodata, mis ühe päewa jookſul mõne nõrgema loomuliſe inimeſe waeſeks tegiwad.

Eelpool näeme meie börſe elu normal woolu, kus

korralik, terwe ja rahulik tõusmiste ja langemiste waheldamine end awaldab, mitte selle järele, kuidas börsemehed seda soowiwad, waid kuidas laialdane rahwas oma nõudmiste ja pakkumistega platsi astub. Wiimase kahe aasta jooksul on rahwas imerohkesti — iga päewaga ikka enam ja enam — börse elust aktiwliselt osawõtma hakanud. Selle lühikese aja jooksul on tema börse peal sarnast tähtsat ja wõimsat osa mängima hakanud, nagu seda waremalt keegi uskunud poleks. Ta on börse peal selleks regulatoriks saanud, mis waremalt puudus ning mida seal hädasti tarwis oli.

Iga päewaga näikse rahwast börse tähtsuselt ikka rohkem ja rohkem aru saama. Ja selle üle tuleb ainult rõemustada.

Mõni sõna riskerimise kohta.

On niisugune kõnekään olemas, et „riskerimine on auwäärt tegu“ — kuid mõne inimese arwamine on teistsugune; see mõni ütleb: „Astu tasa ja targu, siis jõuad oma eesmärgile.“ Ja kahtlemata ligineb wiimane kindlamalt oma sihile kui esimine. Kuid ka esimesest kõnekäänust kinnipidaja wõib soowitawa sihile jõuda, ja palju rutem kui wiimane, aga ta wõib ka kõik kaotada. Kumba nüüd nendest lipukirjadest omale walida? Iga tahes oleks parem kui esimist mitte walida, sest temal on rohkem puuduseid kui teisel: üks kõige halwem külg seisab temal juba selles, et riskerimisega inimene ka oma ülemat warandust — oma terwist rikub, nimelt sellega, et ta end alati ärritab ja oma nerwikawa põrutab. Teisel juhtumisel aga seda pole. Teie sammute kindlalt wälja-walitud rada mööda ja teate kuhu poole teie sihite.

Ja mispärast peaksime meie juhtumisi otsima, kus me riskerida wõime, kui meil juba igapäewases elus muidugi nii palju juhtumisi on, kus meie riskerima peame, kus meie ilma riskerimata läbi ei saa. Näituseks, kuidas wõiks põllumees, kõikide leiwaisa, muidu läbi saada, kui ta esimise lipukirja järele ei käiks? Kui ta sügisel ja kewadel wilja põllu peale maha paiskab — ja, wõib olla, et see tema wiimane warandus on — kas ei riskeri tema siis sellega? Wiljaikalduse korral wõiks ta ju kõike seda kaotada.

Raha järele jahtipidades waliwad inimesed mõnikord omale niisugused hädaohtlikud teed, kus nende elu alati hädaohus wiibib, neil pole kahju ei werest ega higist, ei nerwidest ega terwisest, isegi elu näib neile nagu kõrwaline asi olema.

Kuid börsel pole sarnast riskerimist sugugi tarwis. Siin wõib igaüks oma rahalist seisukorda parandada, õnnelikul juhtumisel suure waranduse omandada, ilma et seal juures mingisugust waewa tarwis näha oleks, ega pole sugugi waja karta, et keegi oma waranduset ilma jäeb — kui ta ettewaatlikult ja targu talitab.

Pealegi on börsel spekulerimine tubli ja kiiduwäärt tegu.

Kui teie, näituseks, mõne raudtee osatähe ostate, siis olete teie sellega raudtee-asjanduse kaasawitajaks. Ostate mõne tööstuse-ettewõtte osatähe, siis toetate teie sellega tööstuse-ettewõtet. Ja ühelgi ettewõttel pole seni langemist karta, kuni tema osatähtede ostjaid leidub. Osatähtede omanikuna olete teie tööstuse-kaubanduse edendaja ja ühes selle eduga tõuseb rahwa hea käekäik.

Kui teie suurema kogu osatähtesid korraga ostate, siis ei riskeri teie sellega sugugi rohkem kui mõni kaupmees.

Hea era äri annab mõnikord 20—25% aastas, kuid tema pidamine on igasuguste hädaohtudega ühenduses. Wõistlemine kaswab iga aastaga. Ärikulud lähewad aastaastalt suuremaks. Algawad streigid ja juhtuwad mitmesuguseid ettenägemata õnnetusi, nagu: tulekahjud, tormid jne., mille ohwriks iga era ettewõte kergesti langeda wõib.

Kui teie aga ettewaatlikult paberisi ostate, siis ei hirmuta teid need õnnetused mitte. Teie mahutate oma kapitali wäikeste osade kaupa mitmesuguste ükfikute ettewõtete paberitesse ja kui ka üks ehk kaks nende seast läbikukkiwad, siis oleks teie seisukord ikkagi teiste ettewõtete paberite läbi kindlustatud, mis teile wõimalust annab mitte ükfi saadud kahju (pealegi weel enamasti alati ajutist) kinnikatta, waid saakfite teiste paberite kursi tõusmise läbi weel kasugi. Ükski ettewõtte langemine ei suuda teie peale nii mõjuda, et teie kõik kaotakfite, seni kui kõik kaubanduse ilm ükskord üleüldise wõi uniwersal langemise korral kokku ei waju. Seni kui weel kasutoowad ettewõtted ja suuremad kapitalistid alal on, on ka teil wõimalus käes omale suuremat warandust nõutada.

Rahwamajanduſe peajoonte teadmiſe tarwidus.

Nagu juba nimetatud, on börſe rahwa käekäiguga ning ſellepäraſt ka rahwamajanduſega ligidaſes ühenduſes. Sellepäraſt poleks mitte üleliigne, kui lugeja teaks, miſſuguſt tähtſat oſa rahwamajanduſe teadmine inimeſe elus mängib — wähemalt tema põhjusjoonte teadmine. Pikalt-laialt ſeda ſiin ſeletama hakata pole wõimalik, ning ſellepäraſt katſume ſeda ſiin wõimalikult lühidalt teha.

On wastuwaidlemata tõde, et niihäſti ükſik inimene kui terwe rahwas ialgi edeneda ei wõi, kui tema looduſe ſeadustega, ennaſt ümbritſewa elaja- ja taimeriigiga ja maa looduſe rikkustega mitte tuttaw pole. Kuid ka nendeſt teadmiſteſt on weel wähe: tarwis on weel ka ſeltskonnateaduſe wallas mitte pime olla. Kahjuks tõmbab ſee teaduſewald harilikult wäga wähe oma peale lugejateringkonna tähelepanemiſt: kui inimene, kes kirjanduſega keſkmiſelt tegemiſt teeb, kuſagil ajalehes wõi ſuuremas kuu- ehk nädalakirjas mõne kirjatüki ſeltskonnateaduſeſt leiab, ſiis jätab ta ſeda läbilugemata ja lehed lahtilõikamata. Sarnane oſawõtmata olek on wäga imelik: ometigi peaks ſee igaüht huwitama, millega igaſuguſeid nähtuſeid, mis ſeltskonnas ettetulewad, ſeletada, nagu: miſpäraſt on kõige tarwilikumad asjad ja ained ühes riigis kaks ja kolm korda kallimad kui teiſes; miſpäraſt ſurewad ühes riigis alati wäga palju inimeſi, kuna teiſes neid wõrdlemiſi wäikene arw ſureb; miſpäraſt

leiab ühe riigi elanik tarwiliku olema 5 rbl. hariduse peale wäljaanda, kuna teises 50 kop. palju arwatakse olema? Iseäranis suure tuimusega waadatakse arwustiku peale: lugejad nähtawasti unustawad ära, et keskmised arwustiku arwud selle üle tunnistust annawad, missuguseid elu tingimised käesolewal ajal kusagil on: kui Inglismaa iga hinge kohta 4 korda rohkem produktisid wäljatöötab kui Türgimaa, siis tähendab see, et ka keskmise waranduse inglane juba jõukas on, kuna türklane aga oma tarwiduši tugewasti wähendama peab ja peaaegu esialgse inimese elu elab; kui ühel maal rahwahariduse peale 10 korda rohkem wäljaantakse kui teisel, siis tähendab see, et teisel maal hariduse majandusliseşt tähtsuseşt weel aru pole jõutud saada, kuna kõlbluseşt rääkidagi ei maksa, aga esimisel maal on niisugune seadus maksma jäenud, et ühedki kulud nii kõrged pole kui hariduse peale minewad kulud, ning et see raske kaelakohtulise karistuse alla langeb, kes julgeb oma lapsi takistada koolis käimast, seşt et harimatus samasugune puudus on nagu mõni suur kehalinegi puudus. Kui arwustik räägib, et Rootsimaal keskmine suremise wanadus 50 aastat on, aga Hispanias peaaegu 30, siis tähendab see, et Hispanias elutingimised, milleşt inimese elu äraripub, palju wiletsamad on kui Rootsis. Igaüks, kellel oma ja oma järeltulewa sugu elu kallis on, kes niihästi materialselt kui idealselt kõrgemale järjele soowib tõusta, peab end seadustega tutwustama, mis inimese ja seltskonna elu juhiwad.

Seltskonnateaduse wald on wäga laialdane, aga tema üks osa, mis meie igapäewase elu juures tähtsamat osa mängib, on nõnda nimetatud rahwamajandus wõi teadus rahwa majanduse üle. Selle teaduse ülesanne on töösţuse, elutarwiduste ärajaotamise, rikkuste liikumise ja tarwitamise tingimisi uurida ja selgitada.

Üks osa inimesi ei anna inimese materialsetele elutingimistele iseäralist tähtsust, kuid igatahes ka kõige idealisem isik ei suudaks seda mahasalata, et inimene sööma, jooma, riideskäima ja oma elumaja eeşt hoolt kandma peab. Kõige rohkem, millega inimene oma idealismuşt awaldada wõib,

on see, kui ta oma nõudmisi viimase võimalusseni vähendab, neid produktisid viimase piirini vähe tarvitades, mis teised inimesed oma pale higi sees temale valmistavad. Inimese elu põhjustingimine on see, et tema materialne külg rahuloldav oleks; vastasel korral ei suuda tema midagi ära teha. Niihästi see, kes põldu künnab ehk kes vabrikus tööd teeb, kui ka see, kes raamatuid kirjutab või rahvast õpetab — kõik on ühtviisi kõigepealt söögi, riiete ja elumaja muret tundma sunnitud, sest ilma selleta ei võiks keegi ei künda, ei kirjutada ega mingisugust tööd teha. Kuid vilets ja kahetsemise väärt on ka nende saatus, kes oma elu ülesannet ainult selles näeb seisma, et aga oma materialse hea käekäigu eest hoolt kanda, ükskõik missugune põhjus teda selles tagasunuib, kas suur puudus või nõrk ja arenemata mõistus. Igalühel peab ka võimalus olema oma mõistust toita. Sellepärast on kõik uurimised rahvamajanduses selle poole sihitud, et neid tingimisi selgitada, kuidas kõige kergem oleks elutarviduši kõige suuremal määral valmistada, neid kõige õiglasemal viisil laialilaotada, neid sarnastesse tingimistesse panna, et nad kõige õigemal viisil käest kätte käivad ja kõige õiglasemal viisil äratarvitatud saaksivad: siis on võimalik viimati ka selleni jõuda, et vaesemal kana katlasse panna ja raamat kätte võtta oleks.

Ka mõnes ükfikus majanduseharus on mõnikord raske otsusele jõuda, kuidas toimetada, et saadav kasu võimalikult suurem oleks, ja halvad vead, mis selle juures tehakse, pole haruldased. Kui juba ükfiku pere majanduses vigasid tehakse, siis on arusaadav, et suures rahva- või riigimajanduses, mis miljoniteft igasugusteft nõudmisteft ja tingimisteft koos seisab, vigade mittetegemine täiesti võimata on. Et kõigi seltskondliste küsimuste peale õiget vastust saada, selleks on tarvis, et rahvamassed rahvamajanduse teaduse tähtsamate ülesannetega tuttavad olekfivad, siis poleks kuigi raske olema äraselgitada, missuguft mõju, niihästi ükfiku pere kui terve rahva majanduses, need tingimised awaldavad, mis meie elus tähtsamat osa mängivad. Wiimasel ajal on küll juba kaunis palju elukutseliši majan-

dusteadlasi olemas, kuid selleſt on weel wähe: nagu arstid ainult wäetimat abi rahwale tema terwisliſe seiſukorra parandamiſes anda ſuudawad, ſeni kui rahwamasſed iſe arstiteaduſes täiesti pimedad on ja terwishoiu-teaduſe peale umbuſklikult waatawad, niiſama ei ſuuda ka õpetatud majandusteadlaſed rahwale tema hea käekäigu loomiſe juures täieliſt wõi ratſionalſet abi anda, kui rahwas iſe oma jõuga ja nõuga abiks ei mõista tulla — ja ilma rahwamajanduſe tähtſamate ülesannete tundmiſeta ei ſuuda rahwas mitte oma üleüldiſe käekäigu parandamiſele appi tulla. Üheks tähtſamaks küſimuſeks, niihästi üksiku pere kui ka terwe rahwa majanduſe juures on ſee, misſugune kaubanduſe politika rahwa huwidele kõige kohaſem oleks.

Oleks wäga ſoowitaw ja tingimata tarwis, et lugeja omale ſelle küſimuſe peale wastuſeid otſiks. Selle ſelgitamiſega wõidaks tema iſe ja wõidaks terwe rahwas.

Peterburi börsel rohkem liikuwate paberite nimekiri.

Eelolewas nimekirjas on ainult tähtsamad ja rohkem liikuwamad paberid, nende nominal hind ja nende keskmine normal wäärtus — wiimastel aastatel paberi pealt saadawa dividendi järele, üles tähendatud. Selle tabeli abil wõib umbes näha, kui suureks ühegi paberi hind tõusta wõib. Paberi kurss seisab aga harilikult tema normal wäärtusest palju madalamal.

Kes börsel era ettewõtete osatähtedega opereerida soowiwad, neil tuleb tingimata Peterburi börse ülem-makleri käest täielik börsel liikuwate wäärtpaberite nimekiri, wäljakirjutada, milles paberite igakuused kursid on ülestähendatud.

Paberi nominal hind.	Paberi nimetus.	Paberi normal wäärtus tema pealt saadawa dividendi järele.
	Riigi fondid.	
100	4% Riigirent	80
100	5% I wõiduloosidega laen (1864 a.)	Norm. w. 95 + loositus wõidu loosi peale.
100	5% II „ „ (1866 a.)	
100	5% III „ „ (1866 a.)	
100	5% Sisemine laen, 1905 a.	—
100	5% „ „ „	—

Paberi nominal hind.	Paberi nimetus.	Paberi normal määrus temu peale saadawa dividendi järele.
100	4½% Wene Riigi laen, 1905 a. . .	—
100	5% Kuld-rent, 1884 a.	—
100	4% Kuld-rent, 1894 a., 6 wäljannet.	—
	Era ettewõtete diwidend-paberid.	
	Laewaseltside osatähed.	
100	Dnjepri ja tema harude laewaseltsi. .	—
100	„ 2-se laewaseltsi	—
250	„Kaukas ja Merkuri" laewaseltsi . .	—
500	Wene laewasõidu ja kaubanduse seltsi (Mustas meres)	—
250	„Samolet" laewasõidu seltsi	450
	Kinnituse- ja wedu- (transport-) seltside osatähed.	
250	„Rossija" kinnituse-seltsi	300
100	Wene transport- ja kinnituse-seltsi . .	80
400	„ Esimise kinnituse-seltsi (1827 a. asut.)	1080
150	Wene Teise tule-wastu-kinnituse-seltsi (1835 a. asut.)	—
100	Wene kinnituse-seltsi.	125
250	„Salamandra" — tule-wastu-kinnituse-ühisuse	450
125	St. Peterburi kinnituse-seltsi	—

Paberi nominal hind.	Paberi nimetus.	Paberi normal määrus tema pealt saadawa diwidendi järele.
	Raudteede osatähed.	
100	Moskwa-Windawi raudtee	—
500	Rostowi-Wladikaukasi raudtee . . .	1500
125 (kullas)	Lõuna-Ida raudtee	100
100	I raudteede seltsi, Wenemaal	—
	Kaubanduse-pankade osatähed.	
250	Asowi-Doni kaub. panga, I—VII wälja-anded	800
250	Wolga-Kama kaub. panga	1200
250	Wene panga, wälise kaupluse tarwis .	500
125 (kullas)	Wene-Hiina panga	160
250	Wene töösluse-kaubanduse panga, I—III wäljaandeb.	450
250	Siberi kaubanduse panga	800
250	St. Peterburi Rahwuswaheliše kauban-duse panga.	500
200	St. Peterburi Era kaubanduse panga .	—
250	Warschawi kaubanduse panga. . . .	450
250	Riia „ „	250
	Põllupankade osatähed.	
250	Bessarabia-Tauria Põllupanga osat. .	800
250	Wilna Põllupanga osatähed, I—XXIV wäljaandeb.	680

Paberi nominal hind.	Paberi nimetus.	Paberi normal määrus tema peale saadava diwidendi järele.
250	Doni Põllupanga osatähed, I — XIV wäljaandeb.	800
250	Kiewi Põllupanga osatähed, I — XVI wäljaandeb.	800
250	Moskwa Põllupanga osatähed, I — XV wäljaandeb.	860
250	Nishegorodi-Samara Põllupanga osatähed, I—VI wäljaandeb	840
200	Poltawa Põllupanga osatähed, I—XII wäljaandeb.	720
200	Tuula-St. Peterburi Põllupanga osatähed, I—XVII wäljaandeb . . .	520
200	Harkowi Põllupanga osatähed, I—XII wäljaandeb.	440
250	Jaroslawi-Kostroma Põllupanga osatähed, I—IV wäljaandeb	660
	Liikuwa waranduse pandiks panemise korral laenuandmise ettewõtete osatähed.	
100	Liikuwa waranduse pandikswõtmise seltsi	250
125	Pealinna St. Peterburi pandimaja seltsi, I ja II wäljaandeb	400
125	Era St. Peterburi pandimaja seltsi .	250

Paberi nominal hind.	Paberi nimetus.	Paberi normal määrus tema peale saadawa dividendi järele.
	Kiwisõe- ja mäetööstuse osatähed.	
125 (kullas)	Brjanski kiwisõekaewanduse osatähed .	200
	Nafta-tööstuse osatähed.	
100	Baku Nafta-seltsi	640
1000	Kaspia ühisuse	6000
250	Mantaschew, A. J. ja K°.	200
5000	Wennaste Nobel nafta-tööstuse ühisus (paiid)	18000
250	Wennaste Nobel nafta-tööstuse ühisuse (aktsiad).	1000
	Mehanika- ja metalli-tööstuse osatähed.	
100	Brjanski rööpawabriku	—
100	„Hartmanni" Wene masinawabriku seltsi.	200
125	Kolomna masinaehituse wabriku . . .	250
250	Maltsewi wabriku seltsi	300
100	Nikopol-Mariupoli seltsi	—
100	Putilowi wabriku seltsi.	100
250	Wene Balti waguniehituse wabriku. .	600
125 (kullas)	Wene weduriehituse ja mehanika seltsi .	—
100	Sormowo mehanika wabriku, I—V wäljaanded	—

Paberi nominal hind.	Paberi nimetus.	Paberi normal määrus temа pealt saadawa diwidendi järele.
100	„Feniks," waguniehituse ja mehanika wabriku, I, II ja III wäljaanded . .	—
	Mitmesuguste ettewõtete osatähed.	
100	„Prowodnik," gummi-tööstuse ühisuse (paiid)	—
	Likwiderimisel ehk administratsioni all olewate ettewõtete osatähed.	
150	„Dwigateli" waguniehituse wabriku. .	—
250	Donetsi-Jurjewi mettalli-tööst. seltsi .	—
100 (kullas)	Wene kulla-tööstuse seltsi	—
250	Kaukasi nafta-tööstuse seltsi	—

Lõpusõna.

Kui lugeja käesolewat raamatud läbilugedes hüüaks: „Jah, waja on sellel põllul katset teha“ — ning kui ta siis kohe julgelt ja wahwalt selle otsuse täide saadaks, siis oleks selle raamatukese kokkuseadja palawam soow täidetud. Mis wõiksite teie sellega kaotada, kui teie ühe kolmandiku osa oma wabast rahast tööle panete ja katseks mõne tubli paberi omale ostate? Kui selle kurss nii ei tõuse, et teie selle läbi kasu wõiksite saada, siis wõite teda oma täieliseks omanduseks osta, kui kasutoowat paberit — selle mõttega, et „noh, siis ükskõik, ma ootan kuni tema pealt iluse diwidendi saan, aga ajajookul, kui ta kurs tõuseb, wõin ka tõusu pealt teenida ja teda äramüüa.“

Kui lugeja oma katsed umbes niiwiisi — sellejärele, kuidas praegune aeg seda lubab — korraldab, nagu raamatus näitused on toodud ja kui tal korda läheb wiimati oma waranduslist seisukorda heale järjele tõsta, mida ta waremalt paljude aastate jooksul asjata raske tööga on püüdnud — siis on raamatu kokkuseadja soow täide läinud.

Kuid, et lõpulikult ja hiilgawalt sihile jõuda, selleks on ühest raamatust liig wähe. Waewalt wõib lugejate seast isikuid leiduda, kellel weel palju selle üle küsida poleks, mille kohta käesolewas raamatukeses näpunäited puuduwad. Kes asjaga otsast peale algab, sellele on tarwis kõigepealt weel pankiri juhatada, sest kuidas wõib ta Peterburis sarnast kohast pangamaja leida, nagu raamatukeses soowitakse; temal on weel paberite wäljawaliku kohta põhjalikumaid juhatusi tarwis, sest praeguse raamatukese abil wõib tema põhjalikumalt ainult wõiduloosi piletitega tuttawaks saada, kuid

teiste, igasuguste era ettewõtete ilm jäeb ikkagi tumedaks, ning sellepärast, kui keegi opererija leiab, et wõidulaosi piletitega spekulerimise juures ta oma tegewusewälja soowitawal määral laiendada ei saa, tahaks ta tingimata ka igasuguste eraettewõtete osatähtesid ja nende iseloomu põhjalikumalt tundma õppida. Käesolewas raamatukeses on ainult üleüldised näpunäited, üleüldised seadlused ettetoodud, mida tingimata igalühel, kes selle rada peale astub, mis teda küllusele wiib, tähele tuleb panna. Üksikuid juhtumisi, mis üksikutel ajajärkudel kasulikult tarwitada wõiks, on aga wõimata ette ära näha ning sellepärast on ka wõimata neid ettetuua, sest mis praeguse silmapilgu tarwis hea näib olema, wõib lähemal ajal juba täiesti kõlbmata olla.

Täna wõib seda pankiri soowitada, kuid läheb mõni aeg mööda — ja wõib weel palju kohasem leiduda.

Täna pole mõne sissekukkunud ja administratsioni all olewa ettewõtte osatähtesid börse peal peaaegu sugugi näha, aga homme wõib asi niiwõrd end pöörda, et see kõige meeldiwamaks paberiks saab ja oma omanikkusid kullaga ülekallab.

Kategorialikult ütelda, missugused paberid tõusewad ning missugused langewad, on wõimata.

Börse operatsionide radale astujal tuleks ka eri börse ajakirjandusega end tutwustada, ja alati selle eest hoolt kanda, et ta oma jalge alt põhja ei kaota.

Börse elu on elaw ja tema juures tuleb alati walwel ja kärmas olla. Ta on tähtis seltskondline ilme, millele kõik tublimad ajalehed oma weergudele ruumi pühendawad.

Seda raamatukest wälja saates loodab tema kokkuseadja, et tal ometi osaltki korda on läinud seda seltskonda huwitawat ja tema seas uudishimu äratawat küsimust walgustada, mille kohta meil kirjandus seni ajani täiesti puudunud on.

Kui raamatukene seltskonna seas sooja wastuwõtmist peaks leidma, siis tahab tema kokkuseadja edaspidi weel oma jõuud kokku wõtta ja mõnda rida paberile pista — küsimuste üle, mis praeguses raamatukeses käsitawa küsimusega ligidases ühenduses seisawad, nimelt Wenemaa tööstuse ja kaubanduse üle.

Sisukord:

Leheküig.

Eessõna 3
Europa börsede lühikene ajalooline ülewaade . . . 6
Börsede praegune seisukord Wenemaal 9
Kauplemise laad börse peal ja selle iseäralduſed . . 13
Börse on kõigi meieaegsete miljonäride ja miljarderite rikkuse häll 16
Ilma börseta pole rikkust 24
Börse operatsionide praktika 33
Laenu saamine wäärtpaberitega opererimise juures:
On call arwe. Pankiri wäljawalik 38
Misſuguste wäärtpaberitega ilma riskerimata opererida?
I. Wõiduloosi piletid 49
II. Muud wäärtpaberid 57
Börse meeleolu 65
Õige silmapilgu tarwitamine ja lootus tulewiku peale 74
Mõni sõna riskerimise kohta 82
Rahwamajanduse peajoonte teadmise tarwidus . . 84
Peterburi börsel rohkemliikuwate paberite nimekiri . 88
Lõpusõna 94

Diwidend- ja Riigi wäärtpaberite kursid wiimaste 19 aastate jooksul Peterburi fond-börse peal.

Eelolewa tabeli järele on wõimalik äranäha, kui palju ühe ehk teise paberi hinnad aastate jooksul kõikunud on. Sellega on siis ka äranäha, kui alla paber üleüldse langeda ning kui palju ta tõusta wõib. Sellega aitab tabel teatud määral waremalt wäljaarwata, kui palju ühe ehk teise paberi pealt loodetaw kasu ehk kahju saab olema.

Tabelis on ainult tähtsamad ja rohkem liikuwamad paberid ülestähendatud.

Diwidendide wäljaandmise aeg (umbes).	Diwidendid. 1906.	1907.	1908.	1909.	%	Wäärtpaberite nimetus.	Kursid 30. — 31. detsembril. 1892.	1893.	1894.	1895.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.
						Fondid.																			
	—	—	—	—	4	Riigi rent	—	—	95½	97⅞	99	97⅞	101½	99½	96	96	97¾	99¾	89¾	80½	73½	75¼	77	89⅛	95
	—	—	—	—	5	1905. a. sisemine laen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	96	91	94¼	96¼	101	104
	—	—	—	—	4½	1905. a. Weneriigi sisemine laen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	92½	91	93⅝	97¼	101⅛	100⅛
	—	—	—	—	5	1906. „ „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	86½	93	97	99⅛	104
	—	—	—	—	5	I. sisem. wõiduloosidega laen (1864. a.)	245	246½	232	281	296	294	302	317	345	475½	475½	433	423	405	377	370½	365	440	486
	—	—	—	—	5	II. „ „ „ (1866. a.)	221	225½	259	241	259	258	263	270	287	376	376	320	329	304	276	264½	267	354	381
	—	—	—	—	5	III. Riiga Mõisn. Põllup. wõibul. laen.	192	191	199	209	213	212	223	216	216	257	310½	276	269	242	228	225½	230	306	336
					Nomin. hind.	**Pankade osatähed (aktsiad).**																			
Mai	40	40	40	35	250	Asowi-Doni	500	528	762	670	633	585	625	588	525	505	542	615	542	475	560	540	514	545	594
„	50	55	60	60	250	Wolga-Kama	805	914	1040	1270	1325	1250	1325	1210	1150	900	1015	1015	895	700	715	735	785	880	1043
Märts	25	25	25	25	250	Wene, wälise kaupluse tarwis	284	329	461	506	475	407	442	340	269	253	313	358	316	300	361	331	339	401	431
„	22,5	25	22,50	22,50	250	Wene Tööstus-Kaubanduslise	260	231	368	345	379	345	372	228	195	210	240	270	251	218	295	295	282	320	378
„	40	40	40,50	40	250	Siberi	560	660	700	675	698	710	770	800	—	590	625	600	600	476	525	490	524	565	608
„	27	25	25	25	250	Peterburi rahwuswahelise	459	506	680	655	650	585	592	440	327	298	394	437	378	367	421	374	336	431	535
„	30	27	27	29	250	„ Hoiu ja Laenu	493	488	390	779	735	675	750	663	479	338	406	416	414	408	459	415	390	460	530
Mai	0	0	0	0	200	„ Era Kaubanduse	395	420	174	560	538	470	545	431	284	196	215	242	216	178	143	125	153	69	235
Aprill	22,50	22,50	22,50	22,50	275	Põhja	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	430	400	400	426	—	433	437	400
„	18	20	22,50	25	250	Warschawi Kaubanduse	385	442	518	500	405	465	480	415	360	330	378	404	360	330	312	310	397	416	477
						Tööstuse ettewõtete osatähed.																			
Juuli	50	1	1	1	100	Brjanski wabrikute	94	131	388	445	510	433	478	455	223	147	112	123	176	150	110	105	102	114	139
Nowember	12	9	0	—	100	Hartmanni masinaehituse wabr.																			
—	—	0	0	0	250	Donetzi-Jurjewi wabr.			—	—	—	147	246	141	88	62	125	190	209	295	292	234	189	203	250
Juuni	35	12	0	6,50	250	Kolomna wabrikute			—	350	350	350	612	471	190	47	83	116	120	122	122	81	67	96	284
Aprill	20	15	15	15	250	Maltsewite wabrikute			—	650	645	600	588	423	350	275	305	304	352	395	477	196	140	159	237
—	0	0	0	0	125	Nikopol-Mariupoli			1285	555	665	537	635	600	490	355	437	595	580	345	390	311	310	360	612
Juuni	8	3	0	2	100	Putilowi wabrikute			—	—	—	190	265	200	110	60	61	119	90	70	67	69	45	50½	101
Nowember	17	0	5	8	125	Wene Weduriehituse ja Mehanita seltsi			177	124	121	124	131	106	88	50	78	94½	136	91	89	91¾	76½	109	145
Detsember	7	0	0	6	100	Sormowi wabrikute			—	140	230	251	268	235	217	163	184	190	229	210	235	219	168	172	237
Mai	31,50	30	30	4	250	Wene-Balti waguniehituse wabr.			194	252	210	175	185	94	54	74	130	140	214	170	179	129	98	130	145
Detsember	0	0	7,50	—	250	„Feniks" waguniehituse wabr.			1475	1900	2180	2315	2385	2385	1025	900	925	571	1065	640	850	358	337	350	417
									—	255	370	605	460	115	47	45	103	164	243	220	204	172	156	196	260
Mai	10	11,25	11,25	11,25	125 tuli.	Brjanski Kiwisõekaewanduste								adm.	adm.	adm.	adm.	adm.	adm.	adm.					
Aprill	37,50	20	20	20	100	Baku Nafta seltsi			—	—	—	—	230	280	195	105	95	139	139	140	140	158	154	158	150
Juuni	250	360	300	300	1000	Kaspia Osaühisuse			—	380	551	536	745	815	682	106	406	543	410	380	547	562	307	306	268
„	10	12,50	0	10	250	Mantaschewi Nafta-tööstuse seltsi	1300	1300	1000	1000	—	2500	5800	7115	6930	3600	4400	5560	5200	3800	4500	4350	3650	3800	1420
Juuli	900	1000	750	600	5000	Nobeli Nafta Ühisuse paiid	—	—	—	—	—	—	—	—	—	145	203	241	228	163	155	156	134	125	234
„	45	50	32	30	250	„ „ „ aktsiad	5900	5500	4800	10850	9700	7700	11400	13850	10550	8700	9825	11000	10200	8600	10150	10600	10250	11650	10700
—	0	0	0	0	250	Wene Nafta-tööstuse seltsi	306	280	240	560	495	370	570	685	525	440	492	550	510	430	510	530	510	575	525
Mai	0	0	0	7	250	Laewa seltsi, Wolga peal	—	—	—	—	—	325	393	275	220	60	65	100	140	140	120	—	250	45	250
„	0	0	3	4	100	„ „ Dnjepri „	73	71	120	123	110	75	70	56	60	70	115	100	98	87	90	—	—	75	88
Märts	0	0	0	12	250	„Kaukas ja Merkuri"	—	116	213	97	98	87	99	90	75	87	80	137	90	65	63	—	56	67	66
„	22	23	25	30	250	„Samolet"	415	395	512	460	460	350	335	270	260	210	268	225	197	130	115	80	78	144	265
„	44	40	78	80	400	Esimise kinnituse-seltsi (1827. a.)	210	235	375	370	360	330	290	250	105	260	285	300	275	210	225	—	250	365	470
„	0	0	10	12	150	Teise „ „ (1835. a.)	1185	230	1500	600	1550	585	1425	1200	950	625	1050	1230	1245	1050	850	830	860	1190	1470
„	0	6	7	7	100	Wene kinnituse-seltsi	278	1302	378	1325	340	270	225	160	140	100	150	180	206	165	180	153	146	151	205
Aprill	0	17,50	25	27,50	250	Kinnituse-seltsi „Rossija"	129	120	168	360	230	170	160	112	135	100	172	208	202	162	90	98	106	119	—
Märts	10	20	35	35	250	„Salamandra" kinnituse-seltsi	305	329	480	420	395	353	370	350	292	237	350	340	302	255	200	208	290	414	538
„	12,5	10	10	—	100	Kapitalide ja kasude kinnit.-seltsi (1835. a.)	460	450	520	520	500	400	380	330	265	220	410	490	440	340	293	315	278	515	585
„	20	20	20	25	250	Wene ümberkinnituse-seltsi	250	238	240	240	240	240	260	260	270	260	255	225	250	235	235	240	200	220	210
Webruar	72,50	16,25	15	15	125	St.-Peterburi Pealinna Pandimaja	—	—	—	—	280	565	460	430	180	175	220	260	300	270	260	265	299	365	445
Märts	11,25	17,50	14,60	14,60	125	St.-Peterburi Era Pandimaja	595	590	445	445	525	585	780	700	718	720	725	800	710	800	775	—	162	190	237
Juuli	6,50	7,50	5	5	100	Lapschina tikuwabriku seltsi	226	203	210	210	128	188	213	241	180	175	170	185	165	135	150	—	160	183	240
—	—	0	0	0	100	Wene Kullatööstuse seltsi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	105	130
Juuli	0	61,05	187,50	—	450	Lenski Kullatööstuse Ühisuse I—II	—	—	—	378	290	210	131	73	37	20	15	10	6	10	13	8¾	8	73	96
	0	40,70	125	—	300	„ „ „ II lisa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	375	450	2500	3100
	—	—	—	—	300	„ „ „ III väljan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	250	300	1650	2000
																								—	1850
						Raudteede osatähed.																			
Juuli	2,04	0	0	24,95	100	Moskwa-Kasani	450	478	525	498	495	475	500	445	470	470	400	393	395	340	305	200	158	341	530
„	0	0	0	8,25	100	Windawi-Rõbinski	—	90	133	171	171	148	150	121	139	127	122	113	94	93	67	54	56	119½	170
„	0	5,31	5,04	8,95	125 tuli.	Lõuna-Ida	157	165	190	182	184	175	169	121	100	101	92	111	123	106	992	89	101	138½	250
„	57,19	87,25	91,18	156,26	500	Rostowi-Wladikaukasi	—	—	—	565	380	770	710	500	500	595	555	620	960	720	680	698	760	1620	3050

Pangamaja

Sacharij Shdanow ja Ko.

Peterburis.

(Банкирскій домъ Захарій Ждановъ и Ко.)

С.-Петербургъ, Невскій пр. 45.

Telefon: № 451-29; 87-81 88-28 ja 152-24 — **Telefon Peterburi Fond-börsel № 209-80.**

Toimetab niihästi kohalikkude kui ka prowintsial klientide järgmisi operatsionisid.

Ostab ja müüb, wõtab pandiks kõige suurema määraliste laenude wastu, **ostab wälja** teistest kredit-asut. kauema tähtaja peale igasuguseid % paberisi, **nende peale suuremat lisa-laenu andes** ja **wahetab ümber igasuguseid % paberist.**

Wõtab wastu hoiu peale antawaid summasi, tähtaja peale ja ilma tähtajata, ning maksab hoiule andjatele **kõige suurema protsendi.**

Müüb Riigi 5% wõidukoost piletist, osakaupa maksuga (järelmaksuga) 7 r. kuu peale; käsiraha mitte alla 30 r.

Täidab klientide igasuguside käskusi Peterburi Fond-börse peal.

Awab jookswad arwed.

Kasserib wekslite ja dokument. järele raha sisse.

Nendele, kes oma kapitali selwiisil suurendada soowiwad, et börse peal wäärtpaberist nende kurst langemise korral osta ja tõusmise korral müüa, awab pangamaja eri jookswa on call arwe, mis igale ühele wõimaluse annab ka wähese jõuluse juures suuri operatsionisid wäärtpaberitega toime panna.

Selle arwe kindlustuseks wõetakse 300 r. rahas ehk 400 r. wäärtpaberites nende kursi hinna järele. Kes sarnase arwe awab, saab õiguse Peterburi Fond-börsel pangamaja läbi igasuguseid % paberisi osta, 4 ehk 5 korda suurema summa peale kui sissemaksnud kindlustusemaks — ja wõib neid müüa oma soowi järele.

Prowintsial klientide tarwis on iseäraline osakond sisseseatud, milles palju korrespondentisid töötawad ja kõik teiste linnade klientide soowid täidetakse iseäranis hoolsalt, karwapealt ja kiirelt

Täielik prospekt, põhjalikkude näitustega ja seletustega iga operatsioni kohta, saadetakse makstuta kodu kätte.

Wastused järelpärimiste peale antakse silmapilk, kui täielik ja selge adress ülesantakse ja wastuse tarwis postmark juurde lisatakse.

Kuni edespidise muutuseni

Wõtab pangamaja:

Laenude eest % paberi wastu $7^1/_2$%.

On call arwel olewa laenu eest $7^1/_2$%.

Maksab pangamaja:

Liht jookswa arwe järele 5%

3 k. hoiule ant. summ. p. 5%

6 „ „ „ „ „ 6%

12 k. hoiule ant. sum. p. $6^1/_2$%

Üle a. „ „ „ „ $6^3/_4$%

% ant. wälja iga 3 k. tagant.

Et pangamaja ainult kui kindel wahetalituse asutus tahab olla, siis ei toimeta ta wekslite enne tähtajalist ostmist, ei anna ettewõtetele oma poolt rahalist abi ja üleüldse ei tee mingisuguseid operatsionisid oma arwel. Sarnane asjakorraldus kindlustab pangamaja igasuguste juhtumiste wastu ning laseb oma klientisid täiesti mureta olla.

A-10857
1